... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai, bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta... Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Voruta

Nr. 22 (664) 2008 m. lapkričio 22 d. Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

4

Aštuntasis tradicinis Valdovų rūmų paramos vakaras

„Vorutos“ skaitytojų dėmesiui

Lietuvos paštuose jau priimama laikraščio „Voruta“ prenumerata 2009 metams.

Galima „Vorutą“ užsiprenumeruoti ir internetu, adresu: www.post.lt

Prenumeratos kaina:

1 mėn.	3,00 Lt
3 mėn.	9,00 Lt
6 mėn.	18,00 Lt
12 mėn.	36,00 Lt

Taip pat galima užsiprenumeruoti ir elektroninį laikraščio „Voruta“ variantą. Reikia atsiųsti prašymą į „Vorutos“ redakciją el. paštu, adresu: vorutosfondas@voruta.lt.

Laikraštis bus išsiųstas el. paštu – nurodytu adresu. Kaina kaip ir prenumeratos pašte.

„Vorutos“ administracija

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Tomas Baranauskas. Vilniaus priklausomybė Lietuvai – „nesąžiningas istorinis sprendimas“?

Tomas Baranauskas

Lenkijos Respublika žengė žingsnį, kuriuo faktiškai pradėjo revizuoti po Antrojo pasaulinio karo nustatytas Lenkijos valstybės sienas. Žingsnis žengtas aukščiausiu lygiu ir įtvirtintas įstatymu. Turiu galvoje pernai priimtą ir šių metų kovo mėnesį įsigaliojusį Lenko kortos įstatymą, kurio veikimo sritis neturi precedento – jis yra skirtas buvusiose SSRS respublikose gyvenantiems lenkams ar kitų tautybių Lenkijos piliečiams, gyvenantiems Lenkijos prarastose rytinėse teritorijose.

Lenko korta yra dalinis Lenkijos piliečio paso pakaitalas iki 1939 m. buvusiems Lenkijos piliečiams, atsidūrusiems už Lenkijos valstybės ribų. Kaip sakoma įstatymo preambulėje, jis priimtas „vykdant moralinę pareigą Rytuose gyvenantiems lenkams, kurie dėl permainingo mūsų Tėvynės likimo neteko Lenkijos pilietybės“.

Kaip nurodoma šio įstatymo 4 straipsnyje, „Lenko korta yra dokumentas, liudijantis priklausomybę Lenkų tautai“. Šie kiek dviprasmiški žodžiai neturėtų mūsų suklaidinti – čia kalbama apie politinę lenkų (ar Lenkijos) tautą (taigi ir politinį ryšį su Lenkijos valstybe), o ne apie etninę priklausomybę. Kad yra būtent taip, aiškiai pasako 2 straipsnio trečios dalies norma, kad Lenko korta išduodama asmenims, kurių bent vienas iš tėvų ar senelių turėjo Lenkijos pilietybę.

Kitaip sakant, Lenko kortos savininkas visai neprivalo būti lenku. Užtat jis privalo būti vienos iš 15 valstybių – buvusių SSRS respublikų – piliečiu (įstatyme šios respublikos aiškiai išvardintos). Kokioje nors kitoje valstybėje gyvenantis lenkas gali būti didžiausias lenkiškų tradicijų puoselėtojas, bet įvairių privilegijų Lenkijoje suteikiančios Lenko kortos jis negaus. Įstatymas orientuotas tik į tas žemes, kurių Lenkija neteko 1939 m. ir į jose gyvenančius buvusius Lenkijos piliečius. Taigi, jis skirtas ir Lietuvos lenkams, ir net dzūkams nuo Druskininkų ar Varėnos, jei tik jie panorėtų prisiminti savo tėvų ir senelių turėtą Lenkijos pilietybę. Tai tiesiog nuostabu – Lenkijos Respublika mūsų piliečiams pradėjo leisti įstatymus! O mūsų valstybė tyli, tarsi jos tai visai neliestų.

Lenko kortos įstatymas pakankamai griežtas ir sprendžia anaiptol ne vien tautinės tapatybės problemas. Lenko kortą gavęs žmogus privalo būti lojalus Lenkijos valstybei – kitaip jis tos kortos iš karto neteks. Lenko kortą išduoda Lenkijos konsulas. Jis jos gali ir neišduoti arba bet kada ją atimti, jeigu paaiškėtų, kad Lenko kortą turintis arba į ją pretenduojantis asmuo „veikia arba veikė prieš pagrindinius Lenkijos Respublikos interesus“ (19 str. 6 d. ir 20 str. 2 d.). Be to, korta išduodama tik dešimčiai metų, o, praėjus tam laikui, ją turintis asmuo vėl privalo kreiptis į Lenkijos konsulatą dėl kortos galiojimo pratęsimo.

Kaip matome, su lenko tautybės patvirtinimu šis dokumentas neturi nieko bendro. Juk tautybė teisiškai dar neįpareigoja būti lojaliam užsienio valstybei, ar, juo labiau, tautybės galiojimo laikas nesibaigia po 10 metų. Lietuvos piliečio tautybės negali atimti užsienio valstybės konsulatas, įtaręs jį nelojalumu tai valstybei.

Ko gi siekia Lenkija, priimdama tokį įstatymą savo rytinių kaimynų atžvilgiu? Kai kas buvo paaiškinta minėtoje įstatymo preambulėje, o dar aiškiau pasakyta

Nukelta į 7 p.

Rinkimai į LR Seimą 2008

Ar aktyvumas rinkimuose visada demokratijos išraiška?

Gediminas Paviržis

Pagaliau turime Seimą. Tokį, kokį išrinko dauguma Lietuvos piliečių, tiesa, iš tų, kurie dalyvavo rinkimuose. Deja, daugiau nei pusė, turinčių teisę rinkti, nerado reikalo pareikšti savo nuomonės. Dabar daug visokių pasisakymų, straipsnių, minčių ir nuomonių dėl Seimo sudėties. Šaukštai po pietų. Esu tikras, kad, jei rinkimų dieną visi būtume atlikę pilietinę pareigą, Seimas būtų geresnės kokybės. Neliktų populistų, vienkartinių, kaip ligi šiol ar vieno asmens partijų. Paradoksas, šia valstybės institucija, turinčia didžiausią galią valstybėje, formuojama tik mūsų – valstybės piliečių rankomis, nepasitikime labiausiai. Abejingumas atsisuka prieš mus pačius. Aktyvumas rinkimuose labai svarbus, nes tai sąmoningas kiekvieno piliečio nuomonės pasireiškimas.

Tačiau ar visada rinkėjas mūsų valstybėje laisvas savo pasirinkimu? Labai abejoju. Abejones dėl aktyvumo kelia visokie balsavimai paštu, iš anksto.

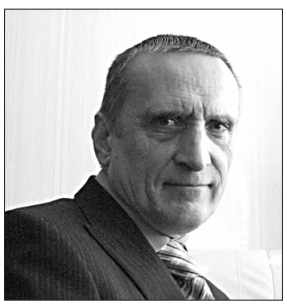
Rinkimų skaičių analizė abejones patvirtina. Vyriausiąją rinkimų komisiją (VRK), partijas domina galutiniai skaičiai, taip pat ir aktyvumas rinkimų metu. Todėl gimsta rinkimai „iš anksto“, „namuose“ ir pn. Kuo jie didesni, tuo geriau, tačiau jiems nė motais, kokiais būdais tai pasiekiama. Tiksliau visiems tai žinoma, bet nieko nedaroma, nes taip patogu visiems, ypač ten, kur savivaldybėse dominuoja atitinkamų partijų administracija, seniūnai, mokyklų vadovai ir pn.

Panagrinėkime pastarųjų rinkimų vienmandatėse apygardose rezultatus. Antai šalies apygardose „iš anksto“ savo balsus vidutiniškai atidavė 255 rinkėjai, tuo tarpu Vilniaus-Trakų apygardoje beveik penkis su puse kart daugiau. Jei

Nukelta į 10 p.

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Alvydas Butkus. Klūpanti Lietuva

Alvydas Butkus

Tarp visų ekonominių, energetinių, bankinių, naftinių, dujinių, emigracinių ir panašių problemų paskęsta (ar sąmoningai paskandinama) viena nepaprastai svarbi problema – Lietuvos lietuvių tautinis orumas.

Politikai tokiais atvejais vaidina einančius per žarijas – kad tik kas jų ar visos Lietuvos neapkaltintų antisemitizmu, antilenkiškumu, anti…, anti… Šitaip aklai baiminantis užminti ant žarijos ir nusideginti nuosavą padą, labai dažnai užminama ant savo tautos žaizdų.

Slavocentrinė istorijos interpretacija

Neseniai istorikas A. Bumblauskas pateikė į lietuvių kalbą išverstą dalies lenkų istorikų interpretaciją, pateisinančią Rytų Lietuvos 1920 m. želigovskinę okupaciją ir 1922 m. to krašto aneksiją. Pati interpretacija nestebina – toks jau tas istorijos mokslas, tačiau glumina tai, kad ją pasirinko Lietuvos istorikas. Pagal tokį pat modelį, tik rusišką, pilietiniu karu galima pavadinti bei pateisinti ir bolševikinę šalies okupaciją tiek 1919, tiek 1940 m. – juk Lietuvoje radosi ir V. Kapsuko, ir A. Sniečkaus šalininkų lietuvių!

Latvijos bolševikinę okupaciją 1919 m. vykdė raudonieji latvių šauliai – kuo ne pilietinis karas? Interpretacija nenauja – ponas A. Bumblauskas negali neprisiminti sovietmečio vadovėlių teiginio, jog 1940 m. įvykiai Lietuvoje buvo viso labo „tarybų valdžios atkūrimas“, kurią, „Lietuvos liaudies įkurtą“, 1919–1920 m. užgniaužė „buržuaziniai nacionalistai ir užsienio imperialistai“. J. Pilsudskiui ir jo kompanijai Vilniaus okupacija irgi buvo tik „ATR atkūrimas“, nors prijungęs „Vidurio Lietuvą“, Pilsudskis nebesilaikė jos

Nukelta į 15 p.

Mažoji Lietuva

Vydūno dvasios pakylėtasis

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

„Ne sau – žmonėms“ – Vydūno siekis.

Dvyliktoji Bernardo Aleknavičiaus knyga „Adomas Brakas – Vydūno dvasios pakylėtasis“* išleista 2007 m. Klaipėdoje. Jos autorius - žurnalistas, daugiau nei keturis dešimtmečius gyvendamas Klaipėdoje, nuolat domisi šio krašto praeitimi bei kaupia medžiagą apie Mažosios Lietuvos šviesuolius. Parengė ir išleido šias knygas: „Donelaitis ir mes“ (1989), „Vakarė žvaigždė“ (1998), „Vydūnas“ (1999); Zanavykų kraštui skirtus du leidinius: „Kai laisvės rytas aušo“ (2002), „Lekėčių sakmės“ (2006). Kartu su broliu Vincentu Aleknavičiumi parengė daugiatomį Zanavykų krašto šviesuolių enciklopedinį leidinį „Novužės krašto vaikai“ (1999 ir 2002 m. išleisti 1-3 t.).

Adomo Brako asmenybė

B. Aleknavičiaus leidinys skiriamas praėjusiai Adomo Brako (1886-1952) gimimo 120 m. sukakčiai, „nepretenduoja į išsamią jo biografiją ar daugiabriaunės veiklos analizę“ (p. 6). Šitoje apybraižoje pateikiami tik jį pažinojusių asmenų prisiminimai ir trumpa jo darbų apžvalga. Pateiktoje medžiagoje, išryškėjus A. Brako charakterio bruožams, jie bandyti apibendrinti. Leidinys iliustruotas jo paties kūrinių reprodukcijomis.

Ši apybraiža – nėra mokslinė studija, nes skiriama plačiam skaitytojų ratui. Tikėtina, kad ateityje atsiras mokslininkų, kurie dar tyrinės A. Brako gyvenimą bei jo kūrybos palikimą. Todėl ir šita knygutė pasitarnaus ateityje.

Būdamas savo kūrybine prigimtimi kraštotyrininkas ir „enciklopedininkas“, B. Aleknavičius suranda gyvuose liudininkuose, istoriniuose šaltiniuose, to meto periodikoje medžiagos savo gyvam A. Brako paveikslui. Šita asmenybė drąsiai statytina šalia Vydūno: A. Brakas buvo Vydūno bendražygis, pasekėjas ir daugelio idėjų pildytojas, švietęs

Adomas Brakas

klaipėdiškius per chorus, susirinkimus, spaudą, dailę. Jis Mažajai Lietuvai yra toks pats svarbus, kaip Vincas Kudirka – visai Lietuvai.

Deja, A. Brakas buvo pamirštas. Bet 17 nepriklausomybės metų nesugebėjo pašalinti užmaršties šydo nuo kilnios asmenybės. Kažkodėl to nepadarė ir po kraštą išsibarstę mažlietuviai.

Į kaizerinės Vokietijos kariuomenę mobilizuotiems mažlietuviams ir pabuvojusiems Didžiojoje Lietuvoje I pasaulinio karo metais atsirado žymiai didesnė traukos jėga išlikti savimi ir gyventi vienoje valstybėje. Apie dviejų tautos dalių gyvenimą venoje valstybėje mąstė mažlietuviai, vokiečių karines uniformas bedėvintys. Prie jų prisijungė ir iš Makedonijos grįžęs karo felčeris A. Brakas.

Suvokiant didžiulę Klaipėdos miesto ir krašto vertę Lietuvai ekonominiu, kultūriniu ir dvasiniu požiūriu, Mažosios Lietuvos istorijos tyrinėjimas, lietuvininkų patriotų gyvenimas ir likimo atminimas turi pirmaeilę reikšmę. A. Brako, gimusio Klaipėdos apylinkėse, gyvenimo bei veiklos pavyzdys rodo, kad 1918 m. Tilžės Aktas buvo ne vien dokumentas, o dvasinis Mažosios Lietuvos kelrodis.

Jo veikla

1919 m. A. Brakas Klaipėdoje įkuria lietuvių kultūros draugiją „Aida“ ir ima plėtoti lietuvišką veiklą. 1922 m. jis kartu su J. Stiklioriumi ir kitais tautos kultūrai kelti įkuria „Aukuro“ draugiją. Tais pačiais metais ima veikti pirmoji lietuvių gimnazija Klaipėdoje, tarp kurios pedagogų – A. Brakas. 1922 m. Klaipėdos krašto politinio gyvenimo galutiniam apsisprendimui į Ambasadorių konferenciją vyksta Vilius Gaigalaitis, A. Brakas ir kt. Pagaliau 1923 m. sausį kuriasi Gaivinimo komitetas, o jo priešakyje vėl eina A. Brakas.

Du dešimtmečius, 1919-1938 m. laikotarpiu, Klaipėdos krašto mažlietuvių gyvenimui neoficialiai vadovavo ištikimas Mažosios Lietuvos sūnus A. Brakas. Jis buvo ir Klaipėdos muzikinio gyvenimo organizatorius, ir „Aukuro“ vaidybos mokyklos bei moksleivių „Aušros“ draugijos įkūrėjas, ir Mažosios Lietuvos jaunųjų susivienijimo „Santara“ vadovas, krašto kultūrinio gyvenimo puoselėtojas, knygos dailininkas, režisierius, žurnalistas, architektas, pagaliau ir 1941 m. Sibiro tremtinys.

XX a. I p. A. Brako politinė veikla buvo suaugusi su Mažosios Lietuvos gyvenimu. Mažlietuvių gyvenime jis vaidino išskirtinį vaidmenį ir visada buvo ten, kur susipratusiam lietuvininkui esamu momentu būti buvo svarbiausia.

Brako talentas ir darbai

Straipsnyje „Kultūra ir civilizacija“ aprašoma, kaip A. Brakas, vėl apsigyvenęs Tilžėje, retkarčiais bendravo su Vydūnu, kuris padarė didelį įspūdį ir iškėlė klausimus, kurie jaunuolio gyvenime tapo svarbiausiais: kaip gelbėti savo tapatumą prarandančią Mažąją Lietuvą? Kokias kurti draugijas? O gal mes jau pavėlavome? Gal mūsų tautinei kultūrai atėjo laikas susilieti su kažkada į Europą įsiveržusių barbarų germanų kultūra? Didelė Mažosios Lietuvos jaunimo dalis tuo metu dar apimta letargo miego.

A. Brakas, studijuodamas dailę Paryžiuje, iliustruoja Vydūno rengiamą „Vadovą lietuvių kalbos pramokti“, norėdamas padėti gaivinti lietuviškumą Mažojoje Lietuvoje esantiems draugams. Straipsnyje „Studento Adomo Brako ir dr. Vinco Kudirkos idėjų draugystė“ aprašoma, kaip Paryžiuje pas dailininką, knygų iliustratorių E. Levį knygos meną studijavusiam 23-ejų metų A. Brakui patikimas V. Kudirkos „Raštų“ iliustravimas, žinoma, nepaliekant jo tik Dievo valiai. 1909 m. sukurti jo kūrinėliai yra verti dėmesio ir dėl to, kad tai – pirmieji išspausdinti dailininko darbai, kurie padeda mums suvokti ir tolimesnį kūrėjo kelią.

Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijos mokytojai dr. Jonas Remeika ir dailininkas A. Brakas su ribotais ištekliais parengė ir išleido tris kuklias knygeles apie Mažosios Lietuvos legendas ir padavimus: „Ką kalneliai pasakoja“ (1938), „Lietuvos praeities vaizdai“ (1939), „Kai dar amžinoji ugnis ruseno“ (1940). Ši trilogija nesukėlė didelės simpatijos ir 1940 m. okupavusiems Lietuvą bolševikams. 1939 m. nuo nacių iš Klaipėdos pasitraukusį didelį patriotą A. Braką 1941 m. Kaune jau sudorojo bolševizmas. Proletariškai nusiteikęs dailininkas atsidūrė Sibiro tremtyje. Vėliau už tautinio pobūdžio piešinius jis buvo uždarytas į Barnaulo kalėjimą.

A. Brakas – Vydūno siekio „Ne sau - žmonėms“ praktinio gyvenimo vykdytojas. Ir Sibiro tremtyje neįsižadėjo Vydūno principų: savo tautiečiais rūpinosi labiau negu savimi. Jis – daugiabriaunė asmenybė, todėl ir šitame leidinyje norėtas pristatyti plačioje erdvėje, visos Mažosios Lietuvos lietuvių gyvenimo kontekste. Visą savo gyvenimą A. Brakas degė Tautos ugnimi. Ant šio Tautos aukuro jis ir suliepsnojo.

* Adomas Brakas – Vydūno dvasios pakylėtasis : istorinės apybraižos / Bernardas Aleknavičius. – Klaipėda : Eglės leidykla, 2007. – 166, [1] p. : iliustr., faks., portr.

Blaivybė mano bendruomenėje

Jolita MALINAUSKAITĖ,
Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdžio narė,
Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos valdybos narė

Renginys įvyko Vilkaviškio vyskupijos Metelių parapijos Kryžių koplyčioje

Konferencijos dalyviai pasisakė už blaivybės sklebimo idėjas

2008-ieji Lietuvoje paskelbti Blaivybės metais, todėl svarbu, kad tikrąją kultūrą ir didžiąją vertybę – blaivybę brangintų ir puoselėtų kiekviena bendruomenė.

Dar 1930 metais filosofas Vydūnas straipsnyje „Kultūros žengsmas ir svaigalai“ rašė: „Tik blaivioms tautoms aušta laiminga ateitis. Tik tokios žengia žmoniškumo taku. Vadinas, jos auga visaip, pasiekia kas dieną daugiau žmogaus garbingumo. Kitaip sakant – jos žengia kultūros žingsniais aukštyn.“

Kitas, dar anksčiau žinomas blaivybės puoselėtojas Lietuvoje, buvo žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Jo pradėtas idėjas šiandien skleidžia, atgaivina ir propaguoja sveiką bei kultūringą gyvenimo būdą 1996 metais įkurtas Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdis. Jam talkina Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija, sujungusi virš 30 nevyriausybinių organizacijų (džiugu, kad didžiąją jų dalį sudaro jaunimo organizacijos). Abiems minėtoms organizacijoms vadovauja gydytojas psichiatras, biomedicinos mokslų daktaras Aurelijus Veryga.

Taigi blaivybė yra modernaus, kultūringo, kuriančio ir mąstančio apie savo ateitį žmogaus savybė. Apie tai padiskutuoti, pabendrauti, o kartu ir pasilinksminti Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdis, bendradarbiaudamas su Lazdijų rajono savivaldybe bei Alytaus ir Marijampolės apskričių bendruomenėmis, rugpjūčio 15-17 dienomis visus sukvietė į konsensuso konferenciją-sąskrydį „Blaivybė mano bendruomenėje“. Renginys įvyko Vilkaviškio vyskupijos Metelių parapijos Kryžių koplyčioje (Staigūnų kaime, Lazdijų rajone).

Pagrindinis renginio tikslas - skleisti blaivystės idėjas, puoselėti sveiko ir kultūringo gyvenimo būdo tradicijas regionuose, sutelkiant platesnį bendraminčių ratą tolesnei alkoholio vartojimo prevencijos veiklai bei plėtrai ir kitose Lietuvos apskrityse.

Konsensuso konferencijos metodą renginio organizatoriai pasirinko todėl, kad konsensusas – tai bendras susitarimas, pasiekiamas diskutuojant, keičiantis nuomonėmis ir požiūriais, dažnai ieškant kompromisų. Be to, šis metodas ugdo gebėjimą diskutuojant ieškoti sprendimo, kaip užtikrinti piliečiams teisines priemones dalyvauti viešojoje blaivybės politikoje, o valdžios institucijoms – prisiimti atsakomybę už sprendimus. Kita vertus, konsensuso principu pagrįstas viešojo pareiškimo (rezoliucijos) rengimas Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei dalyviams sudarė sąlygas diskutuoti dėl naujų dialogo su valdžios institucijomis bei kitomis interesų grupėmis formų. Rengimasis ir dalyvavimas renginyje mobilizavo vietos nevyriausybines organizacijas bei iniciatyvius asmenis, su kuriais bus nuolat bendraujama planuojant tiek nacionalinius, tiek regioninius alkoholio prevencijos projektus.

Į renginį atvykusi jaunimo

Nukelta į 7 p.

Iš Lietuvos reformacijos istorijos

Merkelis Petkevičius - lietuviškos reformatų raštijos pradininkas

Algirdas ŽEMAITAITIS, Vilnius

2008 m. spalio 30 d. Vilniuje „Žinijos“ draugijos Mažojoje salėje (Vilniaus g. 22) įvyko renginys, skirtas Reformacijos dienai paminėti. Jį surengė Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros bei „Žinijos“ draugijos. Vakaras prasidėjo Reformacijos himnu-giesme „Tvirčiausia apsaugos pilis yra mums Viešpats Dievas“ (žodžiai ir melodija Martyno Liuterio). Ją ir dar kelias giesmes pakiliai atliko Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčios choras „Giesmė“ (vad. Janina Pamarnackienė).

LRIKD pirmininkas prof. habil. dr. Sigi-tas Kregždė informavo, jog kasmet spalio 31 d. yra švenčiama Reformacijos diena, kuria paminima 1517 m. M. Liuterio tezių paskelbimas ant pilies bažnyčios durų Vitenberge, tai žymi katalikų bažnyčios reformos arba evangelinių bažnyčių atsiradimo pradžią. Pirmininkas pasidžiaugė, kad per metus nuo paskutinės šios dienos minėjimo pasirodė net 6 draugijos narių parašytos knygos bei monografijos.

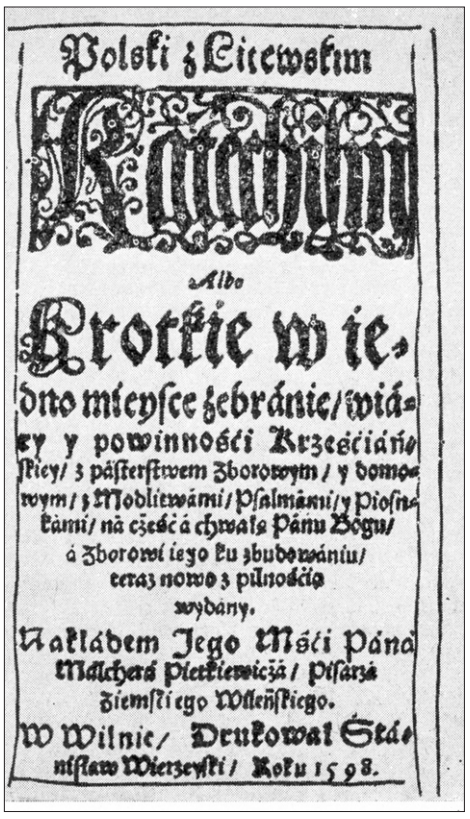
LRIKD-os tikslai ir siekiai

Draugijos vicepirmininkas Donatas Balčiauskas priminė, kad Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugija yra pasaulietinė, nekonfesinė, nepolitinė dorovinio bei kultūrinio tobulinimosi organizacija, siekianti priminti per pastaruosius 500 metų reformacijos propaguotas humanistines švietimo, tautiškumo ir tolerancijos idėjas, apmąstyti jų gyvybingumą bei prasmę šiandieninėje modernioje, tačiau dažnai kamuojamoje išskirtinių materialinio komforto vertybių tesiekiančioje, susipriešinusioje visuomenėje. Ji jungia visus, kurie domisi Lietuvos istorija ir kultūra. Jis dar pabrėžė ir tai, jog per keturis amžius Lietuvoje išlikę reformatai, kurie, nors ir būdami religine mažuma, įnešė svarų indėlį į šalies kultūrą. Tad reikia nuvalyti istorijos dulkes bei prisiminti žymius žmones, tokius kaip spaustuvininkas Merkelis Petkevičius, kuriam ir skiriamas toks vakaras. Nors tądien Vilniuje buvo gausu įvairių renginių, bet labai malonu, kad ir šitas minėjimas sulaukė savo nuolatinių klausytojų. Šios dienos minėjimas miesto visuomenei vyksta jau 16-ą kartą, o šioje Radvilų rūmų salėje - net 5-ąjį.

Pirmosios protestantų knygos

1996 m. prof. habil. dr. Arnoldas Piročkinas tokios dienos proga skaitė pranešimą „Reformacija ir lietuvių raštija“, o dabar pristatė pirmosios lietuviškos evangelikų reformatų knygos parengėją ir leidėją Merkelį Petkevičių, nuo kurio mirties praėjo jau 400 metų. Profesorius taip pat pradėjo nuo M. Liuterio 95-ių tezių prikalimo bei nuo tokio smerktino dalyko, kaip nuodėmių atleidimas už pinigus. Kilusi reformacijos lavina nušlavė to meto įsigalėjusią tvarką, pamaldos pradėtos laikyti tautinėmis kalbomis. Jau 1525 m. Liubeke išėjo liuteroniškų tekstų estų-latvių-lyvių kalbomis knyga, tačiau, deja, neišliko. Dalis jos tiražo buvo katalikų sunaikinta, o likusios žuvo nuskendus ją gabenusiam laivui.

Kunigaikščio Albrechto dėka buvo įvesta liuteronybė Prūsijoje. Jau 1526 m. Karaliaučiuje pradėti sakyti lietuviški pamokslai, tačiau nebuvo lietuviškų knygų bei žmonių joms rengti. Tik iš LDK atbėgus Stanislovui Rapolioniui, Abraomui Kulviečiui, Martynui

Polski z Litewskim
Katechizm
Albo
Krotkie w ie-
dno mieysce zebránie/wiá-
ry y powinności Krześćiáńs-
kiey/ z páśterstwem Zborowym/ y domo-
wym/ z Modlitwámi/ Psalmámi/ y Piośn-
kámi/ ná cześć á chwałę Pánu Bogu/
á Zborowi iego ku zbudowániu/
teraz nowo z pilnośćią
wydany.
Nakładem Jego Mśći Páná
Máchárá Pietkiewicżá/ Pisárzá
ziemśkiego Wileńskiego.
W Wilnie/ Drukował Śtá-
nisław Wierzeyski/ Roku 1598.

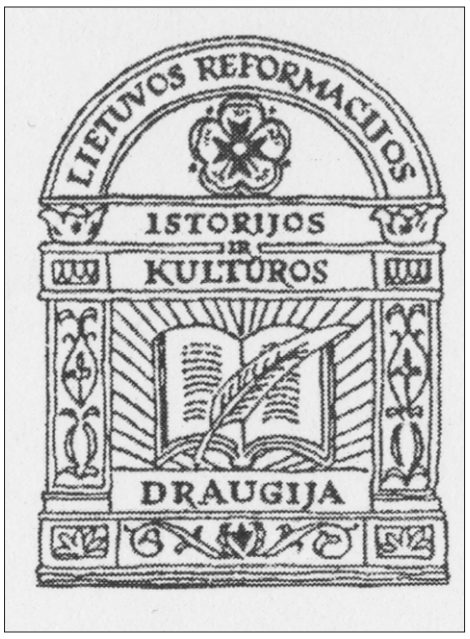
M. Petkevičiaus „Katekizmas“

Mažvydui, atsirado tokia galimybė. Bet 1545 m. miršta du pirmieji sudarytojai, tad 1547 m. Karaliaučiaus universiteto studentas M. Mažvydas parengė ir išleido pirmąją lietuvišką knygą - „Katekizmą“. O LDK, kur kelis kartus buvo daugiau lietuvių bei turtinių resursų, pirmasis katalikų katekizmas pasirodė tik po 38-erių metų, kai per tą laikotarpį Mažojoje Lietuvoje pasirodė net 13 knygų. Istorikė Ingė Lukšaitė teigia, jog katalikų bažnyčios konservatyvumas lėmė, kad knygų spausdinimas LDK liko privačių asmenų iniciatyva. Evangelikai reformatai savo bažnyčios reikmėms čia ėmė vartoti tik vieną tautinę kalbą - lenkų, o lietuvių ir baltarusių kalbos liko nuošalyje. Tada susidariusią padėtį gražiai apibūdina reformacijos gynėjo didiko Jonušo Radvilos (1579-1620) žodžiai, parašyti 1615 m. laiške savo pusbroliui: „Nors lietuviu esu gimęs ir lietuviu teks man mirti, tačiau tėvynėje turime vartoti lenkų kalbą“. Toks lenkų kalbos protegavimas žeidė kai kuriuos lietuvių ir baltarusių veikėjus.

Reformatas Merkelis Petkevičius ir jo „Katekizmas“

M. Petkevičius išleido pirmąją reformatų knygą Lietuvoje. Jos atsiradimą neabejotinai paskatino Mikalojaus Daukšos darbai: pasirodžius katalikiškam katekizmui, teko ir reformatams paskubinti savojo leidimą. Tai jie padarė 1598 m., praėjus 3 metams po M. Daukšos „Katekizmo“ pasirodymo bei metams prieš M. Daukšos „Postilę“.

Apie leidinio parengėją M. Petkevičių žinoma nedaug. Buvo kilęs iš senos vidutinės bajorų giminės. Gimimo data nežinoma, spėjama, kad apie 1550 m. Anksti, dar nepilnametis, neteko tėvo, netrukus ir mamos. Našlaitį globojo dėdė Matas, turėjęs dvarelius prie Panevėžiuko, į pietvakarius nuo Kėdainių. Vėliau kurį laiką dirbo mokesčių rinkėju. 1574 m. jau Vilniaus žemės teismo raštininkas. Ėjo ir Vyriausiojo tribunolo raštininko pareigas, kai tas posėdžiaudavo Vilniuje. Buvo žymus žmogus, mirus pirmajai žmonai, vedė katalikų vyskupo Merkelio Giedraičio pusseserę Daratą Šalkauskienę. Vilniuje turėjo namus, keletą dvarų apie Maišiagalą, Giedraičius, Salaką. Be

Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugijos emblema

lietuvių, mokėjo lotynų, slavų kanceliarinę ir lenkų kalbas. Buvęs labai uolus reformatas, 1598 m. įsteigė spaustuvę specialiai reformatų knygoms leisti, joje pirmiausiai išspausdino vieną religinę lenkišką knygą ir po to savo „Katekizmą“. Kadangi tapo sunku spaustuvę išlaikyti, teko ją parduoti. M. Petkevičius mirė 1608 m. pradžioje.

Reikia pastebėti, kad pirmosios visų trijų pagrindinių religijų knygos Lietuvoje buvo katekizmai. M. Petkevičiaus „Katekizmas“ - universali knyga. Ją sudaro katekizmas, maldos, 93 giesmės, 43 Dovydo psalmės ir agenda (apeigų formulės). Taigi savo turiniu primena M. Mažvydo „Katekizmą“. Matyt, norėta šia knyga užkišti visas spragas, kurios susidarė neturint lietuviškos reformatų literatūros. Ji dvikalbė: kairėje pateikiamas lenkiškas, dešinėje - lietuviškas tekstas. Abiejų kalbų teksto po 252 puslapius (nuo psl. 118 nenumeruoti). Titulinis lapas atspaustas lenkiškai dviejų spalvų (juodos ir raudonos) šriftu. Lietuviškas jo vertimas sutrum-pintai toks: „Lenkiškas ir Lietuviškas Katekizmas Arba Trumpai į vieną vietą surinktos Krikščioniškos tiesos ir pareigos ... su Maldomis, Psalmėmis Giesmelėmis... Išleista Jo M(yli)stos Pono Merkelio Petkevičiaus Vilniaus Žemės Raštininko. Vilniuje ... 1598 metais“. M. Mažvydo katekizmas be-veik visas parašytas lietuvių kalba, o M. Petkevičiaus beveik visas - lenkų, tad lyg ir trūksta to didelio patriotizmo, kuris dominuoja M. Mažvydo lotyniškoje prakalboje, skirtoje LDK.

M. Petkevičiaus katekizmo pradžioje įdėta lenkiška prakalba, kurioje nurodomi leidimo motyvai, pabrėžiamas „didelis ir neatidėliojamas lietuviško katekizmo reikalingumas“, gimtosios kalbos reikšmė skleidžiant religines dogmas, tačiau nėra raginimo grįžti prie lietuvių kalbos, kaip, pavyzdžiui, M. Daukšos „Postilės“ prakalboje. Parengėjas sakėsi nemažą katekizmo dalį pats išvertęs „kiek galėdamas ir atspėdamas“, giesmių vertimų gavęs iš kitų asmenų, panaudojo ir keletą M. Mažvydo išleistų giesmių. Dar yra įdėtos lenkiškos eilės „Tam, kas skaitys“, pasirašytos kažkokio M. I., ir niekieno nepasirašytas aštuoneilis „Klausyk“ - raginimas mokytis vaikams. Tad šioji knyga buvo skiriama ne tik naudotis bažnyčioje, bet ir mokykloje.

Katekizmo tyrinėjimai

M. Petkevičiaus leidinyje esamos giesmės verstos iš J. Kochanovskio, M. Ribinskio ir kitų lenkų autorių. Tai pirmasis giesmynėlis LDK. Anksčiau manyta, kad jo „Katekizmo“ išliko vienintelis egzempliorius, kuris tarp I ir II pasaulinių karų buvo Gdansko (Dancigo) miesto bibliotekoje. Jį rado A. Briukneris ir 1891 m. paskelbė žurnale „Archiv für slavische Philologie“. 1939 m. Kaune pasirodė J. Balčikonio parengtas fotografuotinis to egzemplioriaus leidimas, kuriame įdėtas ir K. Jablonskio straipsnis apie M. Petkevičių. Po karo paaiškėjo, kad „Katekizmas“ yra ir Gotos krašto bibliotekoje (Vokietijoje). Manyta, kad tai tas pats jau minėtas egzempliorius. Tačiau A. Rabačiauskaitė išaiškino, kad tai kitas, iki šiol nežinomas egzempliorius, be to, ne visai identiškas esamajam Gdanske.

M. Petkevičiaus „Katekizmo“ kalbą daugiausiai yra tyrinėję E. Frenkelis, J. Kruopas ir Z. Zinkevičius. Iš tų tyrinėjimų matyti, kad ji gana vieninga. Visą tekstą galutinai peržiūrėti, sutvarkyti bei suvienodinti kalbą turėjo pats parengėjas. Taigi jis buvo naudojęsis M. Mažvydo darbais, tačiau dedamų giesmių kalbą keitęs bei jas perredagavęs. Tad aiškiai matoma, jog pasauliečio M. Petkevičiaus kalba yra prastesnė, o M. Mažvydo, kaip dvasininko, esančio teologinio išsilavinimo viršūnėje, - grynesnė. Bet nepamirškime, kad rengti knygas LDK, ypač reformatų, buvo labai nepalanki aplinka. Palyginimui galima pasakyti, kad Mažojoje Lietuvoje J. Bretkūno „Postilę“ (1591 m.) svarstė ir redagavo 6, o jo verstą, bet neišspausdintą Bibliją (1590 m.), net 9 gerai lietuviškai mokėję evangelikų liuteronų kunigai.

Kalbos kokybe M. Petkevičiaus „Katekizmas“ nė iš tolo negali lygintis ir su M. Daukšos raštais. Aiškus žingsnis atgal. Leidinys parengtas skubotai, vertėjas nesirūpino kalbos grynumu ir apskritai jos kultūra. Vertė iš lenkų kalbos vergiškai, dažniausiai pažodžiui, prasčiau nei M. Daukša. Gausu kalkių, daugybė svetimybių (vos ne ketvirtadalis leksikos!), ypač polonizmų. Kalba sunki, nesklandi, daugeliu atvejų dirbtina. Juo rėmėsi 1653 m. Kėdainiuose (tuo metu svarbiausias reformacijos centras Lietuvoje) išleista religinė „Knyga nobažnystės“ ir vėlesni reformatų leidiniai.

Tačiau, nepaisant nesklandumų, M. Petkevičiaus „Katekizmas“ yra svarbus XVI a. lietuvių kalbos paminklas, nušviečiantis daugelį lietuvių kalbos istorijos, dialektologijos, gramatikos, sintaksės, leksikos ir kitų dalykų. Taigi labai svarbu tai, jog XVI a. negausiame lietuvių raštijos būryje M. Petkevičius su savo knyga neužmiršti ir šiandien. Beje, šitas visas prof. A. Piročkino pranešimo tekstas dar šiemet bus išspausdintas žurnale „Mokslas ir gyvenimas“.

Prasmingą vakarą užbaigė prieš septynerius metus atsikūrusios reformatų jaunimo draugijos „Radvila“ ansamblis (vad. Kornelijus Šišla).

Pagal tradiciją, buvo pagerbti draugijos nariai, švenčiantys apvalius jubiliejus, jiems įteiktos rožės.

Kitas draugijos bendras renginys su LERB jaunimo draugija „Radvila“ įvyks gruodžio 4 d. 17.30 val., Vilniaus mokytojų namų svetainėje (Vilniaus g. 36/1). Pranešimą „Lokalinės konfesinės bendruomenės. Biržų krašto ev. reformatai 1918-1940 m.“ skaitys jaunas istorikas Kornelijus Šišla.

Valdovų rūmų atstatymas

Aštuntasis tradicinis Valdovų rūmų paramos vakaras

Prezidentas Algirdas Brazauskas su Kristina Brazauskiene lydimi Valdovų rūmų paramos fondo valdybos pirmininko Algirdo Vapšio

Paramos vakaro svečiai

2008 m. lapkričio 6 d., ketvirtadienį, 18 val., Taikomosios dailės muziejuje Valdovų rūmų paramos fondas surengė aštuntąjį tradicinį Valdovų rūmų paramos vakarą. Paramos vakaruose lėšos jau buvo renkamos radiniams, spaudams, gobelenui restauruoti, krosnies atkūrimui finansuoti. Šis vakaras buvo paskirtas Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų pietų korpuso antro aukšto Renesanso epochos sosto salės sienų tapybinio frizo atkūrimo projektui bei jo finansavimui.

Valdovų rūmų salėje (žemutinėje reprezentacinėje salėje) numatomas atkurti frizas kaip būdingas Renesanso interjerų puošybos akcentas, sujungiantis visą patalpos erdvę ir rezonuojantis su kitais jos dekoro elementais, plafonais, portalais, židiniais. Heraldiniai motyvai turės pabrėžti patalpos reikšmingumą ir paskirtį. Frizo heraldika pasirinkta iš 1555 m. Vilniuje sukurto herbyno, vadinamo Stemmata Polonica, o herbinių skydų jungtys iš Bonos Sforzos maldyno miniatiūrų. Būtent šių dekoro elementų pasirinkimas grindžiamas tuo, kad jie atitinka laikotarpį, kurį siekiama reprezentuoti „sosto“ menėje, juolab neatmestina prielaida, kad šio rato ar panašių estetinių nuostatų dailininkai galėjo darbuotis dekoruojant Žemutinės pilies sales.

Tradicinėje informacinėje paramos vakaro dalyje naudodamos vaizdinę medžiagą architektė Vida Povilauskaitė ir architektė restauratorė Audronė Kaušinienė vakaro svečiams pristatė tapybinio frizo projekto schemą bei detaliai nupasakojo sudėtingą sienų tapybos atkūrimo techniką. Anot pranešėjų, frizą ketinama atkurti ne kaip naują, šviežiai nutapytą interjero akcentą, o suteikti jam „istoriškumo“ atspalvį, parenkant atitinkamas atlikimo technikas. Numatyta nutapyti frizo fonus, pagrindinius elementus, heraldinius ir ornamentinius motyvus modeliuojant juos puantelio metodu, prisilaikant XVI a. vidurio antrosios pusės Renesanso epochos stilistikos.

Vakarą vedė aktorius Darius Rakauskas, kuris vasaros metu puikiai atlikdavo šauklio vaidmenį per fondo rengiamas Valdovų rūmų ceremonijas Katedros aikštėje prie Valdovų rūmų. Lietuvos valdovų rūmų atkūrimo apžvalgą trumpai pristatė VĮ „Vilniaus pilių direkcijos“ direktorius Saulius Andrašūnas, kurią papildė ir užbaigė vakaro svečiams demonstruojamas žurnalisto ir režisieriaus Broniaus Slavinsko filmas „Valdovų rūmų atkūrimo kronika. 6-oji dalis.“ Filmo demonstravimo metu vakaro svečiams buvo pasakojama apie Valdovų rūmų teritorijoje atliekamus archeologinius kasinėjimus, radinių restauravimą, numatomus atkurti interjerus bei sienų tapybinio frizo projektą.

Valdovų rūmų paramos fondo paskutiniųjų 2008 metų veiklą apžvelgė fondo direktorius Edmundas Kulikaukas. Išsamiai pristatęs fondo tikslus, uždavinius bei veiklos kryptis, direktorius papasakojo apie reikšmingiausius fondo veiklos įvykius. Fondas yra įsipareigojęs finansuoti ne tik žemutinės reprezentacinės salės frizos atkūrimą, bet taip pat šios salės koklinę krosnį. Valdovų rūmų paramos komitetas JAV vadovaujamas vienos iš fondo steigėjų ir Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkės Reginos Narušienės finansuos gretimos gotikinės salės atkūrimą, įskaitant grindis ir koklinę krosnį.

Informacinę vakaro dalį užbaigė Valdovų rūmų Statytojų diplomų rėmėjams įteikimas. Valdybos pirmininkas Algirdas Vapšys įteikė Statytojo diplomus penkiems rėmėjams, palaikiusiems Valdovų rūmų atstatymo idėją. Didžiojo statytojo diplomas įteiktas bendrovei MAXIMA LT, UAB už 100 000 litų paramą, skirtą vienai renesansinei krosnei atkurti. UAB „Taurakalniui“ įteiktas Garbės statytojo diplomas už daugiau kaip 10 000 litų paramą suteiktą fondo renginių metu. Penkiais Valdovų rūmų Statytojų diplomais pagerbti bendrovės ir fiziniai asmenys, paaukoję po 1000 litų – UAB „Grūstė“, AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, Liudvika Saveikytė, Juozas Varkala ir Jūratė Bagdžiūnienė.

Renginio organizatoriai po tradicinės informacinės dalies vakaro svečius bei Valdovų rūmų rėmėjus pakvietė pabendrauti bei maloniai praleisti laiką mokantis šokti, skambant to laikmečio muzikai, viduramžiškus šokius su Trakų pilies brolijos „Viduramžių pasiuntiniais“ bei Vilniaus licėjaus mokiniais. Nemažai svečių įsijungė į smagius viduramžių šokius. Dėvėdami ano laikmečio rūbais, šokėjai ir moksleiviai labai puošė renginį ir jais žavėjosi svečiai.

Rėmėjai buvo apdovanoti keliasdešimčia prizų. Apdovanojimus įteikė aktorius Darius Rakauskas su Dalia Gruodiene, viena iš fondo steigėjų. Tarp ypatingiausių prizų buvo dailininkės Vijos Tarabildienės kūrinys iš ciklo „Istorijos fragmentai“ – Barbora Radvilaitė ir Rimto Tarabildos kūrinys ,,Dubingių piliakalnis naktį“. Dailininko Adomo Galdiko tapybos darbą dovanojo Beatričė Kleizaitė Vasaris, viena iš fondo steigėjų. Net keturis prizus padovanojo Jūratės Kazickaitės įmonė ,,Jūratės akmenėliai“; vienas buvo jos sukurtas įspūdingas vėrinys. Autorius Marius Jovaiša padovanojo nuotraukų albumą ,,Neregėta Lietuva“, o Elektroninės leidybos namai – tris kompaktinius diskus „Idomioji istorija“. Du prizai buvo Vilniaus universiteto 1979 m. skulptoriaus Vytauto Kašubos sukurti 400 m. jubiliejaus medaliai, anksčiau dovanoti kalifornie čio dr. Leopoldo Trečioko. Prizus dovanojo restoranai „Sues Indian Raja“ ir „Zoe's“, kelionių agentūra „Visit Lithuania“ ir fondas.

Aštuntajame Valdovų rūmų paramos vakare apsilankė virš 180 garbingų svečių. Vakaro metu surinkta daugiau kaip 7000 Lt

Valdovų rūmų paramos fondo direktorius Edmundas Kulikauskas pristatė fondo veiklos apžvalgą

Aktorius Darius Rakauskas su Dalia Gruodiene bei Vilniaus licėjaus mokiniais pristatė dailininko Rimto Tarabildos kūrinį „Dubingių piliakalnis naktį“

„Viduramžių pasiuntinių“ šokių programos dalyviai

sienų tapybos atkūrimui paremti. Anksčiau jau aukoję Prezidentas Algirdas Brazauskas ir jo ponia Kristina Brazauskienė šio renginio metu skyrė po 1 000 Lt auką.

Renginio metu buvo dalinamas 16 puslapių fondo leidinėlis „Valdovų rūmų paramos fondas 2000-2008“ ir 2009 m. kalendoriukas su sieninės tapybos fragmentu – Vyčiu. Daug nuotraukų iš renginio rasite Valdovų rūmų paramos fondo tinklalapyje www.lvr.lt

Valdovų rūmų paramos fondo informacija

Lietuvos keliai

Tunelio šviesa

Jurgis LOIBA, Vilnius

Šių metų vasarį rekonstrukcijai buvo uždarytas Kauno geležinkelio tunelis. Vienintelį Baltijos šalyse veikiantį tunelį planuota uždaryti dar praėjusių metų rudenį, tačiau dėl įvairių priežasčių renovacija buvo atidėliojama, padaryta tik įrengus naują stotelę Kaunas -1 Petrašiūnuose, Kalantos gatvėje.

Planuojama, kad tunelio rekonstrukcija užtruks apie dvejus metus. 1285 metrų ilgio statinį tikimasi atidaryti 2009 m. pabaigoje. Rekonstrukcijos apimtys virš 80 mln. Lt. 65% lėšų tuneliui remontuoti skyrė ES, o likusią dalį finansuos Vyriausybė bei AB „Lietuvos geležinkeliai".

Pastarąjį kartą tunelis remontuotas 1972 m., kai buvo įrengtas atraminis skliautas. Nuo to laiko didesnių darbų nebuvo atlikta.

Atliekant tunelio remontą Kauno geležinkelio tunelis bus sutvarkytas iš pagrindų. O šimto metrų ruožas praktiškai perstatomas. Bus renovuojamos visos sisteminės šio statinio dalys: restauruojami tunelio portalai, išardoma neveikianti tunelio sausinimo bei vandens surinkimo sistema ir rengiama nauja drenažų sistema, kuri surinks ne tik atsirandantį tunelyje gruntinį vandenį, bet ir vandenį, atsirandantį ant tunelio skliautų, bus naujai įrengtas dabar išardytas bėgių kelias iš besandūrinių bėgių, rengiama šiuolaikiška elektros tiekimo sistema, restauruojami tunelio portalai, kurie po restauravimo bus autentiški buvusiems. Atlikus šiuos darbus, bus rengiamos sudėtingos ES reikalavimus atitinkančios ryšių, signalizacijos, apšvietimo sistemos bei šių sistemų valdymo centras, kuris pavojingų situacijų sekimo sistema duotų ženklą, jei, sakykim, tunelyje pradėtų veržtis vanduo ar kiltų gaisras (bus sujungti tunelyje sumontuoti avariniai telefonai). Traukinių gabaritų sekimo sistema neįleis į tunelį traukinio su pavojingai išsikišusiu kroviniu, o sulaikys jį artimiausioje stotyje.

Kauno geležinkelio tunelį rekonstruoja kelių ir tiltų statybos bendrovė „Kauno tiltai", smulkesnius darbus atlieka dar kelios bendrovės. Statybininkus nuolat konsultuoja ekspertai iš Vokietijos, Olandijos, Austrijos, Norvegijos, Danijos.

O buvo taip

Apie unikalaus tunelio statybos istoriją ir šių dienų rekonstrukciją papasakojo AB „Lietuvos geležinkeliai" Kauno infrastruktūros ilgametis vadovas, eksploatavęs tunelį ir daugiausiai apie jį žinantis, Česlovas Dapkus:

– Kauno geležinkelio tunelis – vienas iš dviejų geležinkelio tunelių Lietuvoje, vienintelis veikiantis Baltijos šalyse. Iškastas 30 m aukščio kalvoje, po Aukštųjų Šančių gyvenamuoju rajonu. Tunelio aukštis – 6,6 m, plotis – 8,8 m, ilgis – 1285 m. Virš tunelio eina Kaišiadorių gatvė.

1856 m. Rusija pralaimėjo Krymo karą. Viena iš karo pralaimėjimo priežasčių buvo Rusijos transporto sistemos atsilikimas. Supratęs ne tik ekonominę, bet ir strateginę geležinkelių reikšmę, caras Aleksandras II 1857 m. nurodė įrengti pirmąjį šalyje geležinkelio tinklą. Trejus metus trukęs karas ištuštino valstybės iždą, todėl projektui įgyvendinti jau tais pačiais metais įsteigta akcinė bendrovė – Vyriausioji Rusijos geležinkelių draugija, finansuojama Rusijos, Prancūzijos, Anglijos, Vokietijos ir kitų šalių bankų. Draugija Rusijos imperijoje turėjo nutiesti keletą naujų geležinkelio linijų bei užbaigti valstybės 1852 m. pradėtą tiesti Peterburgo-Varšuvos liniją su atšaka į tuometinę Prūsiją. Kelio atkarpos Daugpilis-Lentvaris-Kaunas-Virbalis statybai (be didelių tiltų ir bėgių) Geležinkelių draugija pasamdė rangovą pirklį Gustavą Adelsoną.

Geležinkelio draugijos inžinieriai ištyrė vietovę, per kurią būtų tikslingiausia nutiesti geležinkelį į Kauną ir kuri būtų patogiausia vieta tiltui per Nemuną. Tačiau vietovė pasirodė ypač nepalanki. Pervažiavimui per Nemuną paruošti du variantai: pirmajame siūlyta įrengti aukštą, daugiau kaip 750 m ilgio viaduką, o antrajame galvota geležinkelį vesti paupiu. Abu variantai atitolintų geležinkelį nuo miesto, todėl pasiūlyta į Kauną nutiesti pagalbinę geležinkelio liniją. Vėliau šių planų atsisakyta.

Naujų tyrimų ėmėsi prancūzų inžinierius G. F. Perrot. Jam buvo skirta užduotis kuo arčiau miesto suplanuoti geležinkelio stotį, todėl ir buvo nutarta statyti tunelį. Prieš darbų pradžią G. F. Perrot apskaičiavo, jog tunelio skliauto storis gali būti ne visur vienodas. Taip sutaupyta daug statybinių medžiagų. Didesnė Kauno tunelio skliauto dalis yra trijų plytų storio, mūras pastorintas tik tose vietose, kur tai buvo būtina pagal grunto slėgį.

Kauno geležinkelio tunelis buvo statomas pagal garsaus lietuvių inžinieriaus Stanislovo Kerbedžio projektą. Statybai parinkta ideali vieta – jame nėra dirbtinės ventiliacijos, tačiau per 10–15 minučių vėjas traukinio dūmus išpučia arba ištraukia. Tunelio ilgis turėjo būti 1280 m: 820 m tunelis tiesus, o likusi dalis – kreivė, kurios spindulys 1000 m. Statybai pasamdyta „Ernest Gouin et Cie" firma iš Paryžiaus. Darbai pradėti 1859 m. gegužės 22 d.

Tunelis buvo kasamas iš dviejų pusių, darbui paspartinti kas 150 m įrengtos 7 šachtos. Į jas nusileidę darbininkai link tunelio iškasė šonines galerijas. Kiekvienai šachtai kasti suburtos atskiros darbininkų komandos, vadovaujamos techniko ir darbų vykdytojo.

Darbas buvo alinantis, jokių pagalbinių mechanizmų, beveik visi įrankiai buvo tie patys, kaip ir piramidžių statybų laikais. Kapliais ir kastuvais iškastas gruntas buvo iškeliamas rankomis sukamais keltuvais ir pilamas į šalia esantį Girstupio slėnį. Šiais keltuvais buvo šalinamas ir gruntinis bei lietaus vanduo. Vos pradėjus kasti galeriją tuneliui, prie šachtų buvo pastatyti pirmieji ir vieninteliai mechanizmai – iš Prancūzijos atvežtos garo mašinos. Šachtos pagreitino tunelio statybą, vienu metu galėjo dirbti daugiau žmonių. Baigus statybą, šachtos užpiltos.

Darbams buvo nepalanki lietinga 1860 m. vasara ir anksti prasidėjusi žiema. Vietomis, norint palengvinti darbą, į talką buvo kviečiami pirotechnikai. To meto tunelių statytojai neturėjo dinamito ir naudojo daug silpnesnės galios paraką. Paskui žemkasius ir sprogdintojus ėjo mūrininkai, statę požeminio koridoriaus skliautus.

Dar ir šiandien inžinieriai stebisi, kaip buvo galima, dirbant tokiais primityviais metodais, neklystant sujungti po žeme šachtas! O juk tikslumas buvo preciziškas: tunelio skerspjūvis – pasagos formos, suprojektuotas ir pastatytas 8,44 m pločio, 6,95 m aukščio, dvikelis su 3772 mm tarpukeliu.

Viršutinė dalis sumūryta iš plytų, šoninės sienos – iš granito luitų. Kad būtų įrengti tunelio skliautai, vandens pralaidos ir kiti statiniai, reikėjo daugybės labai gerų plytų, tam pastatytos dvi plytinės Aukštuosiuose Šančiuose ir Petrašiūnuose. Medžiagas į statybos vietą atveždavo specialiai nutiestu geležinkeliu, kuris vėliau pratęstas iki Petrašiūnų plytinės, esančios už 2,5 km nuo tunelio. Dėl lietingos vasaros daug plytų teko brokuoti. Kad nenutrūktų darbas, plytos buvo perkamos ir gabenamos iš Nyderlandų, Vokietijos.

Beje, darbo kokybė buvo nepriekaištinga. Nors statyba atsiėjo labai brangiai, tačiau skliautai ir vandens nuvedimo galerijos daug kokybiškesnės, negu kituose tuomet statytuose Vakarų Europos tuneliuose. Kad būtų galima pradėti eismą Kauno-Lentvario ruožu, pro Šančius nutiesta 6,3 km tunelio apylanka.

Darbininkai dirbo be poilsio dienų, trim pamainom. Už 2–3 valandas darbo gaudavo auksinį rublį (didžiuliai tuo laiku pinigai). Atlyginimai buvo išmokami kartą per mėnesį. Pamainai baigiantis, darbdaviai atveždavo į statybvietę statinę spirito.

Statyba baigta 1861-ųjų lapkričio 1 dieną, o lapkričio 20-ąją tuneliu važiavo pirmasis traukinys. 1862 m. pavasarį tunelis komisijos priimtas ir atiduotas naudoti.

Kauno ir tuo pat metu statytas Vilniaus Panerių geležinkelio tunelis buvo pirmieji ne tik Lietuvoje, Rusijos imperijoje, bet ir vieni pirmųjų Europoje. Beje, šie inžineriniai įrenginiai pradėjo veikti anksčiau, negu pirmoji pasaulyje požeminė Londono metropoliteno linija (atidaryta 1863 m. sausio 10 d.).

Yra ir kita, romantiškesnė, šių tunelių statybos priežastį paaiškinanti versija: Rusijos imperatorius Aleksandras II, mėgęs ilsėtis Šveicarijoje, susižavėjo Alpių kalnuose iškirstais tuneliais ir norėjo ką nors panašaus turėti savo šalyje, todėl paskubomis buvo surasta vieta, kuria, keliaudamas traukiniu į kitas Europos šalis, jis galėtų važiuoti tuneliu.

Greičiausia, tai tik legenda. Juk Aleksandras II buvo reformatorius, panaikino Rusijoje baudžiavą, ėmėsi radikalios transporto sistemos pertvarkos.

Sprogdinimas

Šis išties unikalus statinys ištikimai tarnavo kone šimtmetį. Specialistų įsitikinimu, be didesnių rekonstrukcijų, atliktų savo paskirtį ir šiandien – tokia kokybiška buvo anų laikų statyba. Tačiau 1944-ųjų liepą atsitraukdama vokiečių kariuomenė tunelyje įvykdė 4-5 sprogdinimus, buvo panaudoti 7 vagonai trotilo. Didžiausias sprogimas įvyko tunelio viduje, deformavosi apie 100 metrų atkarpa. Po sprogimų atsirado keturios didelės piltuvo formos duobės (12 - 14 m skersmens, iki 7 m gylio), kurios atsivėrė į virš tunelio esantį žemės sluoksnį. Įrenginys buvo labai pažeistas.

1944 metų rudenį sovietinė kariuomenė vos per pusantro mėnesio tunelį atstatė. Tačiau tai jau nebuvo anas technikos stebuklas. Pažeistų tunelio vietų remontui naudotas betonas. Po sprogdinimo atsiradusios duobės užpildytos įvairių rūšių gruntu.

Būtų dar pusė bėdos, tačiau sprogimo banga pakeitė hidrologines sąlygas, tunelis tapo neatsparus gamtos poveikiui, ypač vandeniui. 1949 m. atliktas didesnis tunelio remontas, 1962-aisiais įrengta vandens nutekinimo sistema, 1964-aisiais vietoj dviejų paliktas vienas kelias; 1968-aisiais jis elektrifikuotas.

Paskutinį kartą tunelis remontuotas 1972 metais, kai buvo pastatyta atraminė arka, turėjusi sustabdyti konstrukcijų deformacijas. 1976 m. dėl sugriuvusios vandens nutekinimo sistemos, esančios po bėgiais tunelio viduryje, traukinių greitis apribotas iki 40 km/val.

Rekonstrukcija

Šiandien šalia Kauno geležinkelio tunelio įrengta statybvietė ir privažiavimo keliai, demontuotas geležinkelis, pašalinta skalda, senos komunikacijos, atlikti kontaktinio ir elektros tinklo perjungimo darbai, nuvalytos tunelio sienos, kas du metrai į žemę suleisti specialūs plieniniai inkarai (savotiški horizontalūs poliai), nutiesta drenažo sistema, šalinanti nuotekas nuo griovos paviršiaus.

Vykstančius tunelyje darbus parodė bei apie unikalaus tunelio šių dienų rekonstrukciją papasakojo UAB „Kelvista" inžinierius, tunelio statybos techninės priežiūros vadovas Petras Tertelis:

– Skliautai įgis naują rūbą – betono skliautą, kurį pagal specialią technologiją, naudojant 10 m ilgio mobilų išsiskleidžiantį klojinį, šiuo metu jau rengia tunelių kasybos specialistai iš Vokietijos, „Feldhaus" firmos. Betonuojama visu tunelio perimetru. Išbetonavus dešimt metrų, klojinys pavažiuoja į naują vietą ir betonavimo ciklas kartojasi. Betonavimui naudojamas aukštos klasės fibrobetonas (tai betonas, į kurį, šiuo atveju, bus dedamos 5 cm ilgio atitinkamai išlankstytos plieninės vielytės, ženkliai pagerinančios betono charakteristikas).

Apie 100 m tunelio viduryje nusėdusio tunelio bus praktiškai perstatyta naujai - išardyta esama tunelio konstrukcija ir įrengta nauja torkretbetonio ir gelžbetonio konstrukcija. Dirbama pagal tunelių kasimo technologiją: išardoma atitinkamo ilgio ir pločio mūro, užbetonuojama, toliau ardoma, sekanti dalis užbetonuojama ir taip žingsnis po žingsnio. Betonavimo darbams bus panaudota virš 4000 kubinių metrų fibrobetono, 1300 kubinių metrų torkretbetonio, 1200 kubinių metrų paprasto betono, 20 000 kubinių metrų geotekstilės ir izoliuojančių membranų. Jau panaudota virš 1600 vienetų 6 metrų ilgio mikropolių, kuriais inkaruotos tunelio sienos, kad būtų stabilios. Atlikus konstrukcinės dalies remontą, tuneliui bus suteiktos akys ir ausys – operatoriui valdymo pulte pasakys, kas dedasi tunelyje, neįleis į tunelį negabaritinių traukinių, bus apšviestas ir puikuosis autentiškais plytų mūro portalais.

Viena po kitos į didžiulę angą įvažiuoja specialioji technika: su ja stiprinamos arkinės konstrukcijos, kurios turės išlaikyti didelės ašinės apkrovos traukinių eismą. Tunelio dalys, kuriose gali persisunkti vanduo, jau apsaugotos specialia membrana, geotekstile, specialiais horizontaliais poliais kas du metrai sutvirtintos originalios granitinės tunelio sienos ir skliautas. Speciali akmenskaldė mašina praplatina siaurąją tunelio vietą, o žemą – paaukština. Šie darbai – sudėtingiausi visos rekonstrukcijos procese. Iš viršaus prie tunelio taip pat neprisikasi – tai labai palengvintų ir supaprastintų darbą. Mat 30 metrų virš tunelio stovi gyvenamieji namai, nutiesta judri Kaišiadorių gatvė.

Pasak Petro Tertelio, šis šiuolaikinis galingas mechanizmas ganėtinai sunkiai įveikia II pasaulinio karo laikų betoną, kuriuo buvo sutvirtinti skliautai, o dar sunkiau – daugiau nei pusantro amžiaus senumo mūrą. Tais laikais cementas statybose apskritai dar nebuvo žinomas, mūras buvo sutvirtinamas kalkių skiediniu. Apie siūlių kokybę liudija faktas, jog skeliamas mūras neskyla per siūlę – dažniausiai ir labai sunkiai suskaldoma seno primityvaus degimo plyta.

Beje, patys statybininkai juokauja, kad tamsiais caro laikais tunelis buvo išraustas kastuvais per pusantrų metų, šiandien vargu ar pavyks jį rekonstruoti per dvejus metus, naudojant moderniausius mechanizmus. Šiame pašmaikštavime yra dalis tiesos, tačiau gerai žinoma ir kita tiesa, kad rekonstruoti seną objektą, juo labiau turintį istorinę ir architektūrinę vertę, kur kas sudėtingiau, nei pastatyti naują.

x x x

Šveicarijoje neseniai baigtas tiesti trečias ilgiausias pasaulyje geležinkelio tunelis tarp Berner Oberlando ir Valio kantonų. Naujojo tunelio ilgis – 34,6 kilometro. Tai maždaug atstumas nuo Vilniaus iki Vievio. Tunelis taps naujo, Alpes kertančio, geležinkelių tinklo NEAT dalis.

Tunelis pradėtas statyti 1994 metais. Per kone penkiolika metų buvo išsprogdinta daugiau nei 90 kilometrų uolos. Prie projekto nuolat dirbo 2500 žmonių.

Ilgiausiais pasaulyje yra Seikano tunelis Japonijoje (53,8 kilometro), antras ilgiausias eurotunelis, jungiantis Prancūziją ir Britaniją – 50,3 kilometro.

www.kelias.net

Vytautas Landsbergis. Lenkus - į Rytus?

Vytautas Landsbergis

Lietuvoje propaguojama ir dalijama Lenko korta. Dalijama Lietuvos piliečiams, kurie patys arba jų tėvai laisva valia pasirinko šią pilietybę.

Atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje visiems buvo pasiūlyta pasirinkti. Nedidelis skaičius rusų, pavyzdžiui, neėmė Lietuvos pilietybės, o pasirinko Rusijos. (Apie tuos, kurie nelegaliai, pažeisdami įstatymą naudojasi ir gautu Rusijos pasu, čia nekalbama.) Ar buvo tokių asmenų, ar tokių yra, kurie nenorėjo lietuviško paso, o rinkosi lenkišką – Lenkijos Respublikos, duomenų neskelbta, tad gal nėra.

Dabar Lietuvos piliečiams, kurie to pageidauja ir pateikia įrodymus, duodamas Lenkijos valstybės nustatytas dokumentas, kad štai šis asmuo priklauso lenkų tautai. Lenkijos piliečiai negali gauti tokio dokumento (sako Lenkijos Respublikos įstatymas). Lenkai, gyvenantys daugybėje užsienio šalių labiau į Vakarus, taip pat negauna Lenko kortos, patvirtinančios priklausomybę lenkų tautai. Ar jie – ne lenkai, ar tik nepriklauso tautai, to naujasis įstatymas neaiškina. Išimtis pagal jį daroma asmenims, gyvenantiems Rytuose. Tai tiksliai politiškai apibrėžta erdvė, 15 užsienio valstybių nuo Estijos (ne Suomijos) iki Kirgizijos (ne Mongolijos). Turbūt apima ir Karaliaučių, kuris nuo 1945 metų peršoko į Rytus.

Pagal šį Lietuvoje negaliojantį užsienio šalies dokumentą išeina, kad Lietuvos lenkas, gyvenantis, pavyzdžiui, Klaipėdoje, yra „lenkas Rytuose“. Lietuvos pilietis lenkas dirbantis kur nors Europoje arba Amerikoje, jei nori „kortos“ dokumentu pabrėžti savo kitokią tapatybę, tampa „lenku Rytuose“. Jis – ypatingos kategorijos, kuri skiriasi nuo tiesiog lenko. Taip Varšuva, negudriai sekdama gudresnę Maskvą, įtvirtina galvose negerą posovietinės erdvės sąvoką, atiduodama jai ir buvusios SSRS laikinai užgrobtas Baltijos valstybes. Su šia geopolitika Varšuva nejučia ir pati žengtelėjo į Rytus. Žinoma, lenkai, kuriuos liečia tas oficialus pasiūlymas, patys pasirinks, ar jie nori būti „lenkais Rytuose“, kažkokiais rytiečiais, o gal tiesiog europiečiais Europos Sąjungoje.

Būtent „Polak na Wschodzie yra ta skiriamoji etiketė, pagal kurią gali gauti Lenko kortą – ne bet kokio, o „Rytų lenko pažymėjimą“. „Lenko korta“ gali būti Blaivybė mano bendruomenėje pripažįstama asmeniui, kuris deklaruoja priklausąs lenkų tautai – taip yra lenkiškame įstatymo tekste. Naujagimis dar nieko panašaus nedeklaruoja, bet įtraukiamas į lenkų tautą tėvų prašymu. Iki 16 metų jo sutikimo nė nereikia - taip suvokiamos vaiko teisės.

Visai šiai separatinio rūpesčio politikai vykdyti pagal priimtą įstatymą Varšuvoje steigiama „Rytų lenkų klausimų taryba“, į kurią, beje, nė vienas Rytų lenkas negalės įeiti kaip jos narys ir pamatyti, ką taryba jam sprendžia. Gal ir labdarą dalys. Dabar, pasakojama, į Rytų Lietuvos kaimus ar miestelius kažkas atveža labdaros ir dalija pagal sąrašą: tam davė, o kaimynui – ne. „Tu – lietuvis“, - paaiškina nustebusiam ir užgautam. Gal ir tai bus paskata vargšams imti Lenko kortą“. Bet kodėl tokios organizacijos vadinasi katalikiškomis, sunku suvokti. Jėzus Kristus nepritartų. Apie tai yra pasisakęs iš anksto.

Dar įsteigta oficiali institucija, kuri sprendžia, kas vertas, o kas negauti posovietinio lenko Rytuose kortą. Tai Lenkijos konsulas. Jis mat nustato, ar tūlas Lietuvos pilietis pakankamai pramokęs lenkų kalbą (kai kurie sako „vietinę“), ar nėra kenkęs Lenkijos Respublikai arba tiesiog „užgavęs lenkų“. Konsulas turi įstatymo galią atimti Lenko kortą, tad Lietuvos piliečiai su korta bus kontroliuojami. Nė mur mur, tarkim, prieš savivaldybės ar partijos bosą. Ekspertizė - vieno konsulo rankose, ar užgavo kuris nors lenkas kitus lenkus, ar ne. Svari bus ir partijos nuomonė, pavyzdžiui, ar lenko priklausymas kitai partijai – užgaulus ar ne. Tačiau itin aktualūs taps dezintegruojantys politiniai dalykai. Kai Lietuvoje turime mišinį jaudinančių ir prieštaraujančių vienas kitam istorijos aiškinimų, kiekvienas precedentas bus svarbus, ir konsulas laikys rankose dagtį nuo parako statinės. Toks tas kaimyninės šalies įstatymas.

Jam labai pritaria kai kurie Ukrainos rusai, kurie siekia atitinkamo Rusijos (!) įstatymo. Jis jau rengiamas – Lenkijos pavyzdžiu. Tai būsianti Ruso korta, tinkama dar smagesniam lošimui Lenkijos jau aprobuotoje neva posovietinėje erdvėje. Taip liberaliai konservatyvus Lenkijos Seimas bus neatsargiai, nesąmoningai padėjęs putininei Rusijos Dūmai.

„Lietuvos žinios“
2008 lapkričio mėn. 17 d.
www.delfi.lt

Muziejus laikraštyje (Nr. 47)

Šv. Georgijaus kavalierių pokylio Vilniuje meniu

Šv. Georgijaus (liet. šv. Jurgio) ordinas (pilnas pavadinimas- Imperatoriškasis Karinis šv. kankinio Georgijaus nugalėtojo ordinas) oficialiai buvo įsteigtas imperatorės Jekaterinos II įsaku 1769 metų lapkričio 26 d. Tą pačią dieną imperatoriškuose rūmuose vyko šio ordino įsteigimo iškilmės, lydimos ypatingos maldos skaitymu ir ordino pašventinimu. Pašventintą apdovanojimą Jekaterina II užsidėjo sau, giedant šlovinančią giesmę ir aidint vieno šūvio saliutui iš Peterburgo tvirtovės pabūklų.

Ordino devizas buvo žodžiai „Už tarnybą ir drąsą“, jis turėjo keturis laipsnius, pirmą kartą apdovanojamasis galėjo būti apdovanojamas tik žemiausiu laipsniu. Nuo pat pradžių šv. Georgijaus ordinas buvo skirtas apdovanoti karininkus už tokius nuopelnus: vadovaujamo karinio dalinio pergalė prieš viršijančias priešų pajėgas, priešininko vėliavos, įtvirtinimų, ginklų, vyresniojo laipsnio asmens užgrobimas ir pan. Šio ordino kareivių pasižymėjimo ženklas (kareivių šv. Georgijaus žvaigždė) buvo įsteigtas 1807 m. Minimo ordino vardo šventė, pažymima 26 lapkričio, tapo visuotine carinės Rusijos kariuomenės švente. Pirmaisiais metais šventimo iškilmės vykdavo Žiemos rūmuose, tačiau palaipsniui išplinta po visą Imperiją ir tampa visų dalinių, apdovanotų šv. Georgijaus vėliavomis, bei šio ordino kavalierių švente. Visuose kariniuose garnizonuose, tiek Peterburge, tiek provincijoje, šventė minėta paradais. Vienas iš nuolatinių šios šventės Sankt- Peterburge XX a. pr. dalyvių Leibgvardijos raitininkų grenadierių pulko karininkas N. Voronovič (iki I- ojo pasaulinio karo dalyvavęs 6 kartus iš eilės), būdamas emigracijoje savo atsiminimuose rašė: „...Pasibaigus pirmajai oficialiai ceremonijos daliai, generolai ir kiti karininkai, gaudavo kvietimus 7 valandą vakaro atvykti į Žiemos rūmus iškilmingiems pietums, o žemesnių laipsnių kariūnai iškart po parado susirinkdavo imperatoriaus Nikolajaus II Liaudies namuose. Kur milžiniškoje salėje ant eilių baltutėlėmis staltiesėmis užtiestų stalų buvo statomos lėkštės ir puodeliai su valstybiniu herbu, šv. Georgijaus kryžiumi bei imperatoriaus monograma. Prie stalų susirinkdavo iki 2000 apdovanojimo kavalierių.... Atvažiavęs imperatorius sveikindavosi su kavalieriais, už jų sveikatą išgerdavo stikliuką degtinės ir kviesdavo savo svečius prie stalo. Po caro išvykimo prasidėdavo puota... Po pietų pagal nuo seno nusistovėjusią tradiciją, kiekvienas apdovanojimo kavalierius į skepetą suvyniodavo savo lėkštę ir puodelį, išsinešdamas jį kaip prisiminimą apie šiuos karališkus pietus... 7 valandą vakaro į žiemos rūmus suvažiuodavo kviestieji generolai ir karininkai. Priešais kiekvieną stalo reikmenų komplektą gulėjo meniški meniu ir kortelės su nurodytu kariniu laipsniu bei pavarde...“

Litografija-meniu. Vilnius, 1896 m. Foto V.Neliubinas.

1877 m. Vilniaus vietinis batalionas buvo reorganizuotas į Vilniaus vietinį pulką, o minėta šv. Georgijaus ordino šventė tapo ir šio pulko švente.

Trakų istorijos muziejaus fonduose saugomi du vertingi eksponatai - litografijos, spausdintos Vilniuje Natotelio Maco spaustuvėje. Litografijų autorius - Vilniaus vietinio pulko karininkas V.Don-Štrubas (1896 m. buvęs poručiku, kas atitinka leitenantą, o 1898 m. jau štabo kapitonu), kurio pavardė minima 2001 m. Maskvoje išleistoje knygoje „Kariniai rusų armijos topografai“. Šiose litografijose meniškai pateikti meniu iš šv. Georgijaus ordino kavalierių šventinio pokylio Vilniuje 1896 ir 1898 metais.

1896 metų litografijos viršuje ąžuolo lapų vainikas su Nikolajaus II monograma viduje ir lozungu rusų kalba: „Valdyk mūsų garbei! Valdyk priešų baimei!“ Virš vainiko - aukso spalvos karūna, abipus kurios yra akanto lapų girlianda, apvyta melsva juosta su nurodytomis datomis: 1894 (Nikolajaus II karūnavimo data) ir 1896 (pokylio data). Šios kompozicijos šonuose pavaizduoti medžio drožiniai. Litografijos viduryje - carinės Rusijos simbolis, dvigalvis erelis, kurio centre yra lietuviškas Vytis. Vienoje litografijos pusėje - meniu. Tais metais buvo patiekta degtinė, konsome (jautienos sultinys) su įvairiais pyragėliais, šaltas erškėtas su totorišku padažu, kepti vištienos kotletai su triufelių padažu, garuose virti šparagai, kepti viščiukai su salotomis ir šviežiai raugtais agurkais, paryžietiškas obuolių pyragas, arbata ir kava. Kitoje litografijos pusėje - miesto panorama Šventiniai pietūs buvo apmokami iš Imperijos biudžeto. Pokyliai vyko Vilniaus kariniame susirinkime (Виленское военное собрание), atitinkančiame Vilniaus įgulos karininkų ramovę, esančią Pamėnkalnio g. (o tuo metu ji dalijosi į dvi gatves- Jaroslavskaja ir Portovaja).

Istorijos skyriaus vedėja Alvyga Zmejevskienė

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštyje (Nr. 46)

Seraja Šapšalas – žymus orientalistas, karaimų bendruomenės dvasinis vadovas

2008 metų lapkričio 18 dieną sukanka 47 metai, kai mirė orientalistas-tiurkologas , filologijos mokslų daktaras, profesorius bei paskutinis Lietuvos – Lenkijos karaimų bendruomenės aukščiausiasis dvasinis vadovas – Hadži Seraja Chan Šapšalas (1873-1961).

Seraja Šapšalas nugyveno ilgą ir įdomų gyvenimą, pažinojo ir draugavo su daugelio šalių aukštais asmenimis ir dvasininkais, tarp kurių buvo Rusijos caras Nikolajus II ir jo šeima, Rusijos pravoslavų cerkvės ir Lenkijos katalikų bažnyčios hierarchai, Turkijos Respublikos Prezidentas Kemalis Atatiurkas, Krymo musulmonų vadovas Adil Murza Karašaiskis, tiurkiškojo pasaulio švietėjas Ismailas Gasprinskis ir kt. Už nuopelnus Rusijai, Iranui ir Lenkijai S.Šapšalas buvo apdovanotas šių šalių ordinais: „Šv. Anos“ ir „Šv. Stanislovo“ (abu Rusijos), „Liūto ir Saulės“ (Persija) bei „Polonia Restituta“ (Lenkija).

S. Šapšalas gimė 1873 metais gegužės 8 (20) dieną Bachčisarajuje, Kryme. Nuo 1894 metų Peterburgo universitete, Rytų kalbų fakultete studijavo arabų, persų, turkų ir totorių kalbas. 1899 metais baigė šias studijas pirmojo laipsnio diplomu. 1900-1908 metais gyveno Persijoje (dab.Iranas), kaip sosto paveldėtojo mokytojas, dėstė rusų kalbą prestižinėje Lukmanijos mokykloje Tebrize, studijavo azerbaidžaniečių ir persų kalbas bei jų vietinius dialektus. Gyvendamas Persijoje S. Šapšalas domėjosi krašto istorija ir musulmonų ikonografija, kolekcionavo rankraščius, miniatiūras, musulmoniškas (Persijos šiitų) ikonas. Vėliau jo surinktų musulmoniškų ikonų rinkinys buvo aprašytas monografijoje „Wyobrażenia świętych muzulmańskich a wpływy ikonograficzne katolickie w Persji“, išleistoje Vilniuje 1934 metais. Po S. Šapšalo mirties , jo testamento vykdytojai 1962 metais šią kolekciją ir 78 sidabrines monetas perdavė Ermitažo muziejui Leningrade (dab. Sankt-Peterburgas).

Lenkijos Prezidentas J.Moscickis ir vyriausias karaimų dvasininkas S.Šapšalas prie kenesos. Trakai, 1930 m.

Geriamasis ragas, įteiktas S.Šapšalui 1936 m. Foto V.Neliubinas.

1908 metais, grįžęs į Rusiją, S.Šapšalas dėstė turkų kalbą ir literatūrą Peterburgo universitete, taip pat dirbo Rusijos vidaus reikalų ministerijoje vertėju, buvo išrinktas Rusijos Archeologijos ir Geografijos draugijų nariu, Orientalistų draugijos pirmininko pavaduotoju, vadovavo leidiniui „Rytų rinkinys“. 1915 metais S. Šapšalas buvo išrinktas Tauridės (Krymas) hachanu. Jo iniciatyva 1916 metais Eupatorijoje buvo įkurta karaimų biblioteka „Karaj Bitigli“ ir muziejus, o taip pat globos namai ir ambulatorija.

1919 metais S. Šapšalas, nenorėdamas bendradarbiauti su bolševikų valdžia, emigravo į Turkiją. Dirbdamas Turkų-persų banke Stambule, Seraja Šapšalas nenutraukė mokslinės veiklos: dalyvavo ir skaitė pranešimus konferencijose, vietinėje spaudoje spausdino straipsnius apie karaimus ir jų kalbą, šiitų ikonografiją, azerbaidžaniečių folklorą, 1928 m. publikavo knygą „Krymo tiurkai – karaimai“.

S. Šapšalas 1927 metais visuotiniame karaimų bendruomenių delegatų susirinkime vienbalsiai išrinktas vyriausiuoju dvasininku – hachanu. 1928 metų pavasarį S. Šapšalas atvyko į Vilnių ir tais pačiais metais buvo išrinktas Lenkijos orientalistų draugijos nariu, o 1935 metais tapo šios draugijos vicepirmininku. Šio iškilmingo įvykio proga draugija „Orienta“ įteikė S. Šapšalui geriamąjį ragą, puoštą paauksuoto sidabro aptaisais su dedikacija : „Korporacji „Orienta“ w darze Prof. Hadży Seraja Chan Szapszal, Wilno, 5.III. 1936 r.“ bei monograma. Hachanas Seraja Šapšalas turėjo daug sumanymų, susijusių su karaimų gyvenimu, Oriento tyrinėjimu bei eksponavimu Vilniuje. Vilniaus universitete jis dėstė Rytų kalbas, surengė kelias ekspedicijas į Artimuosius Rytus, parsivežė iš ten orientinės kultūros eksponatų, kurie kartu su jo turimais eksponatais sudarė pagrindinį būsimojo muziejaus fondą.

Įgyvendindamas savo svajonę, S. Šapšalas iniciavo karaimų muziejaus statybą Trakuose.1938 metais liepos 6 dieną įvyko kertinio akmens pašventinimo iškilmės ir prasidėjo muziejaus statybos darbai. Deja, prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas nutraukė statybos darbus. 1940 metais okupavus Lietuvą Sovietų Sąjungai, S. Šapšalas buvo priverstas atsisakyti hachano pareigų. Fašistinės okupacijos metais S. Šapšalas liko Lietuvoje ir rūpinosi karaimų bendruomenės reikalais. Po karo, nuo 1947 metų S.Šapšalas dirbo LTSR MA institute, parašė virš 100 mokslinių darbų. 1951 metais visi sukaupti Šapšalo bute eksponatai buvo perduoti Etnografijos muziejui ir Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai. Karaimų etnografinė paroda Trakuose karaimų muziejui statytame name buvo įrengta 1967 m.

Seraja Šapšalas palaidotas Vilniaus karaimų kapinėse. Pagerbiant velionio šviesų atminimą, ant paminklinio akmens buvo iškalti žodžiai : „Paskyrė savo gyvenimą ir žinias mokslui ir tautai“. 2002 metais S. Šapšalo gimtinėje Kryme karaimų kapinėse „Balta tyjmez“ buvo pastatytas paminklinis „Akmuo keleiviui“ su užrašu : „Chanui Šapšalui nuo karaimų“.

Karaimikos skyriaus vedėja Alvyra Zagreckaitė

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Tomas Baranauskas. Vilniaus priklausomybė Lietuvai – „nesąžiningas istorinis sprendimas“?

Atkelta iš 1 p.

Lenkijos prezidento Lecho Kačinskio kreipimesi į Rytų lenkus, kuris spausdinamas Lenko kortą gaunantiems asmenims skirtoje atmintinėje: „Pats žinau ką reiškia tapti nesąžiningų istorinių sprendimų auka“, – teigia L. Kačinskis, prisimindamas, kad 1939-iais jo tėvai neteko prie Bresto (Baltarusijoje) nusipirkto namelio. „Dalis mano šeimos nuo neatmenamų laikų buvo Lenkijos pasienio [kresų] gyventojai, todėl man ypatingai rūpi rytuose gyvenančių tautiečių likimas, kurie dėl valstybinės sienos ribų pakeitimo prarado jos pilietybę, bet niekada neišsižadėjo savo tėvynės“, – savo kreipimesi į kaimyninių valstybių piliečius aiškina Lenkijos Respublikos prezidentas.

„Lenko korta yra dokumentas, kuris nors ir nesuteikia Lenkijos pilietybės, tačiau duoda mūsų tautiečiams iš rytų daug jiems priklausančių teisių. Mūsų šalyje Jūs galėsite mokytis ir dirbti kaip visi Lenkijos piliečiai. Galėsite gauti nemokamą vizą. Panorėję galėsite apsigyventi Lenkijoje. Viliuosi, kad Lenko korta – dokumentas, patvirtinantis, jog esate lenkų tautybės, suteiks jums pasididžiavimo jausmą. Baltąjį erelį ilgus metus nešiokite prie širdies. Šiandieną Lenkijos Respublikos Vyriausybė grąžina Jums dokumentą su erelio atvaizdu. Didžiuokitės juo! Lenkija laukia Jūsų!“, – tai vis Lenkijos Respublikos prezidento paaiškinimai, skirti lojalumą Lenkijai įrodžiusiems mūsų šalies piliečiams.

Taigi savo namelį prie Bresto praradęs prezidentas, tiek Bresto priklausomybę Baltarusijai, tiek Lvovo – Ukrainai, tiek ir Vilniaus – Lietuvai, drąsiai vadina „nesąžiningų istorinių sprendimų auka“. O kas šiame kontekste vyksta Lietuvoje?

Lietuvos lenkų rinkimų akcijos kontroliuojama žiniasklaida Lenko kortos atsiradimą pasitiko su euforija: „Ypatingu džiaugsmu visų pirma spinduliavo vyresnioji karta, gimusi II Respublikos laikais, kuomet Vilnius ir Vilnija buvo jos dalimi, – rašoma žurnale „Magazyn Wileński“ (2008-06). – Juk daugelis giminės archyvų užkampiuose saugo asmeninius įrodymus, patvirtinančius Lenkijos pilietybę, kurią automatiškai prarado, kai 1939 metais dėl slapto Ribentropo sąmokslo su Molotovu mūsų gimtieji kraštai buvo plačiu mostu perduoti Lietuvai“. Būtent taip – dar atviriau nei savo intencijų neslepiantis Lenkijos prezidentas – Lenko kortą traktuoja jos gavėjai Lietuvoje. Aišku, tame tarpe ir cituoto žurnalo redaktorius Michalas Mackevičius, neseniai išrinktas Lietuvos Respublikos Seimo nariu.

Kaip sužinome iš minėto straipsnio, birželio 16 d. Vilniaus Pacų rūmuose, kurie pernai buvo skandalingai parduoti Lenkijos ambasadai, pats Lenkijos prezidentas Lechas Kačinskis Lenko kortas įteikė 71 asmeniui, tarp jų – Seimo nariui Valdemarui Tomaševskiui, Lietuvos lenkų sąjungos pirmininkui Michalui Mackevičiui ir Vilniaus rajono merei Marijai Rekst.

Įdomu, kad šio dokumento savininkai, dalyvaudami Seimo rinkimuose, į kandidato anketos klausimą: „Ar esate susijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei?“ atsakė „Nesu“. Tuo tarpu Lenko kortos įstatymas reikalauja pateikti raštišką deklaraciją apie priklausomybę lenkų (ar, greičiau, Lenkijos) tautai, kurią, pagal kitas šio įstatymo nuostatas, apibrėžia buvusi Lenkijos pilietybė ir lojalumas dabartinei Lenkijos Respublikai. Tad kodėl gi neprisipažinus, kad pasižadėjimo užsienio valstybei vis dėlto esama? Gal dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 56 straipsnio nuostatos, skelbiančios, kad „Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei“?

Seime vyksta ir kitokio pobūdžio šou, kuriame dalyvauja ir patys lietuviai. Antai spalio 20 d. Abiejų tautų savitarpio įžado (1791 m.) metinių proga Seime surengtoje konferencijoje žinomas šoumenas, ordino „Už nuopelnus Lenkijos Respublikai“ kavalierius Alfredas Bumblauskas, kalbėdamas apie 1920 m. Lietuvos ir Sovietų Rusijos sutartį, pareiškė: „Tai yra gėda Lietuvos istorijai. Lietuvių nacionalizmui R. Dmowskis ir J. Piłsudskis buvo baisesni nei (sovietų maršalai) Michailas Tuchačevskis ir Semionas Budionas! Tą reikia vieną sykį drąsiai pasakyti ir atsiprašyti Lenkijos visiems laikams“. Tokioje pačioje dvasioje buvo įvertinta ir Lenkijos įvykdyta Vilniaus krašto okupacija: „Jei dvi tautos susigin čijo dėl Vilniaus, vadinasi, tai buvo ne tiek Lenkijos-Lietuvos konfliktas, kiek pilietinis konfliktas tarp dviejų istorinių tradicijų – jaunalietuvių ir senalietuvių. Tokiu atveju lietuviams reikia permąstyti, ar L. Želigowskis buvo okupantas? Gal ne okupantas, o senalietuvių karvedys, tiesa, padėjęs Vilniui integruotis į Lenkiją?“

„Kol mes dar neatsiprašėme Lenkijos, kad jos armijoje tarnaujantiems „senalietuvių karvedžiams“ sutrukdėme „integruoti“ į Lenkiją ir Kauną, paskaitykime ir kitą šios A. Bumblausko paskaitos versiją, kurioje dar nėra reikalavimo atsiprašyti, bet yra iškalbingas prierašas, aiškinantis, kodėl tikras lietuvis turėtų dirbti Lenkijai: „Tad dar kartą galime paklausti su kuo šiandien eina istorikai: su Simonu Kosakovskiu, Ignotu Masalskiu ir Jekaterina II ar su Gegužės 3-ąją gynusiais Kazimieru Nestoru Sapiega, Jokūbu Jasinskiu, Tadu Korsaku? (...) Kad Tomas Venclova yra lenkų draugas – jis neslepia, o kieno draugai yra lenkų priešai – tai slepiama. Tad ir kyla klausimas – ar ir dabar mokama „poštučno“? Kiek kainuoja Gegužės 3-iosios byla!?“

Trumpai sakant, kas nedirba Lenkijai, greičiausiai yra Rusijos agentas! Paprasta ir aišku. O gal dar yra manančių, kad kas nors gali nedirbti nei Rusijai, nei Lenkijai, o dirbti Lietuvai? Juokaujat, ponai! Tokio naivaus romantizmo nepavyks prakišti už gryną pinigą. O kas yra grynas pinigas modernūs mąstytojai, laužantys visus „tautinius stereotipus“, tai jau tikrai turėtų gerai žinoti.

Lenkija, žinoma, yra mūsų strateginė partnerė (nežinau, ar tokiu partneriu yra namelio prie Bresto netekęs prezidentas, bet nesileiskim į smulkmenas). Atsiprašyti jos už bet ką ir bet kokia proga, suprantama, negali būti blogas dalykas. Tai juk atitinka mūsų dabartinę geopolitinę orientaciją, tad darbą Lenkijai galima demonstruoti pakelta galva ir netgi išdidžiai klausti visų oponentų – štai mes atvirai dirbame Lenkijai, o jūs ką slepiat!?

Bet pratęskime tą gražia tradicija virstančią atsiprašymų temą. Neblogai prisimenu 1999-aisiais rodytą „Būtovės slėpinių“ laidą, skirtą Lietuvos paveldui Ukrainoje. Jame A. Bumblausko ir E. Gudavičiaus dueto pokalbyje gana aiškiai nuskambėjo mintis, kad Lietuva turėtų atsiprašyti prezidento Vladimiro Putino už istorinę skriaudą Rusijai – Ukrainos „atplėšimą“ nuo Rusijos. Po šios laidos sekė piktoka minėto dueto diskusija su Lietuvos ukrainistų asociacijos pirmininke Nadija Neporožnia, pasipiktinusia tokiu Ukrainos istorijos traktavimu. Būdingu chamišku stiliumi paskelbę N. Neporožnią neišmanėle, dar ir praėjus metams po jos mirties, minėti „polemistai“ jos pavardę minėjo sąraše asmenų, su kuriais „nediskutuojama“ (Naujasis židinys–Aidai, 2005, Nr. 7–8, p. 356).

Apie tai, kam dirba oponentai, „slepiantys“ savo darbdavį, A. Bumblauskas tuo metu dar neklausinėjo. Jis tik džiaugėsi savo kolegos tarptautiniu pripažinimu: „1999 m. ateina tarptautinis pripažinimas – Gudavičius išrenkamas Rusijos humanitarinių mokslų akademijos Sankt Peterburge nariu. Toks dinamiškas jo kelias į aukštumas...“ (Tarp istorijos ir būtovės, Vilnius, 1999, p. 10).

Taigi į stulbinančias aukštumas kylantys mūsų intelektualai vieną po kito siūlo receptus, ko ir už ką mes dar turėtume atsiprašyti. Pradedant nuo to, kad reikia atsiprašyti už tai, jog egzistuoja kaimyninės tautos, baigiant atsiprašymu už savo pačių egzistavimą. Tiesiog mes visi – lietuviai, baltarusiai, ukrainiečiai – užimame kažkieno „gyvybinę erdvę“. Gėda mums už tai! Tuo tarpu Lenkijos prezidentas atsiprašyti, suprantama, neturi už ką. Jis nieko nevynioja į vatą, rėžia iš peties – Lenko korta bando atitaisyti „nesąžiningus istorinius sprendimus“, dėl kurių Lenkija neteko dalies savo teritorijos.

Gaila, kad ponas prezidentas neužsiminė, ar Lenkija kartais neketina grąžinti Vokietijai bent dalies teisių į vakarines dabartinės Lenkijos sritis, kurios dar „nesąžingesnių“ sprendimų dėka po Antrojo pasaulinio karo atiteko Lenkijai? Ten, tiesa, net nebeliko, kam įteikti „Vokiečio kortą“, jeigu Vokietija panorėtų pasekti Lenkijos pavyzdžiu. Visi tų žemių gyventojai, kurie nežuvo karo sumaištyje, buvo tiesiog išvyti ir dabar gyvena daugiausia Vokietijoje. Jie, žinoma, galėtų mielai sugrįžti atsiimti savo prarasto turto (su Vokiečio kortomis kišenėse), jei tik Lenkija imtųsi iniciatyvos nuosekliai taisyti „nesąžiningus istorinius sprendimus“.

Iš butelio išleidus revizionizmo džiną, prasidėjęs „teisingumo“ atstatymo procesas dar nežinia, kur sustotų. Viena aišku: prasidėjus tokiems procesams, apie NATO ir Europos sąjungą galėtume užmiršti – šios organizacijos tiesiog išnyktų kaip pirmoji tokio „istorinio sąžiningumo“ auka.

www.delfi.lt
2008 lapkričio mėn. 5 d.

Blaivybė mano bendruomenėje

Jolita MALINAUSKAITĖ,
Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdžio narė,
Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos valdybos narė

Atkelta iš 2 p.

bendruomenė buvo skatinama ne tik blaiviai gyventi ir linksmintis (sąskrydžio metu koncertavo įvairios krikščioniškos muzikos grupės, vyko įdomūs konkursai, žaidimai, piešinių pleneras), bet ir tiesiogiai dalyvauti blaivybės politikos kūrime, stiprinant aktyvaus (už savo, savo šeimos, savo bendruomenės, savo valstybės sveikatą atsakingo) piliečio poziciją.

Konferencijos dalyvius sveikinęs Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktorius Česlovas Balsys pažymėjo, kad šis renginys atlieka labai svarbią misiją – populiarina sveiko gyvenimo būdą, stiprina blaivios visuomenės ir valdžios institucijų partnerystę bei yra dar vienas ženklas, rodantis ryžtą ir ambicijas aktyviai dalyvauti, siekiant savo tikslų.

Tik blaivi visuomenė gali sėkmingai konkuruoti ir nuolat tobulėti

Be abejo, Lietuvoje dar yra daug kliūčių, stabdančių blaivybės plėtrą. Kelia nerimą tai, kad niekaip nepavyksta sukurti tokios alkoholio ir tabako kontrolės sistemos, kuri sudarytų geriausias sąlygas blaivybei visuomenėje plisti. Dėl ypatingų valdžios ir verslo ryšių mūsų šalies visuomenė vis dar yra labiau alkoholio produktų bei tabako gaminių vartotoja, nei sveiko gyvenimo būdo propaguotoja ir kūrėja. Iš esmės pakeisti padėtį galima tik bendromis valdžios institucijų, nevyriausybinių organizacijų, vietos bendruomenių pastangomis. Tenka pripažinti, kad valstybė dar toli gražu neatliko savo darbų, kuriais būtų gerinama sveikos gyvensenos aplinka ir sudaromos palankiausios sąlygos jos plėtrai.

Renginio organizatoriai ir dalyviai tikisi, kad vis daugiau mūsų šalies visuomenės ir valdžios institucijų remsis bei palaikys jų pastangas ir iniciatyvas, prisidedant prie sąlygų blaivybei bendruomenėse plisti. Tik blaivi visuomenė gali sėkmingai konkuruoti ir nuolat tobulėti.

Vyskupo M.Valančiaus blaivystės

Nukelta į 16 p.

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII.26 – 1919.XI.26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 23 2007

1918 m.

Vakare 5 val. šv. Mikalojaus bažnyčioje 4 Evangelijos. Celebruoja kan. J. Kukta. Evangelijas gieda kun. prof. P. Kraujalis, dr. Vaitkevičius, aš, kun. J. Stankevičius. Buvo dar kun. Vilavičius, senelis, ir kun. J. Skruodys. Pas kleboną V. Jezukevičių arbatėlė. Pasidalinta gautomis iš Kauno žiniomis. Tačiau nieko džiuginančio.

Po Dievo Kūno procesijos vyko tarp žmonių smarkūs ginčai. Tai nebuvo įprasta tvarka, buvo naujoviškumų.

Pirmiausia vyko ginčai tarp lietuvių ir lenkų. Kadangi lietuviai viešai procesijoje nedalyvavo, lenkai jautėsi užgauti. Lietuvių boikotas. Tai gali padaryti tik „Pagonys“. Lietuviai aiškino, kad „neturėjo padorios vietos prisišlieti. Jei eis pirma celebranto, tai bus erelių uodegos prieš akis, jei paskui celebrantą, tai bus arklių uodegos, nes minia turėjo eiti paskui raitelius“. Tikrai netiko netoli celebranto joti raiteliams bei kepurėtiems kareiviams dalyvauti. Rusų caro laikais ir pėsti, ir raiti sugebėdavo be kepurių susitvarkyti.

Antra, vieną užrašą buvo galima kitaip suprasti: „Polska szkoła Jezusowi Chrystusowi“ – pramokti lenkų kalbą.

Lenkai, ieškodami lietuvių procesijoje, surengė tarsi medžioklę. Vienoj vietoj pamatę „krokuviškai“ apsirengusius pradėjo šaukti: „Litwini, litwini“. Tačiau išgirdę lenkiškai giedant, dūmė toliau ieškodami litvinų.

Katedros aikštėje pristatyta arklių, o žmonės nugrūsti į daržą.

Kareiviams šaudant, išsigandę vaikai pradėjo verkti. Nors šaudymu duodavo ženklą eisenoje tvarkai palaikyti, tačiau jos nebuvo, geriau negu kitais metais be šaudymo.

Birželio 23 diena. Neryje ir Vilnelėje plukdomi vainikai. Į kalnus su žibintais laipioja. Per mano langą gražus vaizdas į Bekešo kalną.

Gerokas būrys raitelių iš Ukmergės nujojo Vileikos link.

Birželio 24 diena. Kunigas rektorius Jonas Ušila šiandien švenčia savo vardines ir 25 metų kunigavimo jubiliejų. Gera vakarienė, be prakalbų.

Birželio 25 diena. Pamaldesni lenkai klausinėja lietuvių, kodėl šie nedalyvavo Dievo Kūno procesijoje.

Mieste gausu vargingų žmonelių, pilna. Keikia, plūsta valdžią už išvogtus amerikietiškus miltus ir lašinius.

Vakar paskelbta siena tarp Lietuvos ir Lenkijos.

Birželio 29 diena. Šiandien Komiteto prieglaudų vaikų gegužinės Trinopoly. 8 val. nuvykę manė dar Kristaus Kančios kelius apeiti – Kalvarijas. Tačiau nesulaukę kunigo vadovo, savo sumanymo neįvykdė, be to, lietutis sukliudė. Kun. kan. J. Kukta, dr. Vaitkevičius, prof. P. Kraujalis pėsti nuėjome 4 val. Suvaidino vaikai vaizdelį iš mokyklos gyvenimo. Padainavo keletą dainelių, padeklamavo, po to tyrame ore netoli vandens, tarp miškų, linksmai vyko žaidimai, kuriems vadovavo O. Žebrauskaitė. Užkandžiams patiekta: pyrago, kekso, sviesto, net mėsos, arbatos bei giros. Vakare apie 10 val. dainuodami grįžome į Vilnių.

Birželio 30 diena. Mokydamas Darbininkų chorą labai buvau įpykęs, net pats vėliau gailėjausi.

Vis dar tikimės, kad Vilnius bus mūsų.

Liepos 1 diena. Didelė 350 metų Liublino unijos sukaktuvių šventė minėjimas. Katedroje J. E. vysk. J. Matulevičius laiko pontifikalias mišias. Iš pradžių buvo 10 žmonių, o vėliau ponios atvedė mergaičių mokyklos mokines – susidarė apie 200. Pamokslą sakė Ekscelencijos nurodyta tema „Meilė vienija, neapykanta ardo“ kun. L. Puciata. Liublino unija - tai lenkų auka. „Co Bóg złączył, diabeł rozłącza“ (Mickevičius) .

Liepos 2 diena. Pas kun. K. Čibirą susirinkome: kan. J. Kukta, Vaitkevičius, P. Kraujalis, J. Skruodys ir aš. Kalbėjome apie katalikiško laikraščio lenkų kalba reikalingumą. Nutarta tokį laikraštį leisti kartą per savaitę. Redaktorius kun. K. Čibiras. Kun. P. Kraujalis pasiryžęs atgaivinti „Aušrą“.

Liepos 3 diena. Šv. Mikalojaus parapijos salėje numatyta surengti zitiečių vakarą. Programoje:

Igno Jonyno paskaita apie Liublino uniją. Dainos: Tautos himnas „Lietuva, Tėvyne mūsų“, „Lėk, sakalėli“ (4 balsais), „O aš viena dukrelė“, „Atskrenda sakalėlis“, „Nekaltiems“, „Aušt aušrelė“, T. Brazio ir „Loja šunes ant kiemo“ – J. Naujalio. Be to, 4 eilėraščiai ir kun. J. Tumo paskaita „Visuomenės demokratizavimas“. Žaidimai ir šokiai.

Beje, šiandien gavau iš kun. T. Brazio laišką, ant voko prilipintas jau Lietuvos pašto ženklelis. Iš džiaugsmo pasidedu jį atminimui. Laiške radau įdėtas gaidas ir tekstą, kurias jis pats sukūrė įkaitų, grįžtančių iš Rusijos, sutiktuvėms. Mat prieš kurį laiką buvau prašęs.

Liepos 4 diena. Kunigas Kraujalis užėjęs pas mane pranešė, kad „Aušra“ jau netrukus pasirodys, tik prašo padėti platinti. Bravo!

Vakarui leidimas jau gautas. Užmokėta 4 rub.

Liepos 5 diena. Zitiečių skalbykloje dalykai eina neblogai.

Centro komiteto skyriuje (Šv. Jono g. 8) interesantų kaip ir nėra. tik kelios moteriškės, norėdamos išvykti įsodžių, prašo liudijimų.

Centro komitete su O. Žebrauskaite detaliai aptariame zitiečių vakaro tvarką.

Glebienė įsiūlo man 3¾ svaro landrinų už 49 rub. Krautuvėse po 18 rub. svaras.

Katedroje nieko ypatingo. Šalia šv. Kazimiero koplyčios estrada - prakalbai sakyti ir prie sienos barikados – vainikams kabinti. Laikraštis „Nasz Kraj“ rašo, kad lenkai ruošiasi minėti 350 m. Liublino unijos sukaktį, kurią sudarė tarp Lietuvos ir Lenkijos trumparegis Zigmantas.

Vakare 7 val. surengiau Darbininkų choro generalę repeticiją rytdienai. Juk tai bus pirmas mano mišraus choro pasirodymas.

Liepos 6 diena. Sekmadienis. Lukiškių aikštėje demonstrantams šv. Mišios. Šv. Jokūbo bažnyčios klebonas kun. P. Žarnauskas žmones išvarė iš bažnyčios į aikštę Mišių klausyti ir bažnyčią užrakino sakydamas, kad ten bus mišios ir pamokslas.

Po pamaldų eisena į Katedros aikštę. Čia ant sienos iškabinta „1569–1919 metai“. Čia J. Obstas sakė prakalbą, kurios tik pabaigą man teko išgirsti. Jis sakė: „Čia šv. Kazimiero relikvijos, Lenkijos ir Lietuvos kunigaikščio ir patrono, čia palaidota dievotų lenkių moterų pavyzdys, Barbora, Zigmanto karaliaus žmona. O štai šalia ladacznica Katarzyna, a nieopodal wieszaciel Murawjow. Lenkų kareivis atėjo pas mus su duona, kardu pergalėjęs priešą. Dabar laisvė. Dabar darbų reikia, norint sudaryti jėgą. O jėga ten, kur vienybė. Tad darban stokite motinos, duodamos savo sūnus, seserys – savo brolius, meilužės savo mylimuosius! Lai gyvuoja“.

Publikos nepasakyčiau, kad būtų buvę daug. Tik iš Katedros po sumos išėję šiek tiek papildė.

Zitiečių draugijos vakaras pavyko gana gerai. J. Jonynas istoriškai nušvietė Liublino uniją. Tai buvo mokslo populiari paskaita. Kai kitų chorų lietuviškų dabar Vilniuje nėra, tai mano dabartinis choras pasirodė visai neblogas ir sudainavo kukliai, tačiau lygiai. Kun. J. Tumas savo paskaita prajuokino publiką. Anot jo, Lenkija, kaip tas dievukas, kuris turi dvi gerkles: vieną - gerai šaukti prieš visą Europą ir visiems akis apdumti, o antrą, kad visa, kas ne lenkiška, prarytų. Taigi ir mes minėjome Liublino uniją.

Liepos 7 diena. Prelatas K. Baika laikydamas pamaldas už žuvusius kare aiškino, kad Lenkija neturi tikslo užgrobti svetimų žemių, ji veda gynimosi karą. O kun. Olšanskis per baltgudžių rautą aiškiai išsakė lenkų norą užimti Gudiją ir Lietuvą.

Liepos 8 diena. Kalbama, kad pas lenkus buvo apsilankiusi anglų, amerikiečių ir lietuvių delegacija ir reikalavusi, kad jie atsitrauktų iš Lietuvos. Lenkai prašė atidėti šį reikalą iki liepos 12 dienos.

Centro komitete įvyko išplėstinis posėdis dėl Kalvarijų lankymo liepos 13 dieną organizavimo. Detaliai aptarta eisenos tvarka.

Mieste plačiai kalbama, kad vakar prie Halės buvo nužudytas senis žydas. Tuo metu buvusi Vilniuje anglų komisija surengė tardymą. Vienas kiemsargis areštuotas.

Liepos 9 diena. Daug kalbama apie kooperatyvus, tačiau iš lietuvių mažai kas apie tai nusimano, kad galėtų platesniu mastu tuo užsiimti.

„Tėvynės Sargo“ redakcijoje surengiau giesmių, lankant Kalvarijas, repeticiją. Pakartota J. Naujalio keturbalsė „Marijos giesmė“.

Liepos 10 diena. Ūpas į vakarą sugedo. Kai ieškau priežasties, tai man štai kas neaišku:

Mūsų inteligentai kažko susirūpinę, vis klausinėja vienas kito, kas bus?

Vokiečiai iš Lietuvos, lietuvių varomi, traukiasi. Lietuvos lenkai ragina į vilniškius lenkus užimti Lietuvą. Ar lietuviai atsispirs?

Anglija nenukryps į Rusiją, kaip į didelę valstybę, kad iš ten sau daugiau naudos turėtų, negu iš mažos Lietuvos?

Latviai gal ir padėtų lietuviams dėl bendrų interesų prieš lenkus, bet jie užimti su estais dėl Rygos ir su bolševikais. Visa tai mane blogai veikia.

P. Svecbevičienė girdėjusi, kad jau ir Lietuvos prezidentas linkęs į uniją su lenkais, tik Kauno valdžia tam nepritaria.

Liepos 11 diena. Kunigas P. Žarnauskas girdėjęs, kad jau Stakliškės ir Jieznas lenkų užimti.

Liepos 12. Diena praėjo be ypatingų įvykių. Tik vakare susirinkę Didžiojoje prieglaudoje turėjome nemaža rūpesčio dėl mūsų įkaitų grįžimo iš Rusijos (M. Reinys, P. Dogelis, J. Vailokaitis, V. Stašinskis, L. Gira). Čia buvo Stašinskienė, Starkevičiūtė, O. Žebrauskaitė, A. Kriaučiūnas, P. Kėkštas. Taip ilgai neturime apie juos jokios žinios. Mūsų baimė ir susirūpinimas dar padidėjo dėl to, kad lietuviai sušaudė kažkokį komunistą Valešką. Jie, be abejo, ten, Rusijoje, sužinos ir dėl to jaudinsis, nerimaus dėl savo gyvybės. Dieve geriausias, pažvelk į mus gailestingomis savo akimis, duok krikščioniškoms tautoms savo veiklią pagalbą.

Vakar vėlai vakare atvažiavo iš Kauno automobilis nusivežti vyskupą J. Matulevičių, o jis šiandien anksti rytą išvažiavo Komiteto arkliais į Kauną.

Liepos 13 diena. Sekmadienis. Parėmiau B. Girienės prašymą lenkų valdžiai, kad duotų leidimą išvykti į Kauną.

B. Biržiškienė, grįžusi iš Kauno, pranešė, kad įkaitų pasikeitimas tarp lietuvių ir rusų įvyks liepos 15 dieną. Net jaudintis pradėjau, ašaros iš akių veržėsi. Juk šiandie jų intencija atlaikiau šv. Mišias ir brevijorių skaičiau.

Pirmą kartą paėmiau į rankas pirmą „Aušros“ numerį. Vėl atgijo tiek metų tylėjusi.

Liepos 17 diena. Prieš kelias dienas vienas sugrįžęs iš Kauno pasakojo, jog tenai lietuviai jau gerai susiorganizavę. Kariuomenės pilna bolševikų fronte ir Suvalkijoje. Tai raminanti žinia. Liepos 15 d. „Nepriklausomoje Lietuvoje“ generalinio štabo pranešimas. „Nasz Kraj“ rašo nervingai ir melagingai. Lietuvaitės kalba, neva kun. Kretavičius sėdi kalėjime už neteisėtą iš Varšuvos atsiųstų miltų suvartojimą.

Įvyko Zitiečių draugijos visuotinis narių susirinkimas. Pateikta juostų dirbtuvės ataskaita ir išrinkta nauja valdyba.

Šiandien pasirodė naujas laikraštis lenkų kalba „Nasza Ziemia“ .

Liepos 20 diena. Miesto salėje įvyko lenkų mitingas, nukreiptas prieš lietuvius. Prikalbėjo nebūtų dalykų: Molėtų klebonas pasakęs iš sakyklos, kad lietuviškai sukalbėta viena „Sveika Marija“ reiškia daugiau, negu 18 lenkiškai sukalbėtų.

Kunigas V. Mironas lenkų vaikų nemoko poterių ir neruošia išpažinties lenkiškai.

Kauno valdžia persekioja ir žudo lenkus.

Puolė laikraščius „Nasza Ziemia“ ir „Głos Litwy“ reikalaudami juos uždaryti ir t. t.

Šv. Mikalojaus parapijos salėje Blaivybės vakaras. Suvaidinta „Nesipriešink“, padainuotos 6 dainos (Darbininkų choras), keletas deklamacijų, Matulaičių smuikas su fortepijonu, žaidimai, šokiai ir bufetas. Salė pilna žmonių.

Lenkų ūpas nervingas, lietuvių – šaltas. Kalbama, kad Prancūzija valdys Lenkiją 17 metų, mat pati nepribrendusi savarankiškai valdytis ir tvarkytis.

Liepos 27 diena. Sekmadienis. Et, žmogus su visa kuo moka apsiprasti. Apsikūlėme su vokiečiais, pažinome juos, na ir nešėme jų jungą ir karą. Kai kurie buvo ir su bolševikais jau apsipratę. Tai kodėl neapsiprasti ir su dabartine lenkų valdžia? Štai juos pakritikuojame, papeikiame urėdus, skriaudikus ir... jaučiamės didvyriai, nors nešame jungą kaip tas jautis, uodega muses baidydamas nuo savo nugaros.

Štai praėjo kelios dienos, o nieko nepažymėjau šiuose užrašuose. Mat nieko ryškaus negalėjau iš gyvenimo pagauti.

Man labiau patinka apie viešą mūsų gyvenimą rašyti, parodyti, kad mes esame gyvi.

Šiandien lietuviai lanko Kalvarijas. Iš šv. Mikalojaus bažnyčios išėjo 8 val. Kryžius, vėliavos, altorėliai, apie tūkstantis žmonių. Net lenkai sakydavo: „Przyzwoita procesja“. Nemalonumų jokių nepatirta. Tik Kalvarijoje sakant pamokslą praeidamos lenkės demonstratyviai uždainavo „Marsz, marsz, Dąbrowski“ ir trukdė kalbėti. Be to, grįžtant Vilniaus g. antrame aukšte prie atdarų langų armonika rėžė „Boże, coś Polskę“, kiti balkone stovėdami šaipėsi ir trukdė mums giedoti „Dievas mūsų gelbėtojas ir tvirtybė“. Lietuviai pasimeldę, pagiedoję, jautėsi patenkinti.

Liepos 28 diena. Tikrai sužinota apie įkaitų grįžimą. Visų širdyse - džiaugsmas.

Liepos 29 diena. Šiandien sušaukiau posėdį pasitarti, kaip tinkamiau sutikti sugrįžusius įkaitus. Nutarta nusiųsti jiems sveikinimą į Kauną, be to, išmokyti chorą pagiedoti kun. T. Brazio akomponuotą kantatą grįžusiems įkaitams ir jų garbei suruošti vakarą. Chorą pamokyti paprašiau B. Suduikį. Apsiėmė.

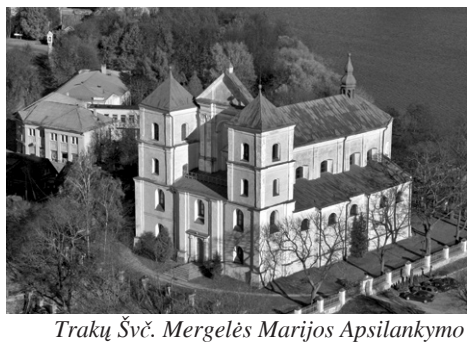
Tęsinys kitame numeryje

Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčiai– 600 metų

KLEMENSAS MALIUKEVIČIUS –

Trakų dekanas, kunigas, kanauninkas ir visuomenininkas

Vytautas ČESNULIS, Vilnius

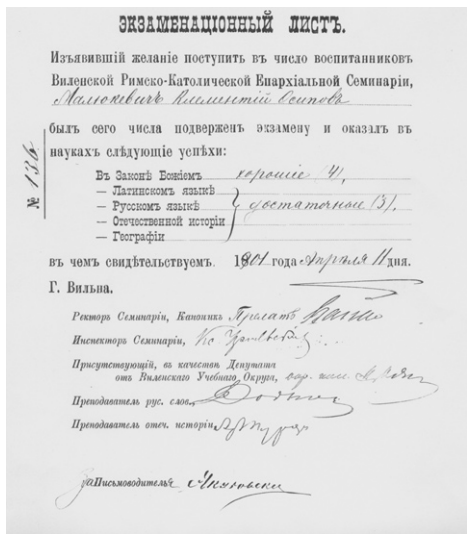

Danos Buinickaitės nuotr.

Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia iš paukščio skrydžio

Vilniaus katedroje

Vyskupija naujakunigį numatė skirti vikaru į Vilniaus katedrą. Tokiam vyskupijos žingsniui tam tikros įtakos galbūt turėjo Maliukevičiaus balsas – sodrus bosinis baritonas (neveltui kunigas kilęs iš dainingos Dainavos šalies!). Todėl 1905

ЭКЗАМЕНАЦІОННЫЙ ЛИСТЪ.

Изъявившій желаніе поступить въ число воспитанниковъ Виленской Римско-Католической Епархіальной Семинаріи, Миколкевичъ Клемент Осипов

былъ сего числа подверженъ экзамену и оказалъ въ наукахъ слѣдующіе успѣхи:

№ 1318

Въ Законѣ Божіемъ хорошіе 4,
— Латинскомъ языкѣ
— Русскомъ языкѣ } достаточные 3),
— Отечественной исторіи
— Географіи

въ чемъ свидѣтельствуемъ. 1901 года Апрѣля 11 дня.
Г. Вильна.

Ректоръ Семинаріи, Каноникъ Прелатъ
Инспекторъ Семинаріи,
Присутствующій, въ качествѣ Депутата отъ Виленскаго Учебнаго Округа,
Преподаватель рус. слов.
Преподаватель отеч. исторіи

За Письмоводителя

Stojamųjų egzaminų faksimilė

m. birželio 20 d. vyskupija oficialiai kreipėsi į Vilniaus generalgubernatorių, prašydama jo pritarimo tokiam paskyrimui. Birželio 21 d. Vilniaus Romos katalikų dvasinė konsistorija paprašė kunigų seminarijos valdybos atsiųsti naujai įšventintų kunigų, tarp jų ir K. Maliukevičiaus, formuliarinius nuorašus (šiuose dokumentuose buvo anketinės žinios apie asmenis bei jų veiklą *(MAB 318-17211))*. Vilniaus gubernatorius liepos 15 d. pranešė vyskupui, kad vyriausiasis krašto viršininkas (t. y. generalgubernatorius) „iš savo pusės nemato kliūčių įvykdyti Jūsų numatomą ketinimą dėl paskyrimo“. Tokiu būdu rugpjūčio 25 d. K. Maliukevičius paskirtas Vilniaus katedros vikaru *(LVIA 694-3-1103)*. Tą pačią dieną jam, jau kaip katedros vikarui, sveikinimą su apaštališkuoju palaiminimu – lotyniškai atspausdintą blanką – atsiuntė Vilniaus vyskupas E. Ropas. Rugsėjo 1 d. vyskupijos valdyba pasiuntė seminarijos valdybai neseniai įšventintiems kunigams išrašytus dokumentus, prašydama juos įteikti. Dokumentai įteikti K. Maliukevičiui bei seminariją kartu baigusiems Leonui Vaitkevičiui, Jonui Kondratui, Jonui Burbai, Valerijonui Goliakui, Liudvikui Kliukui ir Petrui Valiuškiui *(MAB 318-17211)*.

Lietuvybės veikla

K. Maliukevičiaus pastangomis Vilniaus katedroje šventadienių rytais įvestos lietuviškos pamaldos ir lietuviški pamokslai. Per Gavėnią jis pats arba jo paprašytas kunigas Šv. Kazimiero koplyčioje vesdavo vyrų lietuvių rekolekcijas. Jau vikaraudamas pradėjo uoliai dalyvauti lietuvių visuomeniniame gyvenime, globojo Lietuvių tarnaičių šv. Zitos draugiją *(Lietuvių enciklopedija, Bostonas, t. XVII; „Vilniaus rytojus“, 1934, Nr. 96)*.

Nuo 1905 m. rugpjūčio 5 d. K. Maliukevičius buvo Jono Basanavičiaus suorganizuotos ir vadovaujamos Lietuvių mokslo draugijos narys. Šiai draugijai vėliau testamentu paliko savo archyve turėtą senų dokumentų rinkinį. 1907 m. sausio mėn. katedros vikaras paskirtas tikybos dėstytoju miesto mokykloje prie Vilniaus mokytojų instituto (paskyrė vysk. E. Ropas).

1907 m. balandžio 4 d. K. Maliukevičius išsiųstas į Beniakainius laikinai pakeisti vietos kleboną Jankevičių, kol šis pasveiks.

1907 metais viršūnę pasiekė rusų valdžios ir Vilniaus vyskupo Eduardo fon der Ropo konfliktas. Vaizduodama lietuvių gynėją, rusų administracija kaip vieną iš kaltinimų vyskupui prikišo lietuvių lenkinimą. Kai kurie lietuviai pritarė šiam rusų valdžios priekaištui, nors daugelis lietuvių inteligentų, tarp jų ir nemažai kunigų, nebuvo dideli Ropo priešininkai. Iš tikrųjų lietuvių tautiniai reikalai rusų valdžiai nerūpėjo, savo praktikoje ji tik vadovavosi principu „skaldyk ir valdyk“. Tikroji nepasitenkinimo Ropu priežastis – ne bažnyčios lenkinimas, o vyskupo politinės pažiūros, ypač jo pastangos suorganizuoti Lietuvoje ir Baltarusijoje konstitucinę katalikų partiją *(V. Merkys. Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798-1918 m. Vilnius, 2006, p. 165)*.

1905 m. rugpjūčio 25 d. K. Maliukevičius paskirtas Vilniaus katedros vikaru

Vilniaus lenkų laikraštis „Kurjer Litewski“ 1907 m. rugsėjo 5(18) d. Nr. 197 išspausdino laišką redakcijai:

„[...]

Vietiniai laikraščiai, tiek lenkiški, tiek ir rusiški, paskelbė, jog tarp kitų priekaištų, administracinės valdžios darytų Jo Ekscelencijai Vilniaus vyskupui, paminėta ir tai, kad neva lietuviai yra nepatenkinti Jo Ekscelencijos nenoru atsižvelgti į tikrus gyventojų lietuvių poreikius.

Visuomenė tą žinią sutiko pagrįstai pasipiktinusi, kaltę dėl to priekaišto versdama kunigams lietuviams, kurie, nepaisydami kanonų teisės taisyklių, su skundu dėl savo Ganytojo neva kreipėsi į valstybinę valdžią.

Todėl mes, kunigai lietuviai, tą paskalą smerkiame kaip melą, piktos valios žmonių mums prikišamą turbūt tik kokiu nors kitu tikslu, kadangi bažnyčios teisę mes žinome taip gerai, jog dėl dvasiškų reikalų negalėtumėm kreiptis į pasaulietinę valdžią.

Kartu pabrėžiame, kad mus, kunigus lietuvius, su savo Ganytoju sieja ne tik teisė, bet ir kitas ryšys – meilės ir nuoširdaus paklusnumo ryšys.

[...]

Keturiasdešimties kunigų lietuvių vardu Kun. Klemensas Maliukevičius“

(istorikas Vytautas Merkys aukščiau minėtoje knygoje klaidingai rašo, kad deklaraciją laikraštyje Vilniaus katedros vikaras paskelbė savo ir dar 49 vyskupijos kunigų lietuvių vardu).

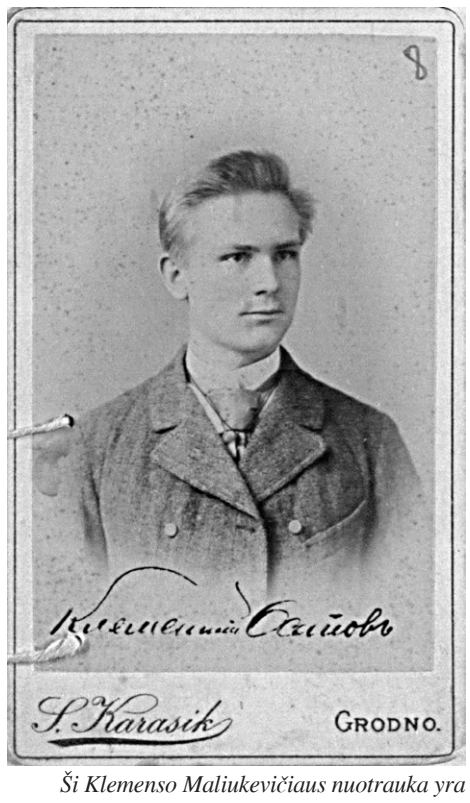
Išspausdinus šį protestą, lenkų laikraščiuose pasirodė pastabų, kad jį reikėjo paskelbti rusų spaudoje, nes pirmiausia ji paskleidė melagingą gandą, mesdama šešėlį kunigams lietuviams. Tuomet grupė kunigų lietuvių savo protestą paskelbė Vilniaus rusų laikraštyje „Северно-западный голос“ ir Peterburgo laikraštyje „Русь“. „Kurjer Litewski“ protestą persispausdino 1907 m. spalio 4(17) d. Nr. 221:

„Vidaus reikalų ministerijoje Jo Ekscelencijai tarp kitko prikišta, jog jis kaip vyskupas apskritai neteisingai elgiasi lietuvių atžvilgiu, o ypač lietuvių kilmės kunigų atžvilgiu. Nutylėdami kitus priekaištus, kurie mums nėra tiksliai žinomi, mes, kunigai lietuviai, einantys pareigas Vilniaus vyskupijoje, nutarėme per spaudą pareikšti protestą prieš lietuviais besivadinančių šmeižikų melagingus skundus.

Nei lietuvių kilmės Vilniaus vyskupijos gyventojai, nei dvasininkai lietuviai negali, sąžiningai kalbant, nusiskųsti vyskupo Ropo elgesiu mūsų tautybės atžvilgiu, kadangi baronas Ropas, kaip tikras Kristaus Bažnyčios Ganytojas, elgėsi ir elgiasi vienodai visų savo vyskupijos tautybių atžvilgiu.“

Protestą pasirašė 42 kunigai lietuviai, nors tarp jų K. Maliukevičiaus pavardės nėra. Tarp pasirašiusiųjų – Švenčionių dekanas K. Abaravičius, anuomet vyskupijoje gerai žinoti kunigai lietuviai S. Labukas, J. Kukta, T. Brazys, J. Kunigėlis, V. Taškūnas, M. Rudzis, P. Čelkis, K. Steberiakas ir t. t.

Tačiau persispausdinęs protestą, „Kurjer Litewski“ savo prieraše stebėjosi, kodėl protestas išspausdintas tik rusiškuose laikraščiuose; vertėjo jį paskelbti ir lenkiškuose bei lietuviškuose laikraščiuose. Į šį laikraščio priekaištą atsikirto kun. Jonas Kunigėlis iš Volkovysko *(„Kurjer Litewski“, 1907 m. spalio 10(23) d. Nr. 226)*. Mat kai kun. K. Maliukevičius lietuvių kunigų vardu viešai pareiškė, kad jie jokių skundų dėl vyskupo E. Ropo rusų valdžiai nerašė, ir kai lenkų spauda ėmė priekaištauti, kad protestą reikėjo paskelbti rusų laikraščiuose, tuomet su kraštutiniais šovinistais nieko bendra neturį lietuviai kunigai parašė protestą į rusų spaudą. O lenkiškam laikraščiui vėl negerai...

Ši Klemenso Maliukevičiaus nuotrauka yra prisegta prie Oriolo gimnazijos išrašyto pažymėjimo apie jaunuolio išlaikytus egzaminus

Vyskupo ir rusų valdžios konflikto atomazga tokia: E. Ropas telegrama iškviestas į Peterburgą (ten išvyko traukiniu 1907 m. spalio 5-osios vakarą) ir vyskupui buvo uždrausta grįžti į Vilniaus vyskupiją bei gyventi Rusijos sostinėse (Peterburge ir Maskvoje) ar Šiaurės vakarų krašte (Šiaurės vakarų kraštas nuo 1863 m. apėmė Rusijos imperijos Vilniaus, Kauno, Gardino, Minsko, Mogiliovo ir Vitebsko gubernijas, kitaip tariant, prie Rusijos 1795 m. prijungtą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritoriją). Tačiau 1908-1914 m. vyskupas vis tik gyveno Vitebsko gubernijoje – brolio dvare Sebežo apskrityje.

Nors lietuvių kalbos K. Maliukevičius specialiai nebuvo studijavęs, tačiau jis ėmėsi ją dėstyti Vilniaus kunigų seminarijoje. Vyskupijos valdytojas Kazimieras Michalkevičius 1909 m. rugsėjo 28 d. seminarijos rektoriui pranešė, kad katedros vikarui K. Maliukevičiui leidžiama dėstytoju dirbti laikinai. O jau spalio 17 d. rektoriui pranešta, kad laikinasis lietuvių kalbos dėstytojas nuo tos dienos, t. y. nuo 10 17, pareigoms patvirtintas *(MAB 318-18483)*. Paskyrimo klausimą teko suderinti su Rusijos Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentu (pastarojo sutikimas datuotas 1909 m. spalio 1 d.). K. Maliukevičius pakeitė lietuvių kalbos dėstytoją Juozapą Kuktą, būsimąjį Kaišiadorių vyskupą, o Maliukevičių 1911 08 23 pakeitė Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios kapelionas Petras Kraujalis.

Klemenso Maliukevičiaus sveikata, atrodo, nebuvo itin stipri: ne veltui kadaise jis ir karinei tarnybai netiko. Jau 1907 m. gegužės 15 d. jis paprašė vysk. E. Ropo leisti atostogų 6 savaitėms pasigydyti išiją Kemeriuose, Latvijoje. Vyskupas patenkino prašymą nuo gegužės 16 d. *(LVIA 694-3-1103)*. Vėliau matysime, kad gydytis į kurortus K. Maliukevičius važiavo dar ne kartą. Po dvejų metų, 1909 m. vasaros pradžioje, jis prašė vyskupijos valdytojo K. Michalkevičiaus leisti jam 6 savaitėms išvykti į Birštoną. Vyskupijos valdytojas Vilniaus katedros klebonui A. Savickiui birželio 8 d. pranešė, kad leidžia katedros vikarui vykti į Birštoną *(MAB 318-38777)*.

Tęsinys kitame numeryje

Iš Lietuvos partizaninio judėjimo istorijos

Nauja knyga apie partizaninį judėjimą: „Kelio atgal nėra“

Petras DUMBLIAUSKAS, Alytus

2008 m. lapkritį pasirodė **Antano Ambrulevičiaus knyga „Kelio atgal nėra“**. Knygą spaudai parengė Dainavos krašto kraštotyrininkas ir istoriografas Gintaras Lučinskas. Atsargos karininkas ir Lietuvos šaulių sąjungos narys G. Lučinskas jau dešimtmetį darbuojasi rašydamas istorinius straipsnius, publikacijas. Jo darbų bibliografiją sudarytų keli šimtai straipsnių ne tik Dzūkijos, bet ir kituose Lietuvos periodiniuose leidiniuose, istorinio pobūdžio internetinėse svetainėse. Gimtojo krašto istorijos puoselėtojas yra parengęs keletą istorinių knygų apie 1918–1923 m. laisvės kovas Lazdijų, Seinų krašte; pogrindinę „Geležinio Vilko“ organizaciją, veikusią 1940–1941 metais Alytaus apskrityje; 1941 metų Birželio sukilimą Dzūkijoje. Rašė įvairius projektus, tačiau finansavimo negavo – kultūrai skiriami pinigai dažniausiai prašaudomi fejerverkais ar išleidžiami 1917 m. Spalio revoliucijos demonstracijoms rengti. Eitynių rengėjams net ir projektų nereikia rašyti – tik išsitraukei iš stalčiaus kompartijos palaimintą kokių 1982 metų scenarijų ir naudoji. Tik pavadinimas kitas, o turinys ir prievartinis mechanizmas tie patys. Tačiau Gintaras nesnaudė ir susirado privačių rėmėjų. Kai kam gali kilti klausimas, kodėl istorikas pasirinko išleisti ne savo autorinę knygą. Atsižvelgdamas, kad Antanas Ambrulevičius jau garbingo amžiaus ir norėdamas, kad dar sulauktų šios knygos pasirodymo, G. Lučinskas pradėjo nuo jos. Gal neatsitiktinai vietoje knygos pratarmės įdėta kito alytiškio istoriko Henriko Rimkaus tekstas. Henrikas Rimkus labai domėjosi partizaninio judėjimo istorija, nors jo straipsnių temos buvo nepaprastai įvairios. Todėl galima sakyt, kad Lučinskas kažkiek pratęsė Henriko Rimkaus darbus.

Kaip teigia H. Rimkus, Ambrulevičiaus asmenybė – unikali Lietuvos istorijoje. Tai vienintelis kadrinis sovietų saugumo karininkas, tapęs laisvės kovotoju. Ir, kažin, ar daug pasaulyje menininkų, drožinėjusių dirbinius iš savo paties kaulų...

Antanas Ambrulevičius gimė 1924 m. Alytaus apskr. Miroslavo valsč. Pupasodžio kaime. 1944 metais įstojo į NKVD operatyvininkų mokyklą Vilniuje, kurią po metų baigė. 1945 m. buvo paskirtas Vilkaviškio r. Gražiškių valsč. operatyviniu įgaliotiniu. 1946 metais jis užmezgė ryšius su Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanais. 1947 metais, turėdamas žinių apie gresiantį suėmimą, pasitraukė pas partizanus, davė priesaiką ir tapo partizanu, slapyvardžiu „Vėjas“. Mūšio su okupantais metu pateko į nelaisvę, buvo nuteistas ir kalinamas, daug metų praleido tremtyje. Į Lietuvą sugrįžo tik 1993 metais.

Partizaninis judėjimas – tai viena iš temų, apie kurias dažniausiai rašoma neobjektyviai. Atrodo, po 1988 m. lyg ir turėtų būti atvirkščiai. Tačiau, deja, taip nėra. Aišku, panašiai vertintinų temų yra ir daugiau. Labiausiai falsifikuojama ir iškreipiama informacija apie Antrąjį pasaulinį karą. Dar nepasirodė ir greitai nepasirodys objektyvių istorinių veikalų šia tema, kadangi gyvename laikotarpiu, kada viešpatauja sąjungininkai, o tai reiškia – vienos pusės propaganda pasaldinti veikalai. Kokio puolimo sulauktų istorikas, parašęs daugiau ar mažiau objektyvų veikalą apie Antrąjį pasaulinį karą! Su Antruoju pasauliniu karu siejasi ir du labai svarbūs lietuvių tautos istorijos etapai – 1941 metų sukilimas ir antisovietinis pokario partizaninis judėjimas. Gal net ir abu šiuos etapus reiktų nagrinėti neatskiriamai vienas nuo kito. Tačiau knyga apie pokarinį partizaninį judėjimą, todėl daugiau apsiribosiu pastaruoju.

Tiek 1941 metų sukilimą, tiek ir pokarinį partizaninį judėjimą galima laikyti pavėluotu lietuvių tautos prabudimu. Daug kas stengiasi sumenkinti šių judėjimų reikšmę esą jau buvo beprasmiška priešintis ir lauktų rezultatų tas neatnešė. Todėl norėčiau išsakyt savo pastebėjimus, ar iš tikrųjų buvo beprasmiška ir dėl rezultatų. Tie istorikai, kurie teigia lietuvišką partizaninį karą buvus beprasmišku, labiausiai akcentuoja rezultatus, esą jokių rezultatų jis nedavė. Tačiau tam galima prieštarauti. 1944 prasidėjęs antisovietinis partizaninis judėjimas pagrįstai galėjo tikėtis ir kitokios baigties. Kiekvienas partizaninis karas dažniausiai vyksta prieš stipresnį priešininką, todėl neišvengiamai partizanai turi ieškoti sąjungininkų ir rėmėjų. Taip jau istorijoje būna. Tačiau tik ne šiuo atveju. Todėl tas parodo vieną labai svarbų dalyką – kiek iš tikrųjų galingosioms vakarų demokratijoms rūpėjo Lietuva. Joms Lietuva buvo visiškai nereikalinga. Tuo metu buvusių sąjungininkų draugystė jau baiginėjosi, vyko šaltasis karas. Logiška, kad lietuvių partizanai galėjo tikėtis paramos. Kadangi JAV būtų turėjusi akivaizdų pranašumą. Net ir nenaudojant atomo, TSRS būtų sužlugdyta iš vidaus. Akivaizdu, kad vakarų demokratijos to visai nenorėjo. Pasižiūrėkim, kiek laiko tas partizaninis karas vyko ir prieš kokio lygio priešininką – 10 metų prieš spindinčią, kaip niekada ryškiai, Stalino saulę. Akivaizdu, kad pasipriešinimo potencialas buvo didelis. Jeigu partizanams būtų buvę suteikti bent jau tie 2 procentai, kurie dabar madingi kažkam pervesti – 2 procentai to, ką Stalinas gavo 1941 – 1945 metais iš vakarų valstybių – lietuvių partizanai nebūtų buvę įveikti. Užsitęsęs daugiau ar mažiau sėkmingas lietuvių karas neišvengiamai būtų sulaukęs daugiau pasekėjų labai dideliam regione – tiek TSRS, tiek ir socialistiniame bloke. TSRS likimas būtų buvęs nulemtas jau tada. Na, bet vakarų demokratai nusprendė kitaip. Todėl neišvengiamai galima daryti išvadą, kad vadinamasis Šaltasis karas iš tikrųjų tebuvo akių dūmimas. O sąjungininkų meilė išliko tikrai ne platoniška net ir senatvėje. Aš neatsakysiu į klausimą, kas ir kodėl labiausiai prisidėjo, kad sovietinis molio milžinas pilnai nesugriūtų po 1988 įvykių...

Todėl dabar jau lieka ginčytis dėl partizaninio karo prasmės. Dauguma istorikų jį vertina kaip beprasmišką. Aš linkęs su tuo nesutikti. Šitas karas Lietuvoje tapo legendiniu ir buvo tam tikras atramos taškas bent jau daliai žmonių. Ir jis buvo tikrai didvyriškas – ypač, jei kovojama žinant, kad pralaimėsi. Todėl šiuo atveju lietuvius galima lyginti net ir su vokiečiais. Vienas garsus istorikas teigia, kad partizanų kovose žūdavo žymiai daugiau nei rusų karių, nes pastarieji viršijo anuos patirtimi, buvo nuėję iki Berlyno. Tas teisybė. Tačiau žinant rusų kovos būdus – mėsa ir „tušonke“ – didelio pasididžiavimo pergalė Antrame pasauliniame kare neturėtų kilti. Iki Berlyno buvo nueita tik „lydekai paliepus ir man panorėjus“ – jei kas dar prisimena senus rusiškus animacinius filmus. Tik lydeka buvo ne iš rusiškų vandenų, bet iš užjūrio. „Tušonkė“ irgi amerikietiška. O kad partizanų žūdavo daugiau – natūralu, nes rusų puolamosios grupės viršydavo juos dešimtimis ar ir šimtais kartų.

Kad ir kaip vertintume lietuvišką partizaninį karą – neabejotina, kad jis pristabdė Lietuvos sovietizaciją. Aišku, Lietuva buvo sovietizuota, bet jau vėliau. Be šito karo nebūtų buvę ir 1990 metų nepriklausomybės. Tikrai ne atsitiktinumas, kad būtent Lietuvai ir Lenkijai vėliau teko svarbiausias vaidmuo žlugdant Raudonojo teroro citadelę. Būtent toms šalims, kurios ir jų pogrindžio judėjimai buvo šlykščiausiai išduoti.

Antano Ambrulevičiaus knyga irgi kelia tam tikrų minčių. Turime vieną NKVD darbuotoją partizanų gretose. Tačiau būtų įdomu sužinot, ar buvo padedančių partizanams pačioje NKVD. Ar tik vien rujos informatorių ir išdavikų, saugumo infiltruotų į partizanų gretas. Ambrulevičius mini, kad saugumiečiai prakeikė jį, sakydami, kad tokia niekšinga avis, kaip jis, visą kaimenę sugadino. Nebuvo girdėta, kad saugumo organuose gali būti tokių išgamų. Kybartuose, turgaus aikštėje, buvo pastatytos net kartuvės viešai jį pakarti. Sutrukdė gal mirties bausmės panaikinimas 1947 metais, o gal tokiais grasinimais norėta tik gąsdinti suimtąjį. Bausmės tuo metų būdavo gan panašios. Lagerių viršininkai sakydavo kaliniams: „Jeigu būtumėte visai nekalti, tai būtumėte gavę po 10 metų, o jei gavote po 25-erius, tai ką nors esate padarę.“ Amrbrulevičiaus nusikaltimas buvo aiškus. Tačiau tardytojams jis buvo įdomus. Sunkiai sužeistą, jį norėta greičiau apklausti, todėl norėta amputuoti ranką Marijampolės ligoninėje. Sutrukdė tik seselė, kuri jį, jau paruoštą operacijai, pavalgydino. Jai tarpininkaujant, partizanai organizavo nepavykusį pagrobimą iš ligoninės. Pasirodė, kad palatoje, be Ambrulevičiaus, kitose 3 lovose gulėjo 3 saugumiečiai su ginklais. Tuomet jis buvo perkeltas į kalėjimą, seselė apkaltinta ir gavo 10 metų. Kauno kalėjimo kameroje stovėjo geležinės lovelės, kuriose gulėjo sužeistieji. Jokio gydymo nebuvo, tik kartą per savaitę perrišdavo žaizdas. Jam iš rankos ir šono žaizdų lįsdavo kaulai, stambesnius jis rinkdavo į maišelį, tikėdamasis vėliau kažką iš jų išdrožti.

Antano Ambrulevičiaus knyga – tai autobiografinė knyga. Autorius aprašė savo gyvenimą nuo vaikystės iki mūsų dienų, nors daugiausia dėmesio skiriama partizanavimo metams ir lagerio odisėjoms. Dalis istorikų linkę nuvertinti tokias knygas – esą čia tik prisiminimai. Tačiau pastebėsiu, kad šio laikmečio istorikai tarsi praradę savo sugebėjimus ir objektyvių istorinių veikalų dar neturime, kaip ir apie Antrąjį pasaulinį karą. Todėl lieka skaityti prisiminimus – jie irgi vertingi, kur kitur surasi tokių vertingų detalių. Tokios knygos yra vaistai, ypač apie partizaninį judėjimą ar tremtį. Rekomenduoju.

Rinkimai į LR Seimą 2008

Ar aktyvumas rinkimuose visada demokratijos išraiška?

Atkelta iš 1 p.

šalyje kiekvienoje apygardoje „namuose“ vidutiniškai balsavo 1048 rinkėjai, tai Ignalinos-Švenčionių – 3115, Širvintų-Vilniaus – 2795, Varėnos-Eišiškių – 2344, Pasvalio-Panevėžio – 2265, Kaišiadorių-Elektrėnų – 2016 rinkėjai. Ar tai reiškia, kad tuose kaimiškuose rajonuose žmonės daugiau pasiligoję ar senesni?

Jei tai pasakytum Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) partijos lyderiui p. Valdemar Tomaševski, jis įsižeistų. Netikiu tuo ir aš. Tad kaip paaiškinti tokius skaičius. Kita vertus, niekaip nedera rinkėjų aktyvumas lyginant su vidutiniu Lietuvoje.

Pasiremsiu dvejų apygardų rinkiminiais rezultatais. Štai Širvintų-Vilniaus apygardos Buivydžių, Dūkštų, Geisiškių, Karvio, Sužionių ir kai kuriose kitos apylinkėse, kurias kontroliuoja LLRA vadovaujama Vilniaus rajono savivaldybė, aktyvumas siekė nuo 50 iki 74 procentų. Tuo tarpu Širvintų rajono savivaldybės kontroliuojamose apylinkėse aktyvumas atitinka Lietuvos vidurkį. Ypač neįtikinamai atrodo rezultatai, gauti paštu. Net tose apylinkėse, kur aiškia persvara pralaimėjo LLRA atstovas, paštu jis gauna keliskart daugiau balsų.

Analogiška padėtis Vilniaus-Trakų apygardoje. Antai, Nemėžio apylinkėje už LLRA atstovą J. Narkevič balsadėžėje rasta 3,5 kart daugiau balsų, paštu – daugiau net 16 kartų, o štai Salininkų, Pagirių apylinkėse minėtas kandidatas pralaimėjo, tačiau paštu gavo penkis kartus daugiau balsų. Dar keistesnė padėtis dėl balsavimo paštu kitose Vilniaus rajono savivaldybės kontroliuojamose apylinkėse.

Tikiu, nors VRK supranta, kad tai nėra normalu, žino, kaip tai daroma, pasiteisins, kad partijų reikalas kontroliuoti, kaip vežiojami rinkėjai, kaip balsuojama namuose, iš anksto. Partijos patylės, nes, ko gero, panašiai daroma ir kitur, kur savivaldybių administracija savo rankose laiko seniūnijas.

Tačiau tokiu būdu pasiekiamas aktyvumas ne demokratija, o jos parodija. Esant tokiai situacijai, netenka stebėtis ir aktyvių žmonių didėjančiu abejingumu rinkimams bei nepasitikėjimu renkama valdžia.

Gediminas PAVIRŽIS, Vilnius

Iš LRT istorijos

LRT „Sambūrio“ veteranų išvyka

Viktoras KIERAS, Trakai

Pirmą kartą Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos senjorai, susibūrę į Sambūrio klubą, paskatinti gražaus vasaros oro, susiruošė į kelionę po Aukštaitijos kraštą. Juk miškai ir miškeliai, kalvų gojai ir laukai, žydinčių ramunių pievos, tyvuliuojančių ežerų pakrantės patraukia ne vieno keliautojo akį.

Ankstyvą rytą sambūriečiai, kupini geros nuotaikos ir energijos, pajudėjo autobusu iš LRT kiemo į Aukštaitiją, Utenos link.

Tarp mūsų buvo ir tokių, kurie pirmą kartą keliavo į Uteną. Į ją atvykę, sustojome prie Kraštotyros muziejaus. Mus pasitiko ilgametis radijo darbuotojas, žurnalistas Romas Valančiūnas. Muziejaus ekspozicija, dailės kūriniai paliko didelį įspūdį, nes sukaupta daug medžiagos krašto praeičiai pažinti.

Iš Kraštotyros muziejaus per Rotušės aikštę pėstute nužingsniavome prie didingų Utenos rajono savivaldybės rūmų. Ten mus pasitiko meras, poetas ir rašytojas Alvydas Katinas, kuris trumpai papasakojo apie Utenos krašto dabartį, ateitį, palinkėjo mums geros kloties, stiprios sveikatos ir toliau būti tikrais Lietuvos patriotais. Padėkojome už tokį šiltą priėmimą.

Vėliau R. Valančiūnas pakvietė judėti Leliūnų link. Besilankant Utenos krašte napabuvoti Vytauto Valiušio keramikos muziejuje – nevalia!

Įėję į muziejų, išvydome apie du tūkstančius senosios keramikos dirbinių. Tai mus nustebino: vien puodai, puodeliai, puodynės, ąsočiai, vazos, vazelės, įvairiausios paskirties dirbiniai. O kur dar paties šeimininko Vytauto Valiušio keramikos dirbiniai? Pasirodo, jis pats žiedžia įvairias vazas, jas ornamentuoja, o susižavėjęs juodąja keramika net pats sukūrė savąją technologiją. Jo rankose juodoji keramika blizgėte blizga daugeliu metalo spalvų. Buvęs Paryžiaus parodose, Vytautas supažindino Europą ir pasaulį su lietuviška keramika. Jis vadinamas puodžių karaliumi. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija Vytautui Valiušiui įteikė didžiulę premiją. Tai nepakartojama asmenybė, trykštanti energija ir visada besišypsanti.

Atsisveikinę su garbingu žmogumi, iš Leliūnų pasukome į Vyžuonas.

Garbūs LRT senjorai (kairėje): uteniškis Romas Valančiūnas ir trakietis Viktoras Kieras

RTV veteranai prie rašytojų memorialo. Trečioje eilėje LRT diktoriai: pirmasis Lietuvos televizijos diktorius Juozas Baranauskas ir Juozas Šalkauskas

Profesorius A. Vyžintas apie Vyžuonas yra pasakęs: „Vyžuonos yra vienas iš rojaus kampelių, iš kurių ir susideda Lietuva, Utena – taip pat!“ Taigi Vyžuonų miestelio ypatybė yra ta, kad jo vardo kilmė apipinta įvairiomis legendomis. Vieni gyventojai Vyžuonas kildina iš pagonių dievo Vyžo, turėjusio žalčio pavidalą, kiti, kad Vyžuonų bažnyčios sienoje įmūrytas akmuo, menantis žalčio galvą, treti – iš Vyžuonos upės, tekančios per miestelį. Pastarasis variantas yra labiausiai tikėtinas.

Daugelis žymių žmonių, kilusių iš Vyžuonų miestelio, pasklido po Lietuvą. Visų neišvardysi. Tačiau pabuvę prie rašytojų Broniaus Radzevičiaus ir Antano Masiono memorialinio paminklo susimąstėme, kodėl buvę jauni vyrai, kurie galėjo džiaugtis jaunyste, paliko gyvenimą? Gal dėl to, kad buvo labai talentingi? Kaip sako mūsų senoliai, talentingi žmonės ilgai negyvena, juos Dievas greitai pasiima.

Vėliau užsukome į Vyžuonų miestelio Šv. Jurgio bažnyčią. Jos skliautuose išgirdome J. Šalkausko skaitomas B. Brazdžionio eiles. Balso tembras pavergė mus. Teko nubraukti ne vieną ašarą. Atsisveikindami su Vyžuonomis visi LRT veteranai įsiamžino prie rašytojų memorialo, prigludusio nedideliame kalnelyje.

Toliau mūsų laukė vienas iš seniausių Lietuvos miestelių – Užpaliai, esantis Šventosios upės slėnyje. Tai viena seniausių Lietuvos gyvenviečių. Rašytiniuose dokumentuose Užpaliai minimi 1261 metais. Kadangi miestelį niokojo gaisrai, tai užpalėnai sugalvojo savo globėju pasirinkti Šv. Florijoną ir miestelio aikštėje, prie bažnyčios, pastatyti jo garbei gražų paminklą. Florijonas – ugniagesių globėjas, pilantis vandenį ant degančio namo. Paminklas stovėjo iki karo, tik 1991 metais klebono Juozapo Šunsko iniciatyva jis vėl buvo atstatytas.

Iš tiesų dabartiniai Užpaliai gali didžiuotis savo praeitimi, gražia gamta, įžymiais žmonėmis. Kai Užpalių ilgametis seniūnas Vytas Jurka mus nuvežė prie Krokulės šaltinio, jo tyrą vandenį gėrėme visi. Kiti prisisėmė stebuklingo vandens ir parvežė lauktuvių namiškiams. Prie šaltinio seniūnas pavaišino šviežiu medumi ir lietuvišku baltu sūriu. Grįždami į autobusą, stabtelėjome prie koplytėles ir pagalvojome, kokie šilti ir nuoširdūs yra užpalėnai.

Važiuodami Aukštaitijos keliais, keleliais, besigrožėdami jos gamta, nepastebėjome, kaip prabėgo diena. Vakarop dar užsukome prie Indrajos ežero. Mus šiltai sutiko Marytės ir Vidmanto Savickų šeima, kuri pavaišino skania žuviene, Utenos putojančiu alumi. Deja, viskas turi pabaigą ir atsisveikinus reikėjo grįžti namo.

Tai buvo pirmoji LRT veteranų išvyka į gamtą, pirmieji įspūdžiai apie Aukštaitijos kraštą, Utenos krašto žmones. Turėjome puikų gidą Romą Valančiūną, televizijos operatorių Česlovą Pečiulį.

Lidijos Dubauskienės nuotr.

Baltų archeologijos paroda „Kuršiai – baltų vikingai“

Lapkričio 19 d. 16 val. Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Arsenalo g. 1, atidaryta Lietuvos nacionalinio muziejaus ir Latvijos nacionalinio istorijos muziejaus bendra baltų archeologijos paroda „Kuršiai – baltų vikingai“.

Spaudos konferencija vyko tą pačią dieną, 15 val. Dalyvavo Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė, Latvijos nacionalinio istorijos muziejaus direktorius Arnis Radinš, parodos kuratorė Eglė Griciuvienė ir kt.

Paroda „Kuršiai – baltų vikingai“ yra trečioji bendra Lietuvos ir Latvijos archeologų paroda iš abiejų šalių projekto apie baltų proistorę bei archeologinius tyrimus. Remiantis projekto medžiaga bus parengta paroda ir reprezentacinis leidinys „Baltai“, lietuvių ir anglų kalbomis. Projekto, leidinio ir parodos „Baltai“ tikslas – įrašyti baltų gyventas teritorijas į Europos, tuo pačiu ir pasaulio, civilizacijų žemėlapį.

Kuršių genties formavimosi pradžia ir pagrindas buvo kaip tik dabartinėje Lietuvos teritorijoje. Kuršių apgyvendintas žemes vakaruose skalavo Baltijos jūra, rytuose ribojo Minijos upės baseinas, pie-tuose buvo lamatiečiai, turėję bendrus su kuršiais protėvius, šiaurėje siekė Ventos upės žiotis, o X-XI a. beveik visą Kuršo pusiasalį.

Kasinėjimų metu atrandami vikingų pėdsakai

Parodoje akcentuojamas Baltijos jūros rytinės pakrantės kuršių žemių archeologijos žemėlapis su piliakalniais ir kapinynais. Genties savastis atskleidžiama per didelę gausą įkapių komplektų.

Kuršių vikingų ginklų arsenalas rodo tuometinę karinę jėgą ir galybę. XI a. kuršiai buvo aktyvesni už danų ir švedų vikingus Kurše. Kuršiai puldinėjo pirklių laivus, siaubė danų ir švedų pakrantes, kai kur net trumpai apsigyveno. Parodoje pristatomi būdingiausi kuršių vyrų ir moterų papuošalai, demonstruojantys turtą, galybę, puikų estetinį pojūtį. Paslaptingiausi daiktai – paslėpti ar paaukoti papuošalai bei ginklai aptinkami kuršių lobiuose. Gausybės amuletų dėjimas į kapus mirusiesiems, miniatiūrinės įkapės – išskirtinis šios baltų genties bruožas. Radiniai iš piliakalnių atskleidžia kasdienį kuršių genties gyvenimo būdą.

Lietuvos nacionalinis muziejus

Lietuva-Ukraina

Vilniaus ukrainiečių bendrija: veikla ir perspektyvos

Straipsnis skiriamas dr. Nadijai Neporožniai atminti (1948 09 09–2004 11 27)

Plečiantis Lietuvos ir Ukrainos moksliniams bei kultūriniams ryšiams, svarbus vaidmuo tenka jau nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje įsikūrusioms ukrainiečių draugijoms, turinčioms ilgalaikes tradicijas: ne viena jų pradėjo veikti dar tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų.

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ,
Šiaulių universitetas, Lvovo nacionalinis Ivano Franko universitetas

Tęsinys. Pradžia Nr. 18

Apie 1998-99 m. Vitalijus Rybas – Vitalij Hupalo (pseudonimas) (Lietuvoje dirbęs vertėju) talkino radijo laidai „Nostalgija“ (Nostalgy) - tai rusų programa, kurioje Vitalijus Rybas sykį per savaitę turėjo pusvalandį ukrainiečiams – klausytojus supažindindavo su ukrainiečių dabartine muzikine kūryba.

Televizija. 1990 m. eteryje pasirodė pirmoji televizijos laida ukrainiečių kalba, transliuotos 1990–1992 m. 1992–1993 m. regioninė Rytų Lietuvos televizija periodiškai (kartą per savaitę) rengė informacinę – muzikinę laidą „Hrono“. Privatizavus šią televizijos stotį, naujieji šeimininkai, motyvuodami finansiniais sunkumais, atsisakė laidų tautinių mažumų kalbomis, tarp jų ir ukrainiečių.

1996 m. Jonavos regioninė televizija pradėjo rodyti programas ukrainiečių kalba. Iš Ukrainos gaunamą audio – video medžiagą teikė Jonavos ukrainiečių bendrija.

Valstybinė Lietuvos televizija programas ukrainiečių kalba atnaujino tik 1995 metų pavasarį. Kurį laiką pusvalandžio „Trembita“ buvo rodoma kartą per mėnesį, vėliau – kartą per savaitę ir 15 min. trukmės.

Visagine įsikūręs kultūros centras „Krok“, remiant Užsienio reikalų ministerijai, Europos Tarybai ir kitoms institucijoms, 1996 m. rudenį parengė baltarusių ir ukrainiečių televizijos programas.

Spauda. Po Antrojo pasaulinio karo pirmasis daugiatiražinis informacinis biuletenis ukrainiečių kalba „Prolisok“ (redaktorius Jurijus Pankivas) pasirodė 1989 m. Leido Lietuvos ukrainiečių bendrija. Iki 1993 m. išėjo 62 numeriai (tiražas nuo 100 iki 1000 egz.). 1990 m. buvo išleistas laikraštis „Homin Litvy“ (2000 egz.).

1992 m. išleistas specialus laikraštis „Naša cerkva“, skirtas Švč. Trejybės bažnyčios istorijai, jos restauravimo eigai. Prie cerkvės veikęs jaunimo religinis centras leido daugiatiražinį leidinį „Dzvin“.

1993 m. Klaipėdos ukrainiečių bendrija pradėjo leisti daugiatiražinį laikraštį „Slovo ta golos“.

1994 m. kovo 16 d. dienraštyje „Echo Litvy“ pasirodė pirmasis ukrainiečių puslapis „Ukrainska svitlycia“ (jis pakeitė leistą „Prolisok“). Visus metus puslapis buvo spausdinamas kartą per savaitę, tačiau rusų kalba. Teminiame puslapyje skaitytojai buvo supažindinami su vietos ukraineičių, Ukrainos bei pasaulio ukrainiečių gyvenimu. Puslapį rengė ukrainiečių tautybės žurnalistai, ukrainiečių organizacijų nariai. Tačiau 1995 m., rengiantis privatizuoti iki tol valstybės išlaikomą dienraštį, laikraščio redakcija dėl lėšų stokos minėto puslapio leidimą nutraukė.

Nuo 2000 m. Švč. Trejybės bažnyčia ukrainiečių kalba leidžia savaitraštį „Parapijos žodis“ (redaktorius Vasilijus Kapkanas). Pirmasis numeris išleistas birželio 16 d. iš pradžių buvo nedidelio formato ir leidžiamas kartą per dvi savaites, tačiau prieš pat Kalėdas išleistas dabartinio – mašinraščio lapo formato ir pradėtas leisti kas savaitę.

Meninė saviveikla. Jau 1990 m. Klaipėdoje ir Vilniuje veikė ukrainiečių chorai, o Mažeikiuose – bandūristų trio, kurio pagrindu susiformavo šeimyninis ansamblis „Svitlycia“ (vadovė Irina Ilnicka), kocertuojantis Lietuvoje, Ukrainoje, Lenkijoje ir kt. 1995 m. kolektyvo nariai persikėlė gyventi į Vilnių. 1996 m. jie išleido pirmąją autorinę audiokasetę.

1991 m. rugsėjo 1 d. Vilniaus „Meteoro“ klube įkurtas ukrainiečių dainų ir šokių ansamblis „Veselka“, 1992 m. sausio mėnesį koncertavęs Ukrainiečių kongrese Kijeve. Tai buvo pirmasis ir vienintelis saviveiklinis ukrainiečių kolektyvas buvusioje SSRS teritorijoje. Nuo pat pradžių iki 2006 m. „Veselkai“ vadovavo Tatjana Morgun. „Veselkoje“ yra dainavę ir šokę iki 40 ukrainiečių vaikų ir jaunuolių. Ansamblis ne kartą koncertavo Ukrainoje bei Lietuvos scenose. Dalyvavo ir renginiuose – fesivaliuose „Skamba, skamba kankliai“, „Mūza“, „Dainų dainelė“ ir kt.

Saviveiklinius kolektyvus yra turėję Jonavos, Visagino ukrainiečiai, Klaipėdoje veikia ukrainiečių vaikų, vyrų ir moterų vokaliniai ansambliai.

1995 m. Lietuvos ukrainiečių bendrija drauge su Rytų Lietuvos kultūrinės veiklos centru bei Regioninių problemų ir tautinių mažumų departamentu (dabar tai Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės) surengė Lietuvos ukrainiečių dienas.

Vilniaus ukrainiečių bendrijos ateities planai

Vilniaus ukrainiečių bendrijos lyderiai ir aktyvistai palaiko ryšius su kitomis Lietuvos ir Ukrainos bei pasaulio ukrainiečių organizacijomis, įeina į jų sudėtį. Pavyzdžiui, bendrijos pirmininkė N. Šertvytienė atstovauja ukrainiečiams Tautinių bendrijų taryboje prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Pastebėtina, kad Lietuvos ukrainiečių bendrija yra Pasaulinės ukrainiečių organizacijos narė.

Tautinę savimonę, tautinę kultūrą palaikyti padeda ir ryšiai su Ukrainos menininkais, kultūros veikėjais, meno kolektyvais, mokslo atstovais.

Vilniaus ukrainiečiai turi gražių planų ateičiai: organizuoti renginių, skirtų bendrijos 20-mečiui, ciklą, Meletijaus Smotrickio (1578–1633) minėjimą. M. Smotrickis mokėsi Vilniaus, Niunbergo, Leipcigo, Vitenbergo universitetuose, baigęs dėstė Vievio, Kijevo, Vilniaus mokyklose. Tapęs Polocko stačiatikų arkivyskupu (1620), nuo 1629 m. perėjo į unitus – tapo Dermanio vienuolyno viršininku. Svarbiausias darbas – 1619 m. Vievyje išspausdinta „Slavų gramatika“ (tai pirmoji slavų gramatika), turėjusi didelės įtakos pirmosioms slavų, o ypač rusų kalbos gramatikoms.

Rengiamasi išleisti žinomos mokslininkės, filologės, istorikės, vertėjos, aktyvios visuomenininkės, daugiau dešimtį metų gyvenusios Vilniuje dr. Nadijos Neporožnios (1948–2004) atminimo pagerbimui skirtą knygą (jos publicistikos darbai istorijos ir literatūros temomis).

Pastaruoju metu atnaujinama Vilniaus ukrainiečių bendrijos choro veikla bei teatro būrelio veikla, galvojama įkurti internetinį periodinį laikraštį, kuriame dviem (lietuvių ir ukrainiečių) kalbom būtų pateiktos žinios apie ukrainiečių veiklą Lietuvoje ir svarbiausius įvykius Ukrainoje.

Dera pastebėti, kad Vilniaus ukrainiečių bendrijos renginiuose aktyviai dalyvauja ne tik ukrainiečiai, bet ir kitų tautų atstovai, ypač gausu lietuvių.

Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė Natalija Šertvytienė visada ir visus maloniai kviečia į savo organizuojamus renginius.

Apie Vilniaus ukrainiečių bendrijos veiklą daugiau galima pasiskaityti internetiniame puslapyje: www.Vilnius_hromada.aiva.lt

Pabaiga

Nuotraukos iš asmeninio Natalijos Šertvytienės archyvo

Literatūra:

P. Rabikauskas. Unijos etapas Romoje (1595 m. pabaiga – 1596 m. pirmoji pusė) // Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštis. Vilnius: Katalikų Akademija. 1998. T. 12. P. 277–289

M. S. Marusynas. Teologiniai Brastos unijos aspektai // Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštis. Vilnius: Katalikų Akademija. 1998. T. 12. P. 247–253; V.

V. Medvitas. Ukrainos Graikų katalikų (unitų) Bažnyčia ir Brastos unija // Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštis. Vilnius: Katalikų Akademija. 1998. T. 12. P. 263–269.

Tautinių mažumų asociacijos registras. Vilnius. 2006. 64 p.

S. Vaitkus. Ukrainiečiai Lietuvoje. Vilnius: Valstybinis Nacionalinis tyrimų centras. 1996. 96 p.

A. Vasiliauskienė. Ivanas Kuncevičius – Šventasis Juozapatas // Lietuvos aidas. Naujausios žinios. 2007. Lapkričio 15. Nr. 262. P. 2–3;

A. Vasiliauskienė. Ukrainos ambasadoje lietuviai atsisveikino su kultūros atašė Olena Paryš // Lietuvos aidas. 2008. Sausio 2. Nr. 1. P. 1, 9.

A. Vasiliauskienė. Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas. Švč. Trejybės kongregacijos veiklos Vilniuje laikotarpiu (1617–1743) // Šoter. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2003. Nr. 9. P. 97–115;

П. В. Підручний. Василіянський чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року // Нарис історії Василіянського чину Святого Йосафата. Рим: Видавництво ОО. Василіян. 1992. С. 95–182.

Широкий життєпис св. Йосафата. Видали Соловій М.-Великий А. Г. Святий Йосафат Кунцевич. Його життя і доба. Торонто: Укр. Дух. Бібліотека оо. Василіян. 1967. XXI + 463 + 32 ілюстрації

Informacinis pranešimas apie Lietuvos vyskupų konferencijos 2008 m. lapkričio 4-6 d. plenarinį posėdį

2008 m. lapkričio 4–6 d. Birštone vyko Lietuvos Vyskupų Konferencijos plenarinis posėdis. Kartu su Lietuvos vyskupais posėdžiavo Apaštališkasis Nuncijus arkivyskupas Peteris Stephanas Zurbriggenas ir nunciatūros patarėjas mons. Jean-François Lantheaume. Nuncijus pasveikino susirinkusius vyskupus, padėkojo už kvietimą dalyvauti posėdyje ir, linkėdamas sėkmingo bei konstruktyvaus darbo, pasidžiaugė gausiomis jubiliejinėmis sukaktimis, kurias šiemet šventė Lietuvos tikintieji.

Posėdžio metu vyko LVK vadovybės ir komisijų bei tarybų rinkimai. Prieš rinkimus LVK pirmininkas ir generalinis sekretorius bei komisijų ir tarybų pirmininkai apžvelgė trejų metų veiklą, apibendrino nuveiktus darbus.

Trejų metų kadencijai perrinkta LVK nuolatinė taryba: pirmininkas– Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius; vicepirmininkas – Vilniaus arkivyskupas metropolitas kardinolas Audrys Juozas Bačkis; narys – Vilkaviškio vyskupas Rimantas Norvila. Generalinio sekretoriaus pareigoms trejų metų kadencijai perrinktas mons. Gintaras Grušas.

LVK komisijų pirmininkų bei narių sudėtis ir tarybų pirmininkai išliko tie patys.

Vysk. R. Norvila pasidalijo mintimis bei įspūdžiais iš neseniai Romoje vykusio Vyskupų Sinodo „Dievo žodis bažnyčios gyvenime ir misijoje“. Jis papasakojo apie pasirengimą Sinodui, jo eigą, dalyvius; priminė, jog tokių Sinodų dėka, formuojamas bažnyčios magisteriumas; referavo įvairius pasisakymus, mintis, nuskambėjusias Sinodo metu. Ypatingas dėmesys buvo skirtas Dievo žodžio skaitymui, ypač šeimose, maldos grupėse. Akcentuota Šv. Rašto ir tradicijos svarba. Sinodo dalyviai pabrėžė homilijos, kaip liturginio veiksmo, svarbą. Būtina atkreipti dėmesį į seminarijų studijų programas – jose svarbią vietą turi užimti pasirengimas skelbti Dievo žodį, kad jis tikrai persmelktų žmogaus gyvenimą.

Posėdyje buvo paskirti LVK atstovai ir dvasininkai, užimantys nacionalinio masto pareigybes. Trejų metų kadencijai nacionaliniu delegatu universitetinei sielovadai paskirtas kun. V. Viktoravičius, euroskautų kapelionu – kun. E. Darulis, Lietuvos Caritas direktoriumi – kun. R. Grigas.

Posėdyje svarstytos apaštalo Pauliaus jubiliejinių metų šventimo pastoracinės gairės. Ganytojai paragino ypatingą dėmesį sutelkti Dievo žodžio skaitymui, juo praturtinti asmeninį maldos gyvenimą, rūpintis Naujojo Testamento platinimu.

Kalbėta apie Lietuvos vardo tūkstantmečio sukaktį. Vyskupai aptarė įvairias galimybes švęsti šį jubiliejų bažnytinėse bendruomenėse, ypatingą dėmesį skiriant šiandienės visuomenės evangelizacijai.

Posėdyje dalyvavęs LVK delegatas užsienio sielovadai prel. E. Putrimas supažindino vyskupus su užsienio sielovados aktualijomis, pristatė dvasininkų kandidatūras užsienio sielovadai ir aptarė užsienyje dirbančių lietuvių kunigų rotacijos perspektyvas.

Vysk. J. Ivanauskas pristatė Lietuvos kelių direkcijos kvietimą bendradarbiauti rūpinantis saugiu eismu. Bendradarbiavimas apimtų švietėjišką veiklą, įvairias saugumą keliuose stiprinančias prevencines programas, kuriomis siekiama ugdyti atsakingą eismo dalyvį.

Posėdyje aptarta Kryžių kalno šiandienė padėtis ir perspektyvos. Vyskupai išreiškė rūpestį dėl kylančios grėsmės Kryžių kalnui tapti vien turistinio lankymosi, istorinio domėjimosi objektu ir sieks, kad būtų gerbiamas jo sakralumas, kad jis išliktų piligrimystės ir maldos vieta.

Po posėdžio, vakarienės metu, vyskupai pasveikino arkiv. S. Tamkevičių, šventusį 70 metų jubiliejų, o vysk. J. Tunaitį – 80 metų jubiliejaus proga.

Kitas plenarinis Lietuvos vyskupų konferencijos posėdis bus surengtas 2009 m. sausio 23 d. Vilniuje.

Vyskupų konferencijos sekretoriatas

Jauneji talentai

Aktorystės ir dainavimo sintezė

Žavioji Milda Arčikauskaitė

„Gimiau ir užaugau Vilniuje, Saulės gatvėje“, tokiais žodžiais pasakojimą apie save pradeda Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje džiazo vokalą studijuojanti trečiakursė Milda ARČIKAUSKAITĖ.

Menininkas – iš kartos į kartą

Mylinčią gražius ir šviesius dalykus, vertinančią charizmatiškas asmenybes merginą jau vaikystėje supo ypatingi žmonės. Visų pirma – tėvai. Mama Dalia Gentvainytė – keramikė, didžiąją savo gyvenimo dalį paskyrusi ne vien pačios profesiniam tobulėjimui, bet ir pedagoginei veiklai. Užauginusi savo vienturtę atžalą, ji dirba su vaikais ir mokina juos lipdyti iš molio. Tėvas Jonas Arčikauskas – keramikas ir teatro dailininkas, kuriantis kostiumus, scenovaizdžius, grimą, plakatus bei programėles spektakliams, valstybiniams minėjimams. Dirbo Vilniaus nacionaliniame dramos teatre, Jaunimo teatre, Operos ir baleto teatre, Kauno muzikiniame bei Dramos teatre ir kituose šalies teatruose, statė spektaklius Švedijoje, Norvegijoje, Austrijoje, Japonijoje, Rusijoje bei kitose šalyse.

Kulinarinės operos „gimimas“

Mildos manymu, labai svarbu gyvenime sutikti gabių, šaunių žmonių, menininkų, kurie įkvėptų, skatintų veikti drauge ir tobulėti. Vienas iš tokių – profesionalus lietuvių kompozitorius Vidmantas Bartulis. Jo kūriniai skamba akademinės bei šiuolaikinės muzikos festivaliuose, koncertuose tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje bei iš kitų išsiskiria savo stilių bei manierų įvairove. Kompozitorius yra parašęs nemažai muzikos teatrui, tačiau jis sugeba rašyti įvairią muziką: nuo kamerinių miniatiūrų iki operos ir stambių orkestrinių kūrinių, nuo liaudies dainų harmonizacijų iki didžiulių masinių, nuo monumentalaus Requiem iki muzikos madų kolekcijų pristatymams, popdainų aranžuočių ir t. t. Neseniai jam gimė idėja sukurti kulinarinę operą „su prancūzišku kvapu.“ Idėja realizuota – parašyta kamerinė opera „Pas de deux“. Muziką ir libretą, besiremdamas Alexandro Dumo tekstais bei Prancūzijos revoliucijos (1789-1794) įvykiais, parašė pats Vidmantas Bartulis. Perversmą, įvykį, itin svarbų Prancūzijos, Europos bei viso pasaulio istorijai sukėlė visas kompleksas aplinkybių. Prancūzijos socialinė santvarka pasižymėjo feodalinių privilegijų gausa, bajorija ir dvasininkija turėjo mokestinį imunitetą, tad visi mokesčiai tekdavo trečiajam luomui. Absoliutinė monarchija valdant Liudvikui XVI (1754-1793) ir jo žmonai, Austrijos imperatorės Marijos Teresės dukrai Marijai Antuanetei (1755-1793), judviejų valstybės biudžeto švaistymas ir išlaidumas 1789 m. liepos 14 d. išprovokavo Bastilijos užėmimą, po kurio Prancūzija iš absoliutinės monarchijos virto respublika. Karališkajai šeimai grėsė pavojus, ji bandė bėgti, bet karalius su karaliene buvo sučiupti ir nuteisti myriop.

Netikėtas profesinis iššūkis

Karališkuose rūmuose dažnai vykdavo įvairūs pokyliai, tad šalies valdymas ir politiniai reikalai būdavo nustumiami į šalį. Kaip daugelį įvairių pramogų, karaliai labai mėgo skaniai pavalgyti, o tam turėjo palankias sąlygas, mat gyveno ištaigingai ir prabangiai. Operos veiksmas vyksta 1793 metų sausį Paryžiuje, Tamplio rūmų virtuvėje, valandą iki karalių mirties. Šį paskutinį įtampos kupiną momentą jiedu šnekasi apie įvairius dalykus: maistą, drabužius, meilę, vaikus, save ir protėvius, savo šalį ir t. t. Operoje ši situacija pateikiama tragikomiškame kontekste.

Operos premjera, įvykusi praėjusių metų gruodžio 3 d. Kotrynos bažnyčioje, sulaukė stulbinančio pasisekimo. Pagrindiniai vaidmenys atiteko dainuojantiems aktoriams: Audronei Paškonytei ir Evaldui Jarui. Dirigento lazdelė pakluso įgudusiai dirigento Donato Katkaus rankai. Operą pasiūlyta pakartotinai parodyti šių metų rugsejo 18 d. Klaipėdoje vykusiame festivalyje „Permainų muzika“. Deja, netikėta pagrindinės aktorės trauma tam buvo kliūtis. Tuomet kompozitorius Vidmantas Bartulis sumanė pasiūlyti Marijos Antuanetės vaidmenį Mildai Arčikauskaitei. Ji sutiko įsijausti į gana sudėtingą, bet nepaprastai įdomų ir jai artimą garsų pasaulį. „Buvo didelė rizika įsivelti į šią avantiūrą, mat iki pasirodymo buvo likusių tik 10 dienų“, - prisimena Milda. - Tačiau būtent tokie profesiniai iššūkiai grūdina, veda pirmyn ir, tiesą sakant, mane netgi labai traukia. Savo pasirodymu esu patenkinta, džiaugiuosi šia neeiline patirtimi.“

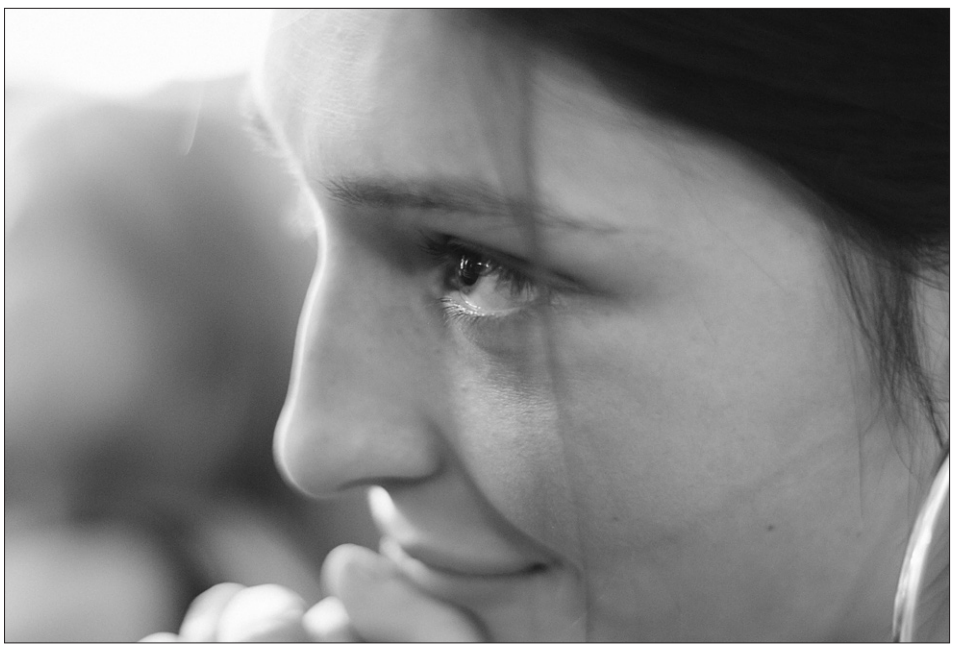
Operos veiksmas

Kulinarinė opera – 2 aktoriams, dirigentui, 12 muzikantų orkestrėliui (trys saksofonai, bosinis klarnetas, bosinis trombonas, du smuikai, violančelė, kontrabosas, klavesinas, marimba, perkusija). Muzika atliekama tiek gyvai, tiek iš įrašo, grojama ne tik tradiciniais muzikos instrumentais, bet ir puodais, kopūstais, su kuriais darbuojasi virėją įkūnijantis operos autorius. Viso veiksmo metu jis verda sriubą. Mildos teigimu, jis tai daryti sugeba labai gerai: „Sriuba buvo išties labai skani. Tuo gali įsitikinti tiek operos veikėjai, tiek žiūrovai, mat pasirodymui pasibaigus visi ja vaišinasi. Tokiu simboliniu būdu prisiliečiama prie istorijos.“

Opera prasideda prologu. Po muzikantų įžangos seka ilgas karalienės monologas, kuriame ji atskleidžia tam tikrus istorinius faktus apie savo šalį. Vėliau tai pereina į dialogus su kara-liumi. Karalienė aktyvi, emocionali, išdidi, kaprizinga ir šizoidiška asmenybė, o karalius – pasyvesnis. Antroje operos pusėje valdovai tarsi apsikeičia vietomis. Karalienė aprimsta, jos intonacijos tampa dainingesnės, melancholiškos, o ne spigios ir aikštingos. Ji sklidina rūpesčiu karaliui.

Susikaupimas gamtoje

Žvilgsnis į ateitį

Operos kulminacija – nepaprastas karaliaus monologas, emocijų viršūnė, didžioji išpažintis tautai, sau pačiam.. Tai labiausiai dėmesį ir jausmus prikaustanti operos dalis, nuostabi Bartulio muzika ir tikras Nacionalinio dramos teatro Evaldo Jaro aktorinis meistriškumas. Pastarasis yra sukūręs daug vaidmenų, režisavęs spektaklių vaikams. „Jaras turi ypatingą muzikos pojūtį, puikų balsą, kuriuo gali manipuliuoti. Jis atidus ir sugebantis išpildyti kiekvieną kompozitoriaus ir režisieriaus siūlomą idėją. Šis vaidmuo yra jo subrandintas ir jam pritinkantis“, - šitaip apie savo scenos partnerį atsiliepė pati Milda.

Karaliaus ir karalienės atliekamos muzikinės partijos – rečitatyvai, kurių intonacijos dažnai paremtos klyksmais, skubotu ir kartais loginių ryšių neturinčiu kalbėjimu sujungiami su keistu karalių atliekamu šokiu. Stebimas vaizdas scenoje ir ore plevenantis sriubos aromatas sukuria ypatingą atmosferą.

Svarbus operos akcentas – keturios M. K. Čiurlionio menų gimnazijos šokėjos, jaunos balerinos, įkūnijančios rūmų simbolį. Viso spektaklio metu jos grakščiai aunasi puantus, segasi plaukus, maunasi sijonus, rankoves, taisosi korsetus, triko, viena kitai padeda, mankštinasi ir tokiu būdu dalyvauja spektaklyje.

***

Įdomi ir patraukli atrodo šio spektaklio menų sintezė: vienoje scenoje galime stebėti dirigento, muzikantų, aktorių, balerinų darbą, scenografiją ir kostiumus, šviesas, video projekciją, klausyti profesionalios muzikos ir kartu netgi suvalgyti sriubos. Taigi šis muzikinis spektaklis gali kuo puikiausiai dalyvauti Lietuvos ir užsienio teatro, šiuolaikinės muzikos festivaliuose.

Milda džiaugiasi dalyvavimu operoje ir tuo, jog bendras kūrybinis procesas ir atsidavimas darbui sujungė visus veikėjus. „Muzikantai mane labai maloniai priėmė, nors esu už juos jaunesnė. Dainuoju jau ne pirmi metai, tačiau šitokia sceninė patirtis man buvo nauja. Smagu, kad kartu grojo bendramokslis Dovydas Stalmokas, ansamblio dėstytojas Jan Maksimovich ir kiti pažįstami puikūs muzikantai. Emocinį pakilimą slopino tik beprasidedančios ligos požymiai, tačiau supratau, jog nedidelė temperatūra, galvos svaigimas man padeda geriau „įeiti“ į būseną“, - pasakojo Milda. Raudonos spalvos akį rėžianti karalienės suknelė, masyvus įvairių sruogų perukas bei jo nuėmimas reiškia giljotinavimą ir į istoriją įėjusį valdžios praradimą.

„Esu laiminga, nes pirmą kartą patyriau, ką reiškia sukurti vaidmenį didelėje scenoje. Norėčiau ateityje susieti muzikantės ir aktorės profesijas“, - džiugiai ir užtikrintai taria mergina ir atsisveikina iki kitų susitikimų.

Kalbėjosi Justina ORLOVSKYTĖ
Vitalio Tikniaus nuotr.

Lietuva – Latvija: praeities ir dabarties sąsajos

Lietuvių tautos istorijos praeitį atrasime Jelgavoje (buv. Mintaujoje)

Tomas DUKSA, Vilnius

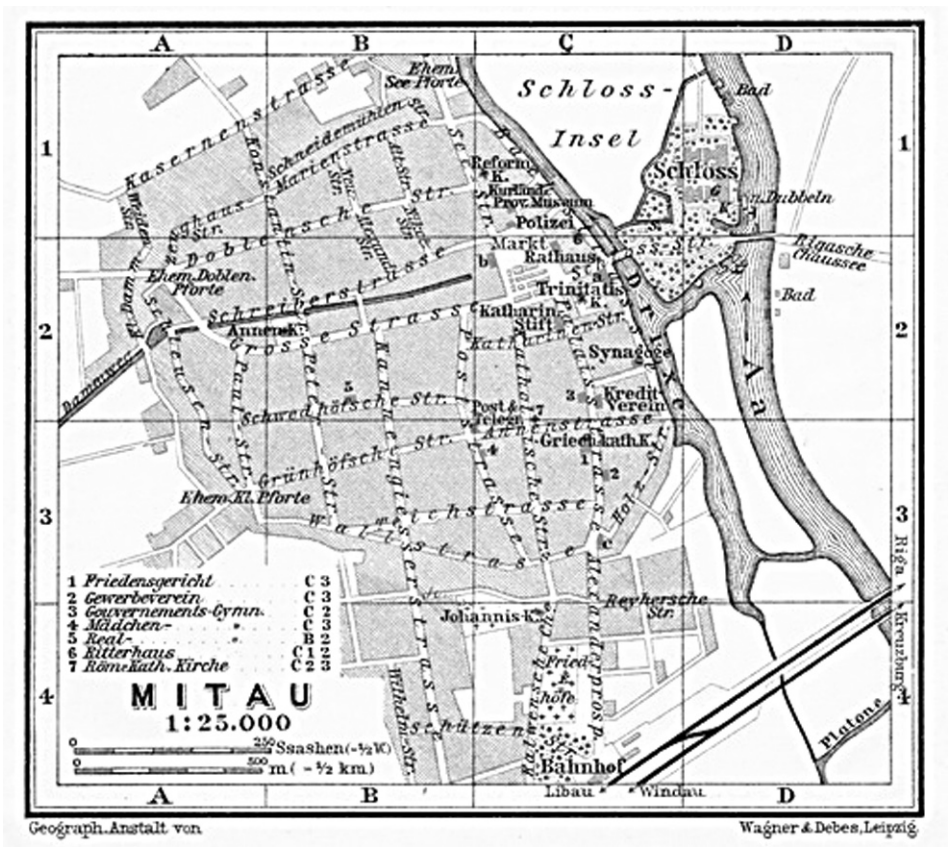
Tomas Duksa ir Romualdas Girkus prie A. Smetonos bareljefo (buvusi Mintaujos gimnazija)

Švenčiant lapkričio 18 d. Latvijos nepriklausomybės dieną pagarbą norisi pareikšti Jelgavai (Mintaujai). Kodėl būtent šiam Latvijos miestui? Atsigręžę į Lietuvos Nepriklausomybės istoriją, turime prisiminti, kad kaip tik Jelgavoje atrasime lietuvių tautos dvasinės kultūros paminklus. Galime pasididžiuoti išaugintomis Mintaujos gimnazijoje iškiliomis Lietuvos asmenybėmis, būsimaisiais lietuvių tautos inteligentais. XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje Mintauja garsėjo kaip lietuvių kultūrinės ir politinės veiklos centras. Tuo laiku jis darė didelę įtaką Lietuvos kultūriniam, politiniam gyvenimui. Seniausios Žiemgalės mokyklos Mintaujos gimnazijos moksleiviai, būsimi Lietuvos kultūros, visuomenės, politikos veikėjai padėjo pagrindus lietuviškumui atgyti Lietuvoje.

Neseniai Vilniaus rotušėje aplankyta paroda, kurioje visuomenei buvo pristatytas žymaus visuomenės veikėjo, hidrologo, Lietuvos upių tyrinėtojo, pedagogo, Lietuvos fotografijos mėgėjų sąjungos steigėjo profesoriaus Stepono Kolupailos (1892–1964) spalvotosios fotografijos kūrybinis palikimas, pastūmėjo mane prisiminti jo (ir ne tik jo) jaunystės laikų miestą Jelgavą (Mintaują). Iš pateiktų biografinių šaltinių žinome, kad 1911 metais Steponas Kolupaila aukso medaliu baigė Mintaujos gimnaziją. Turbūt Mintaujos gimnazijos puikūs pedagogai turėjo didžiulės įtakos būsimajam mokslininkui, kad jis taptų iškilia asmenybe. Gimnazijoje jam sekėsi visi dėstomi dalykai, bet sielai buvo artimesni tikslieji, gamtos mokslai. Įgytos žinios gimnazijoje, supanti Mintaują gamtinė aplinka, per šį miestą tekančių Svetės, Driksos, Lielupės (Mūšos) upių vandenys turėjo įtakos jo apsisprendimui studijuoti inžinierinius mokslus Maskvos geodezijos institute. Vėliau Nemuno baseino ir kitos Lietuvos paribio su Latvija upės tapo profesoriaus Stepono Kolupailos mokslinių tyrimų objektu, jo kelionių baidarėmis vietos.

Jelgavos (Mintaujos) istorijos puslapiai

Kokia Mintauja pasitiko jaunąjį Steponą Kolupailą XX a. pradžioje? Manau, kad ir jis, Mintaujos gimnazistas, domėjosi šio miesto istorija. Trumpai peržvelkime svarbiausius šio Latvijos miesto istorinius įvykius, stabtelėdami ties svarbiausiais momentais. Mintauja (ankstesnis pavadinimas Mitava, vokiškai – Mitau, tik nuo 1917 metų ji vadinama Jelgava). Miestas pradėjo formuotis Lielupės kairiajame krante po to, kai 1265 metais nedidelėje saloje, skalaujamoje Lielupės ir jos intako Driksos vandenų, vadovaujant Livonijos ordino magistrui Konradui fon Mejendorfui (Conrad von Meyendorff) buvo pradėta statyti mūrinė pilis, kuri buvo pavadinta Mitavos vardu. Pasidomėjus šio miesto vietovardžių kilme, paaiškėjo, kad žodis „mint“ žiemgalių senąja kalba reiškia „keisti“, „kaitalioti“, o žodžiai „jelgs“, „jelga“ - „žemas“, „drėgnas“, „pelkėtas“. Pagal kitą vietovardžio versiją, Jelgavos vardas kilęs iš livių kalbos žodžio „jelgab“ - „miestas“. 1345 metais aplink Mitavos pilį ima augti gyvenvietė. 1522 metais rašytiniuose šaltiniuose pradedama minėti Mintaujos bažnyčia. Po Livonijos karo (1558-1583), iširus Livonijos ordinui, Mintauja (1568-1795) buvo Kuršo hercogystės, Lietuvos ir Lenkijos vasalės, sostine. 1561 metų lapkričio 28 d. paskutinysis Livonijos ordino magistras Gothardas Ketleris su Lenkijos karaliumi Žygimantu Augustu pasirašė pajungimo sutartį ir tapo Kuršo hercogystės pirmuoju hercogu, Mintauja tapo jo rezidencijos vie-ta, o pats miestas 1568 metais - hercogystės sostine. 1573 metais hercogas Gothardas Ketleris Mintaujai suteikė miesto teises. Miesto herbe pavaizduojama briedžio galva raudoname fone. Pagal hercogo Gothardo Ketlerio planą nuo 1574 metų Kuržemėje, kur vyravo liuteronų tikėjimas, buvo numatyta pastatyti apie 70 bažnyčių. Dėl lėšų stygiaus Šv. Trejybės bažnyčia Mintaujoje buvo pastatyta tik 1615 metais.

Mintaujos (Mitau) 1914 m. žemėlapyje Pilies saloje (Schloss-Insel) sutartiniu ženklu pažymėti Mintaujos (buv. E. J. Birono)rūmai.

Tokią Mintaujos geležinkelio stotį pamatė būsimasis prof. S. Kolupaila

Buvę Mintaujos (E. J. Birono) rūmai (dabar Latvijos žemės ūkio akademija)

Nuo XVII a. Mintauja buvo formuojama kaip taisyklingo planavimo miestas. Mintauja stipriai kentėjo lenkų-švedų karo metu nuo 1600 iki 1629 metų. Nuo 1638 metų Mintaują pradėjo valdyti hercogas Jakobas Ketleris. Prasideda Mintaujos ir Kuršo hercogystės klestėjimo laikotarpis. Hercogo iniciatyva įkuriamas Ventspilio uostas, buvo pradėti statyti ir eksportuoti geriausi Europoje laivai, pradedami kurti tekstilės ir metalo apdirbimo manufaktūrų centrai. Šiuo laikotarpiu Mintauja sparčiai vystosi, iškasamas miesto kanalas, jungiantis Driksos upę su Svetės upe, Mintaujoje atsiranda pirmasis vandentiekis, vanduo tiekiamas mediniais vamzdžiais. Miesto apylinkėse kasamos klintys, pelkių rūda, pradedamos statyti lentpjūvės. 1641 metais Mintaujoje buvo pastatyta Šv. Onos bažnyčia. 1697 metais į Mintaują buvo atvykusi didelė rusų delegacija, kuriai priklausė ir caras Petras I. XVIII a. prasidėjo kaimyninių šalių kova dėl įtakos Pabaltijo šalyse. 1700 metų liepos 23 d. Mintaują užėmė švedų kariuomenė, o 1706 metais - Rusijos kariuomenė. Norint turėti didesnę įtaką Rusijai Kuršo hercogystėje buvo pasirašyta vedybų sutartis tarp caro Petro I pusbrolio dukters Annos Ivanovnos ir hercogo Fridricho Vilhelmo. Po vestuvių Peterburge, grįžtant į Mintaują, hercogas Fridrichas Vilhelmas staiga mirė. Anna Ivanovna į Mintaują grįžo kaip našlė ir gyveno Kuršo vokiečių aplinkoje. 1730 metais Anna Ivanovna tapo Rusijos ca-riene. 1737 metais Dancige (Gdanske) mirė paskutinysis Ketlerių dinastijos atstovas hercogas Ferdinandas. Kuržemės hercogu dvarininkai padedant Annai Ivanovnai išrinko jos favoritą dvarininką Ernestą Johaną Bironą, kuris, anot A. S. Puškino, pasižymėjo ypatingu protu ir talentu. Vietoj senosios Ketlerių hercogų dinastijos prasidėjo Bironų dinastija. Ernestas Johanas Bironas geradarės Rusijos carienės Annos Ivanovnos dėka gavo Kuršo-Žiemgalės hercogo titulą ir greitai kildamas karjeros laiptais tapo tikruoju didžiulės Rusijos imperijos valdytoju. E. J. Birono epochos metu vokiečių dvarininkų partija (išeiviai iš Mintaujos, Kuršo) turėjo sprendžiamąjį balsą latvių-rusų santykiuose. Prasidėjo E. J. Birono naujų planų realizavimas. E. J. Birono iniciatyva susprogdintos senosios pilies vietoje genialusis italų architektas Bartolomėjus Rastrelis (1700-1771) suprojektavo parką ir pradėjo statyti E. J. Birono rezidenciją – baroko stiliaus Mintaujos pilį (rūmus) jo istorinei asmenybei įamžinti. Šie didingi rūmai atitiko geriausius tos epochos Vakarų Europos architektūros pavyzdžius. Mintaujos rūmai buvo statomi 2 etapais (1738-1740 ir 1763-1772 metais).

Tęsinys kitame numeryje

Vilniuje pagerbtos Katynės aukos

Šv. Rapolo bažnyčioje pagerbtos Katynės aukas ir paminėtas Lenkijos nepriklausomybės 90-metis

Mgr. Žilvinas RADAVIČIUS, Vilnius

Lenkijos Respublikos atkūrimo 90-mečio paminėjimas Varšuvoje. Pirmoje eilėje antras iš dešinės - Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus, antroje eilėje antras iš dešinės - Lenkijos Respublikos prezidentas Lechas Kačinskis

Šv. Mišiose buvo meldžiamasi ne tik už Katynėje, bet ir Rainių miškelyje bei Paneriuose nužudytus žmones

2008-11-08 Vilniaus Šv. Rapolo bažnyčioje paminėjome Lenkijos Respublikos 90-metį ir pagerbėme Katynės aukas.

1940-03-05 J. Stalino ir V. Molotovo įsakymu NKVD sušaudė 22 tūkst. lenkų, tarp jų – 15 tūkst. karininkų, kurie pateko į nelaisvę 1939 metų rugsėjo 17 dieną, SSRS klastingai užpuolus hitlerinės Vokietijos agresijai besipriešinančią Lenkiją.

Apie Katynėje netoli Smolensko aptiktą masinių žudynių vietą vokiečiai paskelbė 1943-04-13. SSRS iki pat 1990-04-13 teigė, kad šias žudynes įvykdė vokiečių kariuomenė.

Masinės žudynės vyko penkiose vietose dabartinės Baltarusijos, Ukrainos ir Rusijos teritorijose.

Po šv. Mišių bažnyčioje buvo pašventinta marmurinė memorialinė lenta Katynės aukoms atminti. Ją simboliškai atidengėme su Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos vėliavas simbolizuojančiomis juostelėmis, kurias perėmėme iš jas laikiusio jaunimo.

Renginį organizavo istorikas Jerzy Surwilo ir kt. intelektualai, kurie drauge su šiame minėjime dalyvavusiais Lietuvos Respublikos Seimo nariu Emanueliu Zingeriu, Lenkijos Respublikos senatoriumi Andrzej Person, Lenkijos Respublikos ambasadoriumi Lietuvoje Janusz Skolimowski, kariniu atašė pulkininku Marek Boski teigė, kad politinių konfliktų suskaldytas tautas suvienijo Katynės kapai, nes tarp sovietų nužudytų Lenkijos Respublikos kariškių buvo kelių tautybių žmonių – taip pat ir lietuvių.

Pamaldų metu prisiminėme Rainių bei Panerių žudynes.

Ponai Janusz Skolimowski ir Marek Boski Katynės aukų – Juzef Wasilewski, Halina Kalwajt, Elžbieta Gružewska, majoro Stanislaw Rodowicz (mano giminaitis. Jam buvo suteiktas papulkininko karinis laipsnis) artimiesiems įteikė 2008-10-16 Lenkijos Respublikos liaudies gynybos ministro Bogdan Klich įsaką, pagal kurį viena pakopa buvo pakelti šių komunizmo aukų kariniai laipsniai, bei neseniai Krokuvoje išleistą gerai iliustruotą Andrzej Wajda parengtą SSRS NKVD įvykdytų Katynės žudynių bylą.

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Alvydas Butkus. Klūpanti Lietuva

Atkelta iš 1 p.

„vadavimo“ preteksto ir šalį vadino Rzeczpospolita Polska, bet ne Rzeczpospolita Obojga Narodów, tuo parodęs tikruosius okupacijos tikslus.

Ši slavocentrinė įvykių interpretacija perbraukia visą Lietuvos Respublikos pasipriešinimo svetimai kariuomenei prasmę ir paniekina kritusiųjų už Lietuvos nepriklausomybę atminimą. Klausimas tik vienas: ar pagerėjus santykiams su Rusija, nebus „peržiūrėta“ ir Lietuvos karinių konfliktų su šia šalimi istorija?

„Durnių laivo“ autorius V. Petkevičius irgi tik pilietiniu karu aiškina Lietuvos rezistenciją (pasak jo – banditų veiklą) po II pasaulinio karo. Skirtumas tik tas, kad lenkmečiui pateisinti ši schema Lietuvoje iki šiol dar nebuvo taikoma. Nenuostabu, kad tokia interpretacija tiesiog sužavėjo Vilnijos autonomininkus – vieno jų laikraščio internetinė svetainė susilaukė per tūkstančio egzaltuotų komentarų, ko, atrodo, nėra buvę per visą to laikraščio internetinę istoriją.

Silpnųjų politika

Kad politika kaimynų atžvilgiu yra selektyvi, nieko nestebina. Mat kaimynas kaimynui nelygu. Tačiau ir skirtingai orientuodamiesi į kaimynus, juos kritikuodami ar adoruodami, žiūrėkime pirmiausia savo interesų.

Šiuo metu daugiausia ugnies susilaukia Rusija. Ji „kalta“ dėl to, kad mūsų televizijos rusifikuotos, kad taksistai garsiai leidžia „Russkoje radio“, kad nebeveikia „Družbos“ naftotiekis, kad bruka Lietuvai nereikalingą „Baltijos akademiją“, kad sau naudingai interpretuoja XX a. istoriją (ką, beje, daro visos tautos).

Bepigu kaltinti Rusiją būtomis ir nebūtomis nuodėmėmis, kai už nugaros stovi NATO ir JAV globėjai, kurie slapta ar atvirai irgi nusiteikę antirusiškai. Tačiau kol mes apsiputoję keikiam Rusiją, kiti kaimynai tylutėliai „prastumia“ į Lietuvą savo interesus, išstūmę mūsiškius. Pabandykit, pavyzdžiui, apkaltinti Lenkiją savo interesų įgyvendinimu Lietuvoje mūsų interesų sąskaita. Nepavyks, nes savo interesus mes patys išmainėm į kaimynės interesus.

Dėl hipotetinio elektros tilto, dėl partnerystės ar apskritai dėl šventos ramybės. Šaukiam, kad pas mus per daug aukštųjų mokyklų, šaukėm, kad „Baltijos akademijoje“ Maskva ketino ugdyti Lietuvoje savo penktąją koloną, bet pabandykit pasiūlyti uždaryti Baltstogės universiteto Vilniaus filialą, ruošiantį valstybės valdymo specialistus (kurios valstybės?).

Tiesa, dvigubus standartus taikom ne mes vieni. Ir ne tik dėl svetimų aukštųjų mokyklų. Pabandykit pareikalauti iš Lenkijos leisti Punske bei Seinuose ant savivaldybės ir kitų valdžios pastatų rašyti iškabas ne tik lenkų, bet ir lietuvių kalba. Bijot, kad Lenkijai tai gali nepatikti?

Pabandykit uždėti apinasrį Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybių savivalei, valstybinės kalbos įstatymo ignoravimui, konstitucinių teisių pažeidinėjimams priimant į darbą, „reorganizuojant“ lietuviškas Vilnijos mokyklas, tyčiojimuisi iš Lietuvos, statant Vilnijoje paminklus želigovskininkams ir „krajovcams“, propaguojant rezervatinį parapinį patriotizmą. Nebandysit? Bijote, kad vietiniai karaliukai ims rėkti, jog pradėjot kampaniją prieš „polskošč na Vilenščyzne“? O jie tikrai ims rėkti. Ir juo labiau jūs gūšitės, juo garsiau jie rėks.

Ar jūs matėte rusų stačiatikių popą, vaikštantį po Vilnių su virgule ir ieškantį kapinių? Ar jūs matėt popą, kumščiais puolantį fotografą? Teisybė – nematėt. Jei būtumėt matę, būtumėt pakėlę didžiulį triukšmą. O žydų rabiną? Matėt. Ir žinote, kodėl tylit? Kodėl po chuliganiško išpuolio leidote jam išvykti? Kodėl tylite, kai lietuvius n-tąjį kartą apšaukia žydšaudžių tauta? Ogi bijote duoti atkirtį, nes bijote būti apkaltinti antisemitizmu. Bijote gauti riksmų ar moralų iš JAV Senato, kur žydai savo lobistų turi nepalyginamai daugiau nei rusai.

Susidaro įspūdis, jog žydų ekstremistams netgi naudinga provokuoti antisemitines nuotaikas, kaip ir Vilniaus lenkų ekstremistams – antilenkiškas, nes visa tai duoda dividendų: duoda konsoliduojantį priešo įvaizdį ir naivių rėmėjų paramą kovai su „priešu“. Tada galima vaidinti auką ir laukti aukojamų pinigų. Jūs tai žinot, todėl sakot: „Nesinori pasiduoti provokacijai“. Bet žinokite ir kitką – šitą jūsų nenorą puikiai jaučia kita pusė ir tuo sėkmingai naudojasi. Toji pusė mato jus klūpančius iš bejėgiškumo ir nesugebančius keisti situaciją lietuvių tautos naudai. Laiko jus klūpančiais klumpėtais nemokšomis baudžiauninkais, atėjusiais į politiką. Jei nesugebate būti Lietuvos politikais, ko tada lindot į politiką?

Žiniasklaidoje vis pasirodo pranešimų apie nubaustus asmenis už antisemitinę propagandą, už seksualinių mažumų atstovų niekinimą. Nubaustus pagrįstai. Bet ar yra nubaustas bent vienas nelietuvis internautas, rašęs antilietuviška neapykanta persunktus šovinistinius komentarus? Ar mums pakanka ryžto patraukti atsakomybėn už lietuvio garbės ir orumo įžeidimą? Už išsityčiojimą iš Lietuvos valstybingumo, Lietuvos istorijos, etnokultūros?

Orūs nemėgsta klūpančių. Orūs gerbia tik oriuosius, save gerbiančius. Tad Lietuvos politikams palinkėčiau vieno: gerbkim kitas tautas, bet neužmirškim ir lietuvių. Mes irgi tauta. Liaukitės klūpoję – ne tam jus rinkome!

Alvydas BUTKUS, www.delfi.lt
2008 lapkričio mėn. 4 d. 13:15

Pro memoria

Pas Viešpatį iškeliavo vyskupas Vladislovas Michelevičius (1924–1948–1986–2008)

2008 metų lapkričio 12 dieną, eidamas 85-tuosius metus, Kaune mirė vyskupas Vladislovas Michelevičius, Kauno arkivyskupijos augziliaras emeritas.

Vladislovas Michelevičius gimė 1924 m. birželio 8 d. Kačiūniškių kaime, Kauno apskrityje, gausioje Antano Michelevičiaus ir Joanos Zdanavičiūtės šeimoje. Kadangi mažojo Vlado tėvai savo žemės neturėjo, jie buvo pusininkai, nuomojantys žemę. Vėliau jiems pavyko įsigyti savo žemės Čičinų kaime, netoli Jonavos, todėl persikėlė ten gyventi su visa šeima. Čia būsimasis vyskupas praleido savo vaikystę. Pradžios mokyklą lankė Likiškių ir Rimkų kaimuose.

Baigęs pradžios mokyklą, Vladislovas Michelevičius atvyko į Kauną, kur mokėsi jo vyresnieji broliai ir seserys. 1937 metais jis įstojo į Kauno jėzuitų gimnaziją ir baigė ją 1944-aisiais.

Tiek šeimoje gautas religinis auklėjimas, tiek ir puoselėtas tikėjimas jėzuitų gimnazijoje paskatino Vladislovą Michelevičių pasirinkti kunigo kelią. Tais pačiais 1944 metais jis pravėrė Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos duris. Kunigo šventimus priėmė 1948 m. spalio 31 d., iki galo nebaigęs seminarijos kurso, nes tais neramiais laikais, nuolat gresiant tremčiai, buvo nutarta paskutinio kurso klierikus įšventinti kunigais, kai tik jie išsilaikė pagrindinių dalykų egzaminus. Seminarijos kursą kunigas Vladislovas Michelevičius baigė jau 1949 metais.

1949 metų gegužę kunigas Vladislovas Michelevičius buvo paskirtas Kavarsko parapijos vikaru. Šias pareigas ėjo tik kiek daugiau kaip metus. 1950 m. liepą jis paskirtas Zibalų parapijos (Kaišiadorių vyskupija) klebonu, tačiau ir ten dirbo tik pusmetį, nes jau 1950 m. gruodžio 21 d. paskiriamas dėstytoju asistentu Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje. Seminarijoje dirbdamas taip pat patarnavo Kauno arkikatedros bazilikos tikintiesiems.

1959 metais kunigas Vladislovas Michelevičius atleidžiamas iš seminarijos dėstytojo pareigų ir paskiriamas Kauno Šv. Kryžiaus (Karmelitų) parapijos vikaru, o 1965 metų rugpjūtį perkeliamas tarnauti vikaru Kauno Šv. Juozapo (Vilijampolės) parapijoje. Čia dirbo iki 1971 metų. Dar besidarbuodamas Vilijampolės parapijoje kunigas Vladislovas Michelevičius vėl buvo paskirtas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos dėstytoju ir šias pareigas ėjo iki 1996 metų. 1972–1978 metais buvo ir seminarijos dvasios tėvas.

Nuo 1960 metų kunigas Vladislovas Michelevičius ėjo Kauno arkivyskupijos tribunolo teisėjo pareigas, 1965–1968 metais buvo šio tribunolo notaras, o 1968–1986 metais vėl atliko teisėjo pareigas. Nuo 1979 metų kunigas Vladislovas Michelevičius ėjo arkivyskupo Liudo Povilonio asmeninio sekretoriaus pareigas. 1980–1981 metais studijavo aukštosiose lotynų kalbos studijose Romoje ir įgijo sertifikatą lotynų kalbai aukštojoje mokykloje dėstyti. Jis buvo visuotinai pripažintas kaip puikus lotynų kalbos žinovas.

1986 metais popiežius Jonas Paulius II paskyrė kunigą Vladislovą Michelevičių tituliniu Tapso vyskupu ir Kauno arkivyskupijos bei Vilkaviškio vyskupijos apaštalinio administratoriaus augziliaru. Vyskupo konsekracija įvyko 1986 m. gruodžio 7 d. Kauno arkikatedroje bazilikoje. Arkivyskupas Liudas Povilonis jį paskyrė ir savo generalvikaru. Į šias pareigas jį buvo paskyręs ir vėliau Kauno arkivyskupu tapęs kardinolas Vincentas Sladkevičius.

1989 metais vyskupas Vladislovas Michelevičius buvo paskirtas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos rektoriumi, o 1991–1992 metais ėjo Lietuvos vyskupų konferencijos generalinio sekretoriaus pareigas. 1996–1999 metais buvo Kauno arkivyskupijos augziliaras ir generalvikaras.

Pagal Kanonų teisės reikalavimus, sulaukęs 75 metų amžiaus, vyskupas Vladislovas Michelevičius 1999 m. liepos 27 d. atsistatydino iš užimamų pareigų ir, popiežiui patenkinus jo prašymą, apsigyveno Kauno arkivyskupijos kurijoje, pagal išgales pagelbėdamas pastoracinėje veikloje.

Visi, pažinoję vyskupą Vladislovą Michelevičių, prisimena jo nuoširdų draugiškumą bei uolų atsidavimą dėstytojo pareigoms. Buvo labai išsilavinęs, mokėjo daug užsienio kalbų ir visus ragino jas studijuoti, plėsti akiratį. Iki pat mirties vyskupas domėjosi visomis aktualijomis, turėjo savo nuomonę. Visiems buvo žinomas jo humoro jausmas.

Apdovanotas žmogiškais gabumais, vyskupas Vladislovas Michelevičius drauge buvo dėmesingas ir savo, kaip ganytojo, pareigoms, rūpinosi puoselėti tikrąjį dvasingumą, uoliai vykdydamas visa, kas jam būdavo pavedama.

Vyskupas Vladislovas Michelevičius buvo pašarvotas Kauno arkikatedroje bazilikoje. Prie Kauno arkikatedros bazilikos ir palaidotas.

Amžinąjį atilsį duok, Viešpatie, savo ištikimam tarnui!

Kauno arkivyskupijos spaudos tarnyba

Pataisymas

„Vorutos" Nr. 21 Eugenijaus Urbono straipsnyje turi būti Karšuvos ir Skalvos žemėmis. Atsiprašome skaitytojų!

Blaivybė mano bendruomenėje

Jolita MALINAUSKAITĖ,
Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdžio narė,
Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos valdybos narė

Atkelta iš 7 p.

sąjūdžio organizuotos konsensuso konferencijos „Blaivybė mano bendruomenėje", vykusios 2008 m. rugpjūčio 15 – 17 d. Kryžių koplyčioje (Staigūnų kaime, Lazdijų rajone) dalyvių.

REZOLIUCIJA

Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Mes, šio renginio dalyviai, būdami susirūpinę itin bloga šiandienine alkoholio vartojimo ir jo keliamos žalos situacija respublikoje bei ją vertindami, kaip grėsmingą Lietuvos gyventojų sveikatai ir tautos išlikimui, reikalaujame:

- nepasiduoti alkoholio gamintojų spaudimui ir neatidėliojant dar rudens sesijoje svarstyti bei priimti Alkoholio kontrolės įstatymo pataisas, kuriomis būtų apribotas prekybos alkoholiniais gėrimais laikas nuo 8 iki 22 valandos, ateityje siekiant, kad prekyba ryte būtų leidžiama tik nuo 10 valandos; taip pat pritarti įstatymo nuostatoms, kuriomis būtų uždrausta prekyba degalinėse bei kioskuose, palaipsniui pereinant prie prekybos alkoholiu tik tam skirtose specializuotose parduotuvėse;

- kad būtų nutraukta ydinga praktika, kuomet valstybės alkoholio kontrolės politikos formavimo procese vieną iš svarbiausių vaidmenų vaidina alkoholio gamybos kompanijos, diktuojančios savo sąlygas bei šantažuojančios valstybę;

- kad priimant su alkoholio kontrole susijusius sprendimus būtų vadovaujamasi mokslu pagrįstais argumentais bei praktika;

- kad valstybės pastangos kontroliuoti alkoholio vartojimą nesibaigtų pasibaigus „Blaivybės metams" ir kad būtų tinkamai įgyvendinama Valstybės alkoholio kontrolės programa, kuri beveik dešimtmetį nuo jos priėmimo buvo pačios valstybės ignoruojama neskiriant jai tinkamo finansavimo;

- kad valstybė imtųsi kompleksiškai spręsti jaunimo girtavimo problemą pradėdama nuo sistemingo sveikos gyvensenos diegimo ugdymo įstaigose, kuris daugiau nebebūtų skaldomas į galybę sunkiai įvykdomų ir beveik nefinansuojamų programų, sujungiant jas į sveikos gyvensenos ugdymo dalyką; aukštosiose mokyklose būtų parengti pedagogai; išleisti atitinkami vadovėliai, skiriamas finansavimas; taip pat prašome skirti pakankamą dėmesį ir skatinti blaivų gyvenimo stilių propaguojančių jaunimo organizacijų, tokių kaip „Valančiukai", veiklai;

- prašome, kad daugiau dėmesio būtų skiriama nelegalios alkoholio gamybos ir prekybos kontrolei, kuriai klestint valstybė nesurenka mokesčių į biudžetą, tačiau griežtai nepritariame šios problemos sprendimui naudojamoms alkoholio prieinamumą gerinančioms priemonėms (kainos mažinimui, fizinio prieinamumo didinimui), kurios jau parodė, kad jas taikant nelegalios prekybos problema Lietuvoje nebuvo išspręsta;

- siūlome užtikrinti nuolatinį tabako ir alkoholio kontrolės priemonių finansavimą įsteigiant Valstybinį tabako ir alkoholio kontrolės rėmimo fondą ir į jį kasmet pervedant ne mažiau kaip 5 proc. iš tabako ir alkoholio akcizų surenkamų lėšų.

Mieli skaitytojai,

„Vorutos" leidykla parengė spaudai kun. Prano BIELIAUSKO knygą „Vilniaus dienoraštis" (1915-1919 m.). Maloniai prašome turinčių P. Bieliausko nuotraukų paskolinti arba atsiųsti į „Vorutos" redakciją. Nuotraukos bus grąžintos. Tel. 8 528 55331

Iš anksto dėkojame.

Redakcija

„Voruta"
parduodama

K110	Vilnius, Geležinkelio g. 16
K145	Vilnius, Konstitucijos pr. 12
K190	Vilnius, Gedimino pr. 7
K200	Vilnius, Gedimino pr. 13
K26	Vilnius, Sodų g. 22
K44	Vilnius, J.Lelevelio g. 2
K45	Vilnius, Gedimino pr. 19
K48	Vilnius, Gedimino pr. 2
K5	Vilnius, Sodų g. 22
K6	Vilnius, Gedimino pr. 44
K7	Vilnius, Gedimino pr. 31
K78	**Trakai,** Vytauto g. 90
K8	Vilnius, Gynėjų g. 1
K85	**Trakai,** Vytauto g. 37
K9	**Grigiškės** Kovo 11-osios g. 25a
K91	Vilnius, Geležinkelio g. 4
K369	**Klaipėda**, Taikos pr. 101
K236	**Kaunas,** Laisvės al./ Ožeškienės g.
K466	**Panevėžys,** Savanorių g. 5
K558	**Šiauliai,** Tilžės g. 109
K436	**Marijampolė,** Stoties g. 2
K400	**Alytus,** Jotvingių g. 10
K562	**Palanga,** Vytauto g. 94

Mieli skaitytojai,

Maloniai prašome visus laiškus, straipsnius, fotografijas siųsti el. paštu tokiu adresu
vorutosfondas@voruta.lt
Iš anksto dėkojame

Redakcija

Trakų žemė
Trakų rajono laikraštis „Trakų žemė"
priima reklamą, skelbimus, pranešimus, sveikinimus, užuojautas.
Kreiptis tel./faks..:
8 528 55331
8 528 512 66
mob. 8 605 19302
arba el.paštą
trakuzeme@voruta.lt
voruta@voruta.lt,
Naujoji g. 16, Trakai

Voruta
Visos prekių ženklo teisės saugomos

Prenumeratos indeksas 0135

Redakcinė kolegija:
Dr. Arūnas Bubnys, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, akad prof. habil. dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius).

Ieva Jankutė, Lietuva
Tadas Stomma, JAV
Marija Remienė, JAV
Bronius Saplys, Kanada

Spaudos radijo ir televizijos rėmimo fondas Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išeivijoje

© Voruta 2008. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta", yra VšĮ „Vorutos" fondas (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.

© Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devynioliktieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VšĮ „Vorutos" fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos" leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302 Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. **redaktorius@voruta.lt** Spausdino AB spaustuvė „Titnagas", Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1200 egz.

Laiškams: „Voruta", Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66
El. paštas: **vorutosfondas@voruta.lt** , voruta@voruta.lt
Interneto svetainė: http://www.voruta.lt

Redakcija: Aleksandras Adamkavičius (vyr. redaktoriaus pavaduotojas), Martynas Buivys, Albina Trečiokienė (buhalterė), Auksė Kekytė, Birutė Žemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius